

Foreldreperspektiver på barnehagekvalitet i forbindelse med tidlig barnehagestart.

Jørgen Brønseth

Mai 2013

Høgskolen i Oslo og Akershus, avdeling for lærerutdanning og internasjonale studier,
Master i barnehagepedagogikk

Forord

Da jeg begynte å jobbe i Solbakken barnehage i Trondheim i 2003, ante jeg lite om hva som lå foran meg. Jeg skulle ta et års pause fra studiene ved NTNU, for å finne ut hva jeg skulle bli. I løpet av året ble jeg overbevist om å bli førskolelærer, og neste høst startet jeg utdanningen ved DMMH. Hadde noen fortalt meg i 2003, at jeg ti år senere skulle skrive en masteroppgave i barnehagepedagogikk, hadde jeg antagelig bare ristet på hodet. Allikevel sitter jeg her, ti år etter, og legger siste hånd på verket.

Jeg vil først og fremst rette en takk til alle jeg har arbeidet sammen med, i Trondheim, Island og Oslo. Både voksne og barn. Uten inspirasjonen fra arbeidsplassen hadde jeg aldri begynt med et slikt prosjekt. Interessen for barnehagen og de yngste barnas barnehagehverdag spesielt, oppsto i forbindelse med jobb, og ønsket om å lære mer oppsto på bakgrunn av praksis. Spesielt vil jeg takke NVH-Barnehagen, som har lagt til rette så dette prosjektet har vært gjennomførbart ved siden av jobb.

En ekstra stor TAKK!, vil jeg gi til min veileder Nina Winger, som har vært tilgjengelig nær sagt når som helst, og har gitt konstruktive tilbakemeldinger gjennom hele prosessen. Selv når kortisolnivået mitt har vært faretruende høyt, har du fått meg ned på jorda igjen. Ellen Os og Brit Eide skal også ha en takk for sine tilbakemeldinger.

Gruppa som reiste til Stryn skal også ha sin del av æren for at denne oppgaven havner mellom to permer. Gunnhild, Lene, Kristin og Ulrika. Takk for godt samarbeid og en fin tur! Ellers vil jeg også takke Erik for konstruktive lunsjsamtaler!

Takk til bandet mitt, Eaters, for muligheten til å blåse ut innimellom. Etter timer foran dataskjermen er det herlig med et par timer foran en gitarforsterker. Thank you!

Sist, men ikke minst, vil jeg takke venner og familie. Jeanett og Edda som har tolerert at jeg til tider har vært både mentalt og fysisk fraværende. Takk!

Oslo, mai 2013

Jørgen Brønseth

Sammendrag

Dette er en masteroppgave i barnehagepedagogikk fra Høgskolen i Oslo og Akershus, Norge. Hovedtema for oppgaven er: *Hvordan forstår noen foreldre barnehagekvalitet i forbindelse med tidlig barnehagestart (0-3 år)? Hvilke erfaringer har de gjort seg med barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart?*

De siste årene har barnehagesektoren i Norge gjennomgått en stor utbygning. Lovfestet rett til barnehageplass for barn over ett år, og økende antall ettåringer i barnehagen som en følge av dette, stiller stadig nye krav til barnehagen og de som jobber der, og også til barnas hjem. Dette har ført til et økt fokus på barnehagen, hvorvidt barnehagestart for ettåringer er tilrådelig og om barnehagene holder høy nok kvalitet. På bakgrunn av dette har det oppstått en offentlig debatt, og siden det høye antallet ettåringer i barnehagen fremdeles er et relativt nytt fenomen, gjenstår det fremdeles mye forskning på området. Etter å selv ha arbeidet som pedagogisk leder ved en småbarnsavdeling har jeg erfart flere sider av debatten. I denne oppgaven er jeg altså ute etter foreldreperspektivet, da foreldrenes forventninger og erfaringer er noe jeg mener det er viktig å kartlegge.

I denne oppgaven blir flere områder berørt. Småbarn, overgangen hjem-barnehage og barnehagekvalitet i forskjellige former er de tydeligste. Teori knyttet til barnehagekvalitet (f.eks. Dalli, Rao og Li), tilknytning (J. Bowlby og R. Bowlby), samt Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, utgjør et utvalg av hva jeg ser mine funn i lys av.

Forskningsmetoden som er benyttet er *kvalitative forskningsintervju*. Studien består av fem slike intervju, med fem forskjellige informanter. Informantene har det til felles at de i nær fortid har gjennomført barnehagestart med et barn i alderen 10-15 mnd.

Summary

The main aim of this thesis is to investigate certain parents' notions and conceptions of childcare quality in relation to early childcare attendance (0-3 year olds), and subsequently what their experiences with full-day childcare have been.

The Norwegian kindergarten sector has undergone a rapid expansion in recent years, and children have since been given a right to a place in kindergarten from the age of one. Consequently, the number of one-year-olds in childcare has increased significantly in a relatively short time, adding to the urgency of securing high quality care in childcare. This has also led to an increased awareness and public debate regarding the quality of Norwegian childcare centers and whether or not children should start attending from such an early age. Since such high attendance of one-year-olds is still relatively a new phenomenon, research is still lacking.

From my experiences with working as a kindergarten teacher I have experienced the debate from both sides of the divide. In this thesis I am interested in the parents' perspective, since I believe it is important that their expectations and experiences are collected and considered in informing the debate. Several areas will be touched upon, primarily related to infants in childcare, the transition from home to childcare, and quality of care in its differing forms. Theory on quality of care (e.g. Dalli, Rao and Li, etc.), attachment theory (e.g. John and Richard Bowlby), in addition to the Framework plan will help inform my findings.

I have conducted five qualitative research interviews with five different parents. They all have in common that their children, aged 10 to 15 months, have just recently started attending childcare.

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG.....	3
SUMMARY	4
1. INNLEDNING	7
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	7
1.2 OPPGAVENS FORMÅL	10
1.3 AVGRENSNING.....	11
1.4 OPPGAVENS OPPBYGGING	11
2. FAGLIGE PERSPEKTIVER PÅ BARNEHAGEKVALITET	13
2.0.1 Avklaring rundt min bruk av kvalitetsbegrepet.....	13
2.1 STORTINGSMELDING NR. 41	14
2.2 PERSPEKTIVER PÅ KVALITET	15
2.3 HVA ER KVALITET I BARNEHAGEN?	17
2.3.1 Styrker og svakheter.....	19
2.4 KVALITET FOR DE YNGSTE BARNA.....	20
2.4.1 Strukturell kvalitet for de yngste.....	21
2.4.2 Prosessuell kvalitet for de yngste	22
2.5 BARNEHAGEN SOM KOMPLETTERENDE MILJØ.....	23
2.5.1 Danning vs. oppdragelse.....	25
2.5.2 Foreldremedvirkning og foreldresamarbeid.....	27
2.6 DEN NORSKE BARNEHAGETRADISJONEN	27
2.6.1 Fra asyl til barnepark	27
2.6.2 Fra etterkrigstiden til 1975.....	29
2.6.3 Heldagsbarnehagene	29
2.6.4 Den sosialpedagogiske norske barnehagen.....	30
2.7 KVALITET I NORSKE BARNEHAGER.....	31
2.7.1 Prosesskvalitet.....	31
2.7.2 Strukturell kvalitet.....	31
3. TIDLIG BARNEHAGESTART	34
3.1 SYN PÅ BARN	34
3.2 TILKNYTNING	35
3.3 STRESS/KORTISOL	37
3.4 HVA KAN LIVET I BARNEHAGEN BETY FOR BARN UNDER TRE ÅR?	38
3.5 OVERGANGEN HJEM-BARNEHAGE.....	40
3.5.1 Eksempler på erfaringer med barnehagestart	40
3.6 FORELDREPERSPESKTIVER PÅ BARNEHAGEBARNES TRIVSEL OG OMSORGSBEHOV.....	42
3.6.1 Holdninger til barnehagen	42
3.6.2 Barns trivsel og omsorgsbehov.....	42
4. METODE	45
4.1 FENOMENOLOGISK PERSPEKTIV.....	45
4.2 KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU	46
4.3 INFORMANTER	47
4.4 INTERVJUERENS KVALIFIKASJONER.....	48
4.5 PLANLEGGING AV INTERVJU.....	48
4.6 FORSKERROLLEN, MAKT OG ETISKE OVERVEIELSER.....	49
4.7 GJENNOMFØRING AV INTERVJU	51
4.8 TRANSKRIPSJON	52
4.9 VALIDITET	52
4.10 MIN UNDERSØKELSE	53

5. PRESENTASJON OG ANALYSE AV INTERVJU	54
5.1 DEN GODE BARNEHAGEN: FORELDRENE PERSPEKTIVER PÅ KVALITET	54
5.1.1 <i>Hva er barnehagekvalitet for små barn, slik noen foreldre ser det?</i>	54
5.1.2 <i>Erfaringer og opplevelse av kvalitet i barnehagen</i>	58
5.1.3 <i>Barnehagens rolle i forhold til barnets hjem: kompletterende miljø</i>	62
5.1.4 <i>Barnehagens pedagogiske innhold</i>	68
5.1.5 <i>Forventninger og erfaringer i forbindelse med foreldresamarbeid</i>	71
5.2 TIDLIG BARNEHAGESTART	74
5.2.1 <i>Foreldrenes holdninger til tidlig barnehagestart</i>	74
5.2.2 <i>Tilvenning og overgangen hjem/barnehage</i>	78
6. DRØFTING	82
6.1 HVORDAN SKAPE EN BARNEHAGE AV HØY KVALITET FOR DE YNGSTE BARN?	82
6.2 HVA ER ET KOMPLETTERENDE MILJØ, OG HVORDAN SAMARBEIDE OM BARNAS HVERDAG?	87
6.2.1 <i>Barnehagens pedagogiske innhold og læring</i>	92
6.3 TIDLIG BARNEHAGESTART	93
6.3.1 <i>Holdninger til tidlig barnehagestart</i>	94
6.3.2 <i>Erfaringer med tidlig barnehagestart</i>	95
7. MINE FUNN OG VEIEN VIDERE.....	97
8. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	101
LITTERATURLISTE:	103
VEDLEGG:	107

1. Innledning

Denne oppgavens hovedtema er *foreldreperspektiver på barnehagekvalitet for de yngste barna*. Oppgaven har sitt utgangspunkt i en pågående debatt rundt kvaliteten i norske barnehager, en debatt som engasjerer både i fagfeltet og i det offentlige rom. Som barnehagelærer og småbarnsfar opplever jeg denne debatten som interessant, og da spesielt foreldreperspektivet. I kjølvannet av en storstilt barnehageutbygging i Norge, og full barnehagedekning, står barnehagene overfor store utfordringer for å imøtekomme brukernes behov. Barnehagene tar i dag i mot flere barn i alderen 0-2 år enn noen gang tidligere, og anskaffelse av kunnskap om hvilken barnehage denne aldersgruppen trenger bør, slik jeg ser det, prioriteres.

Debatt og forskning innad i fagfeltet er en nødvendighet, men jeg mener det er vel så viktig å føre en dialog med et stadig voksende antall foreldre som er tilknyttet barnehagen. Mange av dagens ettåringer tilbringer store deler av sin våkne tid i barnehagen, og et godt samarbeid med hjemmet blir slik sett viktig for å utvikle en felles forståelse av hva som er til barnas beste.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I nettutgaven av Dagens Næringsliv 23.01.2013 (NTB, 2013), kan jeg lese at flere foreldre klager på barnehagen enn tidligere. Antallet klager doblet seg fra 2011 til 2012, og foreldrene klager hovedsakelig på dårlig bemanning. Foreldreutvalget for barnehager (FUB) mottok i 2012 257 bekymringsmeldinger fra foreldre, og på bakgrunn av en utregning som bladet Utdanning har gjort ved hjelp av tall fra Statistisk sentralbyrå viser det seg altså at dette er en markant økning fra tidligere år. En representant fra FUB uttaler at de krever flere ansatte i barnehagen, og at foreldrenes ønske er at barna skal ha flere fang å sitte i. I enkelte kommuner har det gått så langt at noen foreldre nekter å betale for barnehageoppholdet. Helge Eide i Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon uttaler på sin side, at de også ønsker flere ansatte i barnehagene, men at de er nødt til å forholde seg til inntektsrammene som er fastsatt fra Stortinget (NTB, 2013). Det kan altså se ut til at det, blant foreldre, er en økende misnøye med kvaliteten i barnehagen, samtidig som barnehagene også ser behovet for bl.a. flere ansatte.

Gjennom flere års arbeid i forskjellige barnehager i Norge og Island, og da stort sett i arbeid med de yngste barna (0-3 år), har jeg selv ved flere anledninger opplevd hvordan bl.a. bemanningssituasjonen kan prege hverdagen, og at det kan være en utfordring, både å møte foreldrenes behov for forsikring om at barna deres blir ivaretatt på en best mulig måte, og ikke minst å sørge for at barna blir fulgt opp på en måte det er mulig å stå inne for. Antall ansatte, materielle forhold og tilbudet som blir gitt kan avhenge av barnehagens ressurser, i form av økonomi så vel som tilgang på kvalifisert personale. Som småbarnsfar har jeg også opplevd barnehagen fra et foreldreperspektiv, og vet derfor at det kan være en påkjenning å sende barnet sitt i barnehagen. Kanskje særlig når barnets alder er så lav som 10-18 måneder.

Debatten rundt de yngste barnas tilstedeværelse i barnehagen har tiltatt med økende kraft de siste årene (Drugli, 2011), og dreier seg gjerne rundt hvorvidt barnehagen er gunstig for barn som er rundt ett år. Det stilles spørsmålstegn ved om barnehagen fremmer de yngste barnas utvikling, eller om stress og adskillelse fra omsorgspersonene i hjemmet kan ha negativ effekt på utviklingen, og kanskje føre til problemer senere i livet. Drugli påpeker at argumentene i debatten stammer både fra forskningsresultater så vel som fra mer politiske og ideologiske stemmer. Forskning som dokumenterer negative effekter ved tidlig barnehagestart er stort sett av internasjonal art, og der noen hevder at disse er relevante for den norske barnehagen, mener andre at norske barnehager ikke nødvendigvis kan sammenlignes med barnehager i andre land på dette området (Drugli, 2011).

I St. meld. nr.41 (2008-2009) står det at det i 2009 ble nådd en milepæl i norsk barnehagehistorie. Retten til barnehageplass trådte i kraft, noe som i praksis betyr at alle norske barn har rett til en barnehageplass fra fylte ett år. I årene før 2009 ble det bygd ut flere barnehageplasser, samtidig som prisen på tilbudet ble redusert. Dette skulle sikre full barnehagedekning. Fra 2003 til 2008 økte antall barnehagebarn fra 205 200 til rundt 261 900, og det var særlig stor økning av barn under tre år, samt minoritetsspråklige barn. Det blir i samme stortingsmelding påpekt at sektoren på bakgrunn av dette står foran flere utfordringer i årene som kommer. Økt behov for kompetent og utdannet personale, og utjevning av til dels store forskjeller i kvaliteten fra barnehage til barnehage er noen av disse utfordringene (St.meld. nr.41 (2008-

2009)). I Meld. St. 24 (2012-2013) dokumenteres det at antallet ettåringer som er hjemme med foreldrene er omtrent halvert fra 2006 til 2011. Rundt 80% av landets ett- og to-åringer går nå i barnehage. Hverdagen for ettåringer og deres foreldre er altså radikalt forandret på ti år (Meld. St. 24 (2012-2013)). Barnehagen har, som også Drugli (2011) påpeker, blitt en del av hverdagslivet til norske barn i alderen 1-2 år.

En slik utbygging av sektoren berører ikke bare barna og foreldrenes hverdag, men stiller også nye krav til barnehagen og den daglige driften. Utbyggingen har skjedd i stor fart, og for å møte utfordringene har regjeringen bl.a. prioritert å øke forskningsinnsatsen på barnehageområdet (Meld. St. 24 (2012-2013)). I Meld. St. 24 slås det også fast at det i dag finnes mer kunnskap om barnehagen enn noen gang tidligere. Dette gjelder også kunnskapen rundt barnehagens kvalitet, og er med på å gi grunnlag for en offentlig debatt.

Jeg kan altså slå fast at det er påvist større antall bekymringsmeldinger fra foreldre i kjølvannet av utbyggingen av barnehagesektoren. Barnehagene tar i mot langt flere av de yngste barna enn tidligere, og for på best mulig måte å sikre kvaliteten i norske barnehager brukes det større ressurser enn noen sinne på bl.a. forskning for å øke kunnskapen om barnehagen. Det har etter hvert oppstått en større debatt rundt tidlig barnehagestart og kvaliteten i norske barnehager, noe som igjen gjør at også foreldrene etter hvert har tatt større del i debatten. Som utdannet barnehagelærer har jeg i lengre tid vært kjent med flere av utfordringene ved full barnehagedekning, men det er først de siste årene at jeg virkelig har merket meg et økende engasjement blant foreldrene. Et eksempel på dette er "Foreldregruppa for Oslobarnehagene"¹, som ble dannet etter at byrådet i Oslo la frem forslag om å redusere antall voksne per barn og å kutte i bevilgningene til bydelene.

Foreldrenes engasjement kan antageligvis kobles opp mot flere faktorer. Barnehagene tar i mot flere barn, og derfor også flere foreldre, noe som antagelig øker sjansene for flere kritiske røster. Samtidig har det i media blitt stilt spørsmål ved hvorvidt barnehagestart i så ung alder som ned til 10-12 måneder er å anbefale. Det har også blitt satt fokus på barnehagenes kvalitet og om denne er god nok. Tabloidaviser som VG og

¹ <http://www.oslobarnehagene.info/> hentet 15.04.2013

Dagbladet har begge hatt førstesideoppslag som omhandler denne debatten, og det tydeligste eksempelet er VGs "Barnehagegranskning". Her tar VG for seg tilsynsrapporter fra barnehager over hele landet, og det ble 10.03.2013 publisert 30 000 sider i VGs "Barnehagebasen"². Dette prosjektet ble møtt med blandede reaksjoner, og VG har til dels måtte tåle kritikk fra flere hold. Jeg skal ikke ta stilling til denne debatten her og nå, men slår fast at denne saken preget mediebildet i lengre tid etter at det ble publisert. Debatten rundt barnehagekvalitet er altså høyst levende.

1.2 Oppgavens formål

Som barnehagelærer og småbarnsfar har jeg opplevd barnehagen både fra innsiden og utsiden. Samtidig vil jeg anta at min bakgrunn som profesjonsutøver preger meg også i rollen som forelder i barnehagen. Som yrkesaktiv barnehagelærer opplever jeg det umulig kun å se på barnehagen i et foreldreperspektiv, da min oversikt over fagfeltet gjør at jeg fort beveger meg over i barnehagelærerrollen når diskusjoner oppstår.

Formålet med denne oppgaven er derfor å forsøke å få frem noen foreldres perspektiver på barnehagekvalitet for de yngste barna, og hva barnehagen skal representere i forhold til hjemmet for å være en god barnehage. Hvilke faktorer mener foreldrene at påvirker barnehagens kvalitet, og hvordan sammenfaller dette med rådende diskurser i fagfeltet? Hva mener foreldrene er en god barnehage for de yngste barna, og hvilken rolle skal barnehagen ha i forhold til f.eks. oppdragelse og læring? Hvordan opplever de sin egen barnehagesituasjon, og hvorfor oppleves den slik?

På bakgrunn av den pågående kvalitetsdebatten, ønsker jeg altså å se nærmere på foreldreperspektivet.

Min problemstilling er:

Hvordan forstår noen foreldre barnehagekvalitet i forbindelse med tidlig barnehagestart (0-3 år)? Hvilke erfaringer har de gjort seg med barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart?

² <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/barnehager/barnehagebasen/> hentet 15.04.2013

1.3 Avgrensning

Dette er en kvalitativ studie av foreldreperspektivet på barnehagekvalitet for de yngste, slik det kommer til uttrykk hos et mindre utvalg informanter. Resultatene er basert på innholdet i fem kvalitative forskningsintervju. Informantene er tilknyttet fire forskjellige avdelingsbarnehager i Oslo, og intervjuene speiler således deres subjektive opplevelser og meninger på bakgrunn av dette. Ved å gå ut bredere, eller å plukke informanter fra mer forskjellige typer barnehager, kunne jeg antagelig ha gjort andre funn, men tidsperspektivet for prosjektet og tilgang på informanter gjorde at jeg valgte å utføre studien slik.

1.4 Oppgavens oppbygging

I *kapittel 2* vil jeg se på de faglige perspektivene på barnehagekvalitet. Her forsøker jeg å komme nærmere inn på hva barnehagekvalitet faktisk er, og hva det kan være for de yngste barna i barnehagen. Videre ser jeg litt på barnehagen som *kompletterende* miljø, og hva Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver sier om barnehagens rolle i forhold til hjemmet. Her vil jeg også se litt på den norske barnehagens utvikling gjennom historien, og til slutt vil jeg redegjøre for noe kunnskap om barnehagekvalitet i Norge i dag.

I *kapittel 3* skriver jeg om tidlig barnehagestart. Her vil rådende syn på småbarn bli presentert, tilknytningsteori og litt om hva det kan ha å si å gå i barnehage for de yngste barna. Jeg vil presentere noe eksisterende forskning i forhold til erfaringer med barnehagestart og foreldreperspektiver på barnehagebarns trivsel og omsorgsbehov. Her ser jeg også litt på foreldres holdninger til barnehagen som omsorgsløsning.

I *kapittel 4* beskriver jeg metoden jeg har benyttet meg av, det kvalitative forskningsintervju. Her ser jeg nærmere på valget av metoden, informanter og mine egne kvalifikasjoner. Jeg skriver om planlegging og gjennomføring, og hvordan det er viktig å reflektere over makt og etikk når denne type intervju benyttes. Her presenteres også utvalg og undersøkelsen min nærmere.

I kapittel 5 følger presentasjon og analyse av intervjuene. Her har jeg delt analysen inn i to hoveddeler, med til sammen sju underpunkter. Her presenterer jeg de deler av intervjuene jeg mener er mest sentrale, og knytter disse opp mot teori.

Kapittel 6 består av drøfting av det jeg definerer som de mest interessante funn, opp mot teori og eksisterende forskning. Her kommer også min egen stemme tydeligere frem. Her drøfter jeg foreldrenes forventninger og erfaringer med barnehagekvalitet, barnehagens samarbeid med hjemmet og tidlig barnehagestart.

I kapittel 7 oppsummerer jeg mine funn, og skisserer mulige veier til videre forskning, og i kapittel 8 kommer jeg med noen avsluttende refleksjoner rundt denne studien.

2. Faglige perspektiver på barnehagekvalitet

Forandringer i barnehagesektoren har altså ført til et økt fokus på barnehagekvalitet. Hva som avgjør om kvaliteten på tilbudet i barnehagen er god eller mindre god, er vanskelig å definere, og ofte tas flere dimensjoner og faktorer med når kvalitet skal undersøkes. Det er også sannsynlig at økt antall barn i alderen 0-2 år vil ha noe å si for kriteriene som blir stilt for at barnehagekvaliteten skal være god.

Hva er en god barnehage, og kan kvaliteten på barnehagetilbudet måles? I denne delen vil jeg forsøke å redegjøre for min bruk av kvalitetsbegrepet, se nærmere på noen perspektiver på kvalitet, hva som kjennetegner forskjellige typer kvalitet, og hva som er kvalitet for de yngste barna i barnehagen.

2.0.1 Avklaring rundt min bruk av kvalitetsbegrepet

Bruken av begrepet *kvalitet* i barnehagesammenheng har tidligere blitt kritisert, bl.a. av Dahlberg, Moss og Pence (2002). Her problematiserer de ordet "kvalitet", og påpeker at dette ikke er et nøytralt ord. Kvalitet er i følge Dahlberg et al. et sosialt konstruert begrep, og et resultat av *diskursen om kvalitet*. "Det tycks oss att diskursen om kvalitet kan förstås som en produkt av upplysningstänkande plus modernitetens appetit på ordning och kontroll" (Dahlberg et al., 2002, s.131). Kvalitet som begrep er ikke tilstrekkelig til å romme mangfoldige perspektiv, og speiler en oppfatning av at det finnes et fasitsvar på hva som er en god barnehage, hevder de. Derfor ønsker de å gå bortenfor kvalitetsbegrepet, for å skape et nytt begrep. Dette begrepet har de kalt *meningsskaping*. Dahlberg et al. vil løse det de kaller "problemet med kvalitet", ved å skape rom for mangfold, subjektivitet og kompleksitet. I meningsskaping konstrueres mening i samspill med andre. Det vil si at man produserer mening, fremfor å speile noen andres meninger (Dahlberg et al., 2002).

Bruken av tunge begreper som *kvalitet*, vil til enhver tid skape diskusjoner og engasjement. For meg synes det uansett uunngåelig å forholde seg til begrepet, da det er i bruk i politiske dokumenter, Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver osv. Dahlberg et al. (2002) innser også at deres *meningsskaping* ville måtte sameksistere med diskursen om kvalitet, om deres begrep skulle bli mer allment anvendt. De påpeker at

enkelte institusjoner nesten alltid vil arbeide innenfor regionale og nasjonale rammer. De skriver videre at det er viktig å forstå hvor disse rammenes begrensninger ligger.

Bruken av begrepet kvalitet er såpass innarbeidet i den norske barnehagesektoren, at jeg personlig ikke ser noen grunn til å benytte alternative begreper. Jeg er klar over at begrepet har sine begrensninger, men mener samtidig at noe av kritikken som har kommet det til dels er satt vel mye på spissen. Jeg er ikke av den oppfatning av at det er mulig å finne et fasitsvar på hva en god barnehage skal være, men at det samtidig er mulig å sette enkelte standarder for hva som *bør* være på plass for at man skal kunne skape en god barnehage. Så lenge det tas hensyn til at kvalitet kan oppleves forskjellig fra ulike perspektiver.

For å forsøke å tydeliggjøre hva jeg legger i begrepet barnehagekvalitet, vil jeg benytte følgende sitat: "Med barnehagekvalitet menes barnas, foreldrenes og de ansattes oppfatninger av og erfaringer med barnehagen og i hvilken grad barnehagen oppfyller faglige og samfunnsmessige kriterier på hva en god barnehage er" (Søbstad, 2002, s.17). Slik tar man høyde for at også lokale faktorer i hver enkelt barnehage spiller inn når kvalitet skal vurderes. Kvistad og Søbstad (2011) utdyper denne definisjonen bl.a. med at en eventuell kvalitetsanalyse av barnehagen handler om hvilke forhold barnehagens viktigste aktører mener er sentrale i forhold til å skape en god barnehage. Slik sett blir barna, foreldrene og de ansatte sentrale når spørsmål rundt kvalitet skal besvares.

2.1 Stortingsmelding nr. 41

I følge St. Mld. nr.41, "Kvalitet i barnehagen", er det Lov om barnehage og Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver som definerer hva et godt barnehagetilbud skal være. Det er med andre ord lagt statlige føringer for hvordan barnehagen skal drives (St.meld. nr.41 (2008-2009)). Det er ikke dermed sagt at det å definere begrepet kvalitet i denne sammenhengen er noen enkel oppgave.

Barnehagens samfunnsmandat er omfattende, og kvalitet er et begrep som vanskelig lar seg fange i en enkel og entydig definisjon. Vesentlige sider ved kvaliteten i barnehagen er vanskelig å måle, men må bedømmes ut i fra for eksempel barnets uttrykk for trivsel eller mistrivsel. (St.meld. nr.41 (2008-2009), s.8)

I stortingsmeldingen påpekes det at et godt barnehagetilbud er avhengig av et godt samspill mellom voksne og barn, hvor de voksne er lyttende og omsorgsfulle. Videre poengteres det at barnehagen er avhengig av utdannet og engasjert personale, gode fasiliteter, gruppestørrelser som gjør at det er mulig å gi barna den oppmerksomheten de skal ha, kontroll utenfra for å sikre kvaliteten, personale som er i stadig utvikling og ønsker å bli bedre og en utviklingsorientert læreplan (St.meld. nr.41 (2008-2009)). Et godt samarbeid med barnas hjem er også et kriterium.

Det er altså omtrent umulig å måle og definere barnehagekvalitet. Ut fra dette, forstår jeg det slik at det er nødvendig å se på flere faktorer, for å nærme seg et mer helhetlig inntrykk av kvaliteten på et barnehagetilbud. I Norge har vi dessuten et relativt mangfoldig barnehagelandskap. Alt fra små familiebarnehager, avdelingsbarnehager av forskjellig størrelse til store basebarnehager. Det pedagogiske innholdet er også forskjellig, da det kun er Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og Barnehageloven som er gjeldende for alle. Dette gjør det, etter min mening, enda mer utfordrende å finne ut hvordan kvaliteten er i hver enkelt barnehage, da det ikke er mange fastlagte standarder. Noe som kanskje kan sies å være både en berikelse og et problem.

Kulturelle forskjeller vil også kunne påvirke hva som blir oppfattet som god kvalitet. Det som er betegnende for høy barnehagekvalitet i et land, trenger ikke være det i et annet (Rao & Li, 2009).

2.2 Perspektiver på kvalitet

Katz (1993) beskriver fire forskjellige perspektiver på kvalitet. *Top-down (ovenfra og ned)*, *bottom-up (nedenfra og opp)*, *outside-inside (utenfra-innenfra)* og *inside (innenfra) perspective*. Katz viser til at litteratur som omhandler kvalitetsarbeid i barnehagen, stort sett tar for seg forskjellige kvalitetsfaktorer slik *voksne* ser det. Altså i et *ovenfra og ned-perspektiv*. Typisk for dette perspektivet er fokus på f.eks. voksentetthet, utdanningsnivå hos personalet, kvaliteten på utstyr og materiell, det fysiske miljøet, sikkerhet osv. (Howes, et al., 1992, her i Katz, 1993).

Ved å ta et *nedenfra og opp*-perspektiv, kan spørsmål rundt barnas opplevelse av barnehagen stilles. Katz viser til flere spørsmål som kan gi innblikk i barnas hverdag. Disse spørsmålene går bl.a. på hvorvidt barna føler seg velkomne i barnehagen, om de føler seg akseptert og forstått, og om de føler seg sett av de voksne (Katz, 1993). I arbeid med de yngste barna, som ofte har svært begrenset verbalt språk, vil det, slik jeg ser det, kanskje være vanskelig å finne fullgode svar på slike spørsmål. Andre metoder må benyttes, og et økt fokus på bl.a. kroppsspråk og barnas samlede uttrykk vil antagelig være til hjelp. Uansett vil det være opp til voksne å tolke de små barnas uttrykk, noe som igjen fører til at dette er et perspektiv som er vanskelig å benytte i arbeid med denne gruppen. Resultatene vil uansett bli noe indirekte målt, da barnas uttrykk går via en annen persons tolkning.

Et utenfra-innenfra-perspektiv vil i følge Katz dreie seg om forholdet mellom personalet og foreldrene. Dette gjelder bl.a. kvaliteten på dialogen mellom de to sidene, åpenhet, respekt og hvor hyppig man har kontakt. Videre påpekes det at det er større sjanse for at foreldre utvikler et positivt forhold til de ansatte, hvis de har forståelse for den komplekse arbeidshverdagen vedkommende ofte har. Slik vil de kunne respektere arbeidet som blir gjort og anerkjenne det. Det er viktig å unngå at forholdet utvikler seg dårlig, med liten grad av kommunikasjon, fordommer og nedlatende holdninger (Katz 1993).

Innenfra-perspektivet inneholder tre dimensjoner. Forholdet mellom kolleger, forholdet mellom ansatte og foreldre, og forholdet mellom de som jobber i barnehagen og arbeidsgiver (de som drifter barnehagen). Katz hevder at det er usannsynlig å oppnå god kvalitet i arbeidet med barna, hvis forholdet mellom de ansatte er dårlig. Hun vektlegger samarbeid, støtte, aksept, tillit og respekt mellom de ansatte. At de som arbeider i barnehagen trives på generell basis er avgjørende for barnas trivsel i det lange løp (Katz, 1993). Som i utenfra-innenfra-perspektivet, er det avgjørende at de ansatte har et godt forhold til foreldrene. Det er av stor betydning for de ansattes trivsel, at de føler at foreldrene verdsetter og støtter jobben de gjør. Når det gjelder forholdet mellom ansatte og de som drifter barnehagen, omhandler dette bl.a. at de ansatte er fornøyde med arbeidsforholdene, og at de opplever at arbeidsplassen er en arena hvor

de kan utvikle karrieren sin. At det blir lagt til rette for at de ansatte skal kunne gjøre en god jobb (Katz, 1993).

Disse perspektivene blir også omtalt av Ceglowski og Bacigalupa (2002), som oppsummerer det som *forskere og profesjonelle i feltets perspektiv, foreldre som benytter barnehagens perspektiv, ansatte i institusjonens perspektiv og barna i barnehagens perspektiv*. Også her viser de til Katz påstand om at alle perspektiver bør være representert, men at det er åpenbart at forskere og profesjonelles perspektiv i realiteten er langt oftere representert enn de tre andre (Ceglowski & Bacigalupa, 2002).

Det er altså viktig å reflektere over hvilke perspektiver som blir benyttet for å belyse temaet kvalitet i barnehagen. Kvalitet kan oppleves forskjellig fra forskjellige perspektiver, og enkelte aspekter belyses best fra enkelte synsvinkler. Det hjelper lite om personalet har en klar visjon for hvordan en god barnehage skal være, hvis det ikke blir tatt hensyn til barna og foreldrenes opplevelse av tilbudet.

2.3 Hva er kvalitet i barnehagen?

Research has tended to use structural or process dimensions, or both, to gauge the quality of preschool programs (Lamb, 1998). Structural measures of programs include staff-child ratios, staff qualifications, teaching experience and stability, health and safety factors and the physical setting. Process measures refer to the quality of interactions between staff and children. Structural and process measures are related to each other and to child outcomes. (Rao & Li, 2009, s.234)

Forskningen skiller altså hovedsakelig mellom *strukturell* kvalitet og *prosessuell* kvalitet hva barnehagen angår. Som Rao & Li (2009) påpeker, er *strukturell* kvalitet, i grove trekk, voksentetthet i forhold til antall barn, utdanningsnivå hos personalet, stabilitet blant personalet, sikkerhet og barnehagens fysiske miljø. Strukturelle forhold vil kunne påvirkes bl.a. av regjeringens bestemmelser, økonomi og barnehagens egne mål og regler. Staten kan f.eks. bestemme hvor høy pedagogtetthet som skal være påkrevd, hvor mange barn som er tillatt per voksen o.l. (Phillipsen, Burchinal, Howes & Cryer, 1997). Et eksempel her, kan være hvordan man i Norge har godtatt at et høyt antall styrere og

pedagogiske ledere sitter på dispensasjon (4067 i 2011³), for å imøtekomme kravet til antall barnehageplasser etter at full barnehagedekning ble en realitet. Phillipsen, et al. (1997) påpeker allikevel at ikke alle strukturelle faktorer lar seg styre fra regjeringshold. Utskiftninger i personalet og rekruttering av nye ansatte er eksempler på dette.

Prosessuell kvalitet er kvaliteten på bl.a. relasjonene og samspillet mellom personalet og barna (blir også omtalt i kap.3.2 *Tilknytning*). Kvaliteten på disse relasjonene bestemmer i hvilken grad barnehagen gir barnet trygg omsorg og gode muligheter for utvikling gjennom godt samspill og lek (Gulbrandsen & Eliassen, 2013). "Prosesskvalitet omfatter barnets erfaringer i barnehagen, for eksempel kvaliteten på personale-barn-relasjonen, relasjoner til andre barn, samt materialer, aktiviteter og faglig innhold som preger barnehagedagen" (Drugli, 2011, s.50). De to kategoriene henger altså sammen, siden den ene gjerne vil påvirke den andre. Samtidig er det to store, og ganske så forskjellige kategorier vi her har foran oss. Den strukturelle kvaliteten vil, ved første øyekast, kunne måles relativt enkelt. Faktorer som antall voksne/barn eller hvor mange kvadratmeter man har til rådighet kan telles og nedfelles i statistikk. Allikevel er heller ikke denne type kvalitetsforskning ufeilbar, noe jeg vil komme tilbake til. Den prosessuelle kvaliteten er på sin side langt vanskeligere å måle. Noe som påpekes i Winsvold og Gulbrandsens rapport "Kvalitet og kvantitet: Kvalitet i en barnehagesektor i sterk vekst":

Nå vil nettopp slik kvalitet være en viktig side ved den kompetanse som de fagutdannede er i besittelse av, men samtidig kan vi vanskelig måle slike kvaliteter på annen måte enn i beste fall indirekte. Dette er kvalitet som sannsynligvis vil kunne la seg måle gjennom sammensatte mål for trivsel og tilfredshet blant ansatte, barn og foreldre, sannsynligvis også gjennom sosial kompetanse og pedagogisk utbytte for barna. Men igjen er det undersøkelser som vil kreve en langt bredere angrepsvinkel enn spørsmål til styrerne. Vi må i beste fall nøye oss med å kartlegge om noen betingelser for relasjonell og prosessuell kvalitet finnes eller ikke finnes i de barnehager vi undersøker. (Winsvold & Gulbrandsen, 2009, s.17)

³ <http://www.ssb.no/vis/samfunnsspeilet/utg/201203/06/art-2012-06-12-01.html> hentet 18.02.13

Faktorer som trivsel, trygghet osv. er selvsagt vanskelig å måle på en god måte. De yngste barna har dessuten ofte et veldig begrenset verbalspråk, noe som gjør at vi er prisgitt vår evner til å tyde barnas opplevelse gjennom kroppsspråk o.l.

Ceglowski og Bacigalupa (2002) skriver at strukturelle mål, som antall barn/voksne og pedagogtetthet er gjengangere i kvalitetsforskning. Små grupper med barn og god voksendekning blir som regel forbundet med høy kvalitet. Når det gjelder antall pedagoger, så er det større sannsynlighet for at utdannet personale vil se barnas behov og deretter kunne tilby en barnehagehverdag av god kvalitet. Andre strukturelle mål, størrelse på barnehagen, økonomi osv. vil også kunne si noe om barnehagens potensiale. Personalets lønn er også en del av det strukturelle grunnlaget, og her viser Phillipsen, et al. (1997) til undersøkelser som viser at dette er et av de aspektene som påvirker den prosessuelle kvaliteten mest. Også utdanningsnivå og erfaring blir nevnt som viktige faktorer.

Kontos, Burchinal, Howes, Wisseh & Galinsky (2002) nevner også en tredje dimensjon; *Global kvalitet*. Global kvalitet består av flere faktorer, som bl.a. interaksjon mellom voksne og barn, innredning, fokus på foreldre og ansattes behov, hvordan planer o.l. er tilpasset aldersgruppen og hvilke materialer som er tilgjengelige for barna samt mengden av disse. I likhet med prosessuell kvalitet er denne formen for kvalitet komplisert og omfattende å måle i større skala, men dette er like fullt faktorer som kan være relevante og interessante i arbeid med barnehagekvalitet. I dette prosjektet har jeg valgt å hovedsakelig fokusere på strukturell og prosessuell kvalitet.

2.3.1 Styrker og svakheter

Ved å se på målene for strukturell kvalitet, kan det være fristende å gå god for at resultatene av evt. målinger er sikre funn. En rekke av de strukturelle faktorene kan utvilsomt være med å definere barnehagens grunnlag for å tilby høy kvalitet. Samtidig er det viktig å huske at denne type forskning, stort sett, kun kan si noe om *potensialet* barnehagen har i det strukturelle, og dermed kan dette kun fungere som en indikasjon på hvordan det står til på det *prosessuelle* plan. Forskning som fokuserer på strukturelle indikasjoner alene forteller ikke alltid hele historien, og kartlegging av prosessuelle faktorer er tidkrevende og vanskelig. For eksempel, vil man ved kun å kartlegge antall voksne, som til en hver tid er på jobb, bare kunne si noe om antall voksne. For alt man

vet, kan det være snakk om nye vikarer eller deltidsansatte (Winsvold & Gulbrandsen, 2009), eller for den del, faste ansatte som gjør en dårlig jobb.

Dalli et al. (2011) beskriver tre faktorer som kan stå i veien for god kvalitet under omsorgsarbeid med barn.

- Når strukturelle forhold står i veien for, eller ikke samsvarer med kravene for prosessuell kvalitet.
- Store utskiftninger eller gjennomtrekk i personalet
- Inkonsekvent omsorg fra en eller flere voksne.

Kvaliteten påvirkes altså fra flere hold. Her nevnes bl.a. den lave statusen som ofte kommer med arbeid i barnehage. Lav status kan igjen føre til at det blir utskiftninger, siden det blir vanskelig å holde folk i jobben. En person som opplever lav grad av anerkjennelse for jobben som blir gjort, vil kanskje også gjøre en dårligere jobb, noe som igjen vil gå utover kvaliteten. Bare ved å se på barnehagekvaliteten gjennom flere perspektiver og ved å undersøke både strukturell og prosessuell (og evt. global) kvalitet, er det mulig å komme nærmere sannheten. Det er altså ikke snakk om forskjellige typer kvalitet, men faktorer som er avgjørende for kvaliteten som helhet.

2.4 Kvalitet for de yngste barna

Dalli et al. (2011) peker på det faktum at småbarns tilstedeværelse i barnehagen fremdeles er et relativt nytt fenomen. På bakgrunn av dette er det ikke overraskende gjort mer forskning på kvalitet for 3-4 åringer enn for de yngste barna. Dette gjelder også i Norge, hvor vi har hatt en økning av antallet 0-2 åringer i barnehagen de siste årene. Arbeid med de yngste barna kan for eksempel kreve andre strukturelle forhold enn det som er vanlig på en storbarnsavdeling. Drugli slår fast at: "Det offentlige vil gjennom sin fastsettelse av rammevilkår for barnehagene ha et stort ansvar for at barnehagekvaliteten er tilpasset de yngste barnas behov" (2011, s.10). Det er, etter min mening, meget viktig at nødvendig forskning og tiltak på grunnlag av denne forskningen blir gjort, for å komme den nye barnehagevirkeligheten i møte. Det vil være avgjørende at de som arbeider i barnehagen er i stand til å forstå og imøtekomme de yngste barnas behov.

2.4.1 Strukturell kvalitet for de yngste

Flere undersøkelser konkluderer med at forholdet mellom antall voksne og barn (0-2) ikke bør overskride 1:3 (Dalli, C., et al, 2011). Av egen erfaring, kan jeg også si at dette er vanlig norm i Norge, da vi gjerne streber etter 1:3 for barn i alderen 0-3 og 1:6 i arbeid med barn i alderen 3-6. I Meld. St. 24 slås det dessuten fast at regjeringen, innen 2020, vil innføre krav om at dette blir påkrevd grunnbemanning (Meld. St. 24 (2012-2013)). Konklusjonen er altså at det er behøvelig med flere voksne per barn enn det som er vanlig med aldersgruppen over.

Caregivers with fewer children in their care are more sensitive, responsive, warm, nurturing, and encouraging toward the children, exhibit more positive and less negative affect, exert less negative control, and provide more varied and developmentally appropriate activities for the children than caregivers with more children in their care (Ghazvini & Mullis, 2002; Whitebook, 2003 her i Dalli, C., et al ,2011, s. 104)

Forskningen slår altså fast at omsorgsarbeidere med ansvar for færre barn har bedre forutsetninger for å tilby et godt barnehagetilbud. Dette kan igjen være gunstig for barnas utvikling. Her er det igjen viktig å ta hensyn til det faktum at strukturelle mål i all hovedsak fungerer som indikasjoner på kvalitet. Det er selvsagt flere faktorer som avgjør hvorvidt en voksen er sensitiv og har et godt samspill med barn. Allikevel viser forskningen at det er større sjanse for at en voksen i barnehagen skal få brukt sine positive egenskaper, hvis antallet barn ikke overgår det som blir anbefalt. Igjen er det verdt å nevne Phillipsen et al. (1997), som viser til at forskning jevnt over viser en sammenheng mellom strukturell og prosessuell kvalitet. Gruppestørrelse blir også omtalt fra flere kilder. Fra amerikansk hold blir det bl.a. foreslått et maksantall på seks barn i hver gruppe for de aller yngste barna (American Public Health Association and the American Academy of Pediatrics (1992), cited in NICHD Early Child Care Research Network, 1996 her i Dalli et al., 2011). Dette for å sikre stabilitet og en følelse av trygghet.

2.4.2 Prosessuell kvalitet for de yngste

De strukturelle forholdene er utvilsomt med på å forme barnas opplevelse og kvaliteten på samspillet mellom barn-voksen og barn-barn, og derfor en viktig faktor for utviklingen av god prosessuell kvalitet. Som tidligere nevnt, kan prosessuell kvalitet hos de yngste være spesielt vanskelig å måle, siden vi ofte må stole på vår evne til å tolke deres behov, ønsker og reaksjoner.

de Schipper, Riksen-Walraven og Geurts (2006) skriver at det meste av forskning som er gjort, viser at prosessuell kvalitet er mest avgjørende for barnas utvikling. Her knyttes prosessuell kvalitet til samspillet mellom barn og voksen. De henter støtte bl.a. i den amerikanske NICHD-studien, som er en longitudinell studie av et utvalg på over 1000 barn og deres barnehageopphold, utført av National Institute of Child Health and Human Development (NICHD, 2006). de Schipper et al. (2006) slår fast at det, på bakgrunn av den prosessuelle kvaliteten i barnehagetilbudets betydning for barns utvikling, er nødvendig med mer forskning og større kunnskap om tema. Dette slik at man kan identifisere kvalitetsfaktorer, for så å forsøke å øke kvaliteten på tilbudet i barnehagen. Også her trekkes viktigheten av de strukturelle forutsetningene frem. Barn-voksen-ratio, gruppestørrelse, personalets utdanningsnivå og personalets lønn. Her vises det også til flere studier som konkluderer med at sjansen for sensitive og omsorgsfulle voksne i barnehagen, øker når antallet barn i forhold til voksne går ned (de Schipper et al., 2006). Studiene viser også en sammenheng mellom barn-voksen-ratio og barnas trivsel og oppførsel. Kort oppsummert kan man si at god voksendekning, jevnt over, har positiv effekt på de voksnes væremåte og på barnas opplevelse av barnehagehverdagen. de Schipper et al (2006), påpeker allikevel at studiene som er gjort tidligere (før 2006), ikke i stor grad har fokus på de yngste barna. De fleste studiene har fokusert på barn i 3-5 års alder, og barn-voksen-ratioen har vist seg spesielt viktig for de yngste i denne gruppen. I sin studie har de Schipper et al. sett på voksnes samspill med barn, i samspill 3:1 og 5:1. Studien viser at kvaliteten på samspillet er klart bedre når forholdet er 3:1 fremfor 5:1. Samtidig vil dette være avhengig av hvem den voksne er. Ikke alle er i stand til å opprettholde en sensitiv kontakt med barn, uansett antall.

Den prosessuelle kvaliteten er altså både avhengig av at strukturelle forhold ligger til rette, men også at komponentene som utgjør det strukturelle landskapet fungerer. En voksen er ikke bare en voksen, og kvaliteten på samspillet og relasjonene virker å være avgjørende for god barnehagekvalitet.

2.5 Barnehagen som kompletterende miljø

I et forsøk på å skape et mer helhetlig bilde av hva barnehagekvalitet og en god barnehage kan være, mener jeg at det vil være relevant å se på hva barnehagen skal representere i forhold til barnet og barnets hjem. Hvilket ansvar har barnehagen, og hva sier Barnehageloven og Rammeplanen om dette? Først og fremst kan det være nyttig å se til formålsparagrafen, da denne legger føringer for det praktiske livet i barnehagen. Her står bl.a.: "Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling" (Barnehageloven § 1 Formål). Dette betyr at barnas hjem nødvendigvis bør spille en stor rolle for hvordan barnehage tilbudet for den enkelte skal se ut.

I dagens Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) står følgende under punkt 1.6 *Samarbeid med barnas hjem*: "Det er foreldrene som har ansvaret for barns oppdragelse og danning. Dette prinsippet er nedfelt i barnekonvensjonen og i barneloven 8. april 1981 nr. 7. Barnehagen representerer et kompletterende miljø til hjemmet." (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.18)

Dette er første og siste gang begrepet *kompletterende miljø* blir benyttet i denne Rammeplanen, og det blir heller ikke gitt noen direkte forklaring på hva det betyr i barnehagesammenheng.

I følge Bokmålsordboka⁴ betyr *komplettere* å "utfylle, gjøre fullstendig". Hvis denne definisjonen er den samme som ligger til grunn for Rammeplanens bruk av begrepet, skal altså barnehagen representere et utfyllende miljø, som gjør barnets hverdag fullstendig. Ingen liten oppgave, og ikke nødvendigvis enkel å definere. Et forsøk er riktignok gjort i den første Rammeplan for barnehagen (1995):

⁴ <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=komplettere&bokmaal=+&ordbok=begge> hentet 03.03.2013

Barnehagen representerer et kompletterende miljø i forhold til hjemmet. I barnehagen skal barnet få prøve og videreutvikle det som er grunnlagt hjemme. Her blir perspektivene utvidet, barna kan få nye opplevelser og utvikle andre nære relasjoner. Barna kan da gjøre erfaringer som de ikke kan få hjemme. (Rammeplan for barnehagen, 1995, s.17)

Under arbeidet med den gjeldende Rammeplanen, har dette altså blitt redigert ut, slik at det kun er den første setningen som står igjen. Forståelse og samarbeid i kontakt mellom barnehagen og foreldrene vektlegges riktignok, og viktigheten av regelmessig kontakt. Det påpekes at samarbeidet skal gjøre det mulig å ta hensyn til enkeltindividets behov, samtidig som dette skal ses i sammenheng med barnegruppen. Foreldrene skal kunne føle seg trygge på at barnet deres blir fulgt opp på en god måte, og at de blir innlemmet i et fellesskap som er til fordel for deres utvikling. Videre skal barnehagen også kunne tilby veiledning i forhold til oppdragelsesspørsmål, og foreldrene skal sikres medvirkning i barnehagens virksomhet (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Slik jeg ser det, kan begrepet kompletterende miljø også romme alt dette, men jeg sitter uansett igjen med et inntrykk av at fokuset er noe forandret. Der den gamle Rammeplanen understreker at barnehagen skal arbeide videre med utgangspunkt i det grunnlaget som er lagt hjemme, virker den gjeldende Rammeplanen å fremme toveis-kommunikasjon og at barnet skal integreres i barnehagen. Perspektivet skal ikke bare utvides, men barnet skal ta del i fellesskapet. Dette kan tolkes dithen at barnehagen ikke bare er et tilbud for de som ønsker å videreutvikle "det som er grunnlagt hjemme", men i større grad en del av barnas hverdagsliv. I Rammeplanen fra 1995 står det at "Barnehagens oppgave er å supplere foreldrene, men den skal samtidig sørge for at barna opplever den grunnleggende valgfriheten som ivaretar barnas mulighet til selv å bli ansvarlige for egen utvikling." (R95 s.18). Barnehagens rolle anses altså som *supplerende* i forhold til barnas oppdragelse. I nåværende Rammeplan er det også understreket at foreldrene har hovedansvaret for oppdragelse og danning, men det er allikevel lagt større vekt på at dette er en prosess som skjer i samarbeid mellom hjem og barnehage.

Da den første utgaven av dagens Rammeplan kom i 2006 ble følgende sitert fra Barnehageloven § 2 *Barnehagens innhold*: "Barnehagen skal bistå hjemmene i deres omsorgs- og oppdrageroppgaver, og på den måten skape et godt grunnlag for barnas

utvikling, livslange læring og aktive deltakelse i et demokratisk samfunn.”

(Kunnskapsdepartementet, 2006, s.14). I den reviderte utgaven fra 2011 er dette redigert ut, dette fordi barnehageloven ble endret 2010-08-01, og avsnittet om å *bistå hjemmene* fjernet. Dette er noe jeg mener er interessant, siden Rammeplanen altså først benyttet begrepet *supplere*, for så å skulle *bistå* hjemmet i oppdragelse og omsorg. Det å bistå speiler mer en barnehage som hjelper til med oppdragelsen, enn en barnehage som kun supplerer noe eksisterende. Slik jeg tolker det, går dette i en retning av en barnehage som er mer involvert. Både det å *supplere* og det å *bistå*, kan etter min mening være en del av det å representere et kompletterende miljø, og spiller en utfyllende rolle. At disse to begrepene har blitt redigert ut, betyr ikke nødvendigvis at selve innholdet er totalforandret, men antagelig at begrepene anses som villedende eller utdatert. Slike forandringer blir uansett gjort av en grunn, og her spiller de til enhver rådende forestillinger om hva en barnehage skal representere i forhold til hjemmet, om hva barndom er og hva foreldrenes rolle er, inn.

Engelsen (2008) beskriver det hun kaller ”ideologisk refrasering”, som kort og godt går ut på å erstatte et begrep som har fått belastende konnotasjoner med et annet og nytt ord uten slike vedheng. Hun viser for eksempel til at ”åndssvake” har blitt til ”psykisk utviklingshemmede” o.l. Det er altså fullt mulig at de som reviderer lover og planer, stort sett, mener det samme som det forrige utvalget gjorde, men de velger å bruke nye begreper.

2.5.1 Danning vs. oppdragelse

Det slås altså fast at foreldrene har hovedansvaret for barnas *danning* og *oppdragelse*. Her kan jeg se tilbake til formålsparagrafen, hvor det står at barnehagen skal fremme læring og danning. Denne formålsparagrafen, som ble vedtatt i 2008, er bl.a. omtalt i St.meld. nr.41 (2008-2009), hvor det kommer fram at begrepet danning erstatter det tidligere brukte begrepet oppdragelse. Danning anses som et videre begrep, og rommer det som skjer med barnet i samspill med sine omgivelser. ”Danning er en kontinuerlig prosess som forutsetter refleksjon og som foregår hele livet” (St.meld. nr.41 (2008-2009), s.7). Denne bruken av dannelsesbegrepet har til dels fått hard medfart bl.a. av Steinsholt (2011), som i sin artikkel skriver at begrepet er presentert av noen som selv har bestemt hva det skal bety og hvordan det skal fortolkes, og at det ikke tas hensyn til begrepets historie. Steinsholt mener at det kan se ut til at det bare har blitt bestemt at

oppdragelse skal erstattes med danning, og at resten av verden må rette seg etter den forståelsen som skaperne av den nye formålsparagrafen har av begrepet. Steinsholt påpeker også at danning og oppdragelse, historisk sett, ikke er det samme. Det å bli dannet krevde tidligere en indre motivasjon og aktivitet. Dette skulle igjen bety at det vanskelig lar seg gjøre å danne andre.

Rammeplanen kan på sin side melde om at danning er "mer enn utvikling, mer enn læring, mer enn omsorg, mer enn oppdragelse og mer enn sosialisering. Samtidig rommer danning alt dette" (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 15). Sataøen (2011) stiller i sin artikkel "Ny revidert rammeplan for barnehagen – forvirrende lesing", spørsmål ved hva dette "mer" er. Dette mener jeg er et betimelig spørsmål, da jeg opplever Rammeplanens tekst som alt annet enn oppklarende. Sataøen etterlyser en presisering av begrepet og spør seg hva dannelsesbegrepet inneholder, som ikke allerede dekkes av begreper vi allerede bruker. Steinsholt på sin side, hevder at bruken av begrepet er nedlatende, i den forstand at det gir inntrykk av at noen vet hva dette dreier seg om, og at begrepet bør erstatte oppdragelse, fordi det er et bedre og mer samtidsfokusert begrep (Steinsholt, 2011). Det er også slik at begrepene danning og oppdragelse lever side ved side i Rammeplanen, noe som igjen gjør det hele kan oppleves forvirrende. Også her kan det være fristende å koble overgangen fra oppdragelse til danning opp mot tidligere nevnte Engelsen (2008) og "ideologisk refrasering", selv om begrepene i utgangspunktet ikke betyr det samme.

Denne type begrepsbruk åpner for tolkning, og i likhet med kvalitetsbegrepet, vil kanskje lokale forståelser for hva det innebærer prege barnehagens praksis, og også foreldrenes holdninger. Det som synes klart er at det hersker en oppfatning om at oppdragelsesbegrepet i seg selv ikke er vidt nok, og at det slik sett var behov for en forandring.

Å definere hva barnehagen skal representere i forhold til hjemmet og hvilken rolle barnehagen spiller i barnas hverdag er komplisert, og de fleste formuleringer åpner for flere tolkninger.

2.5.2 Foreldremedvirkning og foreldresamarbeid

Kvistad og Søbstad (2011) skriver at samarbeidet mellom barnehagen og foreldrene er sentralt, og har stor betydning for hvordan foreldrene opplever barnehagen. Blant de viktigste tingene fremhever de at foreldrene må få informasjon om barnehagens virksomhet, og å få et godt innblikk i sitt eget barns hverdagsliv.

Bratterud, Sandseter og Seland (2012) påpeker at det er av stor betydning for foreldrene at de får snakket med de voksne i barnehagen om barnets utvikling og trivsel. Flere undersøkelser viser at foreldre ønsker innflytelse på barnehagen. De viser videre til at de fleste foreldre er fornøyde med måten de blir møtt på av personalet i barnehagen. Derimot er det ikke like stor grad av positive tilbakemeldinger når det gjelder medbestemmelse og innflytelse. Økte personalressurser ses av foreldrene som en mulig løsning for å bedre dette.

I følge Drugli (2011), er det barnehagen som har ansvaret for å skape et godt samarbeid med foreldrene. Her støtter hun seg til Rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2011), hvor det står at barnehagen skal operere i samarbeid og forståelse med hjemmet. Drugli viser til forskning som understreker at den daglige uformelle kontakten mellom foreldre og ansatte i barnehagen, er av stor verdi for å utvikle positive relasjoner mellom hjem og barnehage. Kommunikasjon angående barnets hverdag utgjør et viktig utgangspunkt for videre samarbeid.

2.6 Den norske barnehagetradisjonen

Da dette prosjektet omhandler noen foreldres oppfatning av nåtidens barnehage, vil jeg ikke forsøke å gjøre noe dypdykk i barnehagehistorien, men jeg mener samtidig at det er relevant å se på historien i grove trekk med tanke på barnehagens rolle overfor hjemmet, og hvordan denne har utviklet seg.

2.6.1 Fra asyl til barnepark

En av barnehagens forløpere er *barneasylet*. I Trondheim ble et slikt opprettet allerede i 1837, med det formål å ta imot fattige barn. Byens elite var forkjempere for dette tiltaket, da de mente at barn var av formbar natur, og at dette slik sett kunne ha en positiv effekt for fremtiden. Ved å få barna inn i asylene slapp man også barn som tigget

gatelangs, samtidig som foreldrene fikk mulighet til å arbeide på dagen. Barneasylene hadde et pedagogisk program som skulle romme oppdragelse og undervisning. Dagene inneholdt en del "nevenyttig arbeid" og kunne være lange (Korsvold, 1998). Verd å merke seg er det også at det eksisterte såkalte "barnekrybber" for barn under tre år. Særlig ugifte kvinner benyttet seg av disse, slik at de kunne ta seg dagarbeid.

Fra slutten av 1800-tallet gjorde den tyske filosofen og pedagogen Friedrich Fröbel sin pedagogikk inntreden i Norge. Fröbel var mannen bak navnet "kindergarten", noe som kom av at han sammenlignet barna med planter. Barn, i likhet med planter, gror godt om de får riktig omsorg og stell. Barnehagens oppgave var ikke å undervise barna, men heller et leketilbud. Den frie leken sto i fokus. I motsetning til asylene var dette i Norge stort sett et tilbud for overklassen og middelklassen, selv om Frøbels visjon var at barnehagen skulle være for alle. Barnehagene var åpne kun 3-4 timer om dagen, og var ment som et supplement til hjemmet. Idealet var fremdeles den gifte kvinne som selv skulle klare å ta hånd om hjem og familie. I forhold til befolkningstallet, var prosentandelen barn som benyttet dette tilbudet liten (Korsvold, 1998).

Tyske etterfølgere av Fröbel opprettet etter hvert *folkebarnehagen*, som skulle være for alle barn. Folkebarnehagen hadde liten utbredelse i Norge, men stor innflytelse på den videre utviklingen av barnehagen. En av disse barnehagene var bl.a. Norges første kommunale barnehage, som ble startet på Schous plass i Oslo i 1920. Folkebarnehagen skulle utvikle barnas evner gjennom samtaler, eventyr, sang, lek og lettere arbeid. Selv om denne barnehagen skulle være et tilbud til alle ble det fremdeles ansett for å være et tilbud for de vanskeligstilte i samfunnet (Korsvold, 1998).

Fra 1937 og utover begynte en større organisert utbygging av private barnehager. I hovedsak ble disse benyttet av husmødre som ville ha avlastning og barnefri, men spredningen ble etter hvert større og rekrutteringen derav bredere. Ved siden av disse husmørsbarnehagene hadde man også *barneparkene*, som var lekeplasser under voksen kontroll, hvor mødrene kunne få avlastning, samtidig som barna fikk leke ute sammen med andre barn.

2.6.2 Fra etterkrigstiden til 1975

I årene etter krigen ble flere daginstitusjoner satt under offentlig kontroll, noe som også førte til økt kontroll av virksomheten. Daginstitusjonene ble ikke sett på som pedagogiske virksomheter, men barnevernsinstitusjoner. Dette var også tilfellet da barnevernsloven ble vedtatt i 1953, noe som igjen førte til at den sosiale siden ved driften ble fremhevet fremfor den pedagogiske (Korsvold, 1998). Etter at barnevernsloven treddet i kraft ble både barnehager, daghjem og barneparker statens ansvar. Dette gjorde at det for første gang ble stilt krav etter retningslinjer for hvordan driften, lokalene og personene som skulle ha omsorg for barna skulle være. På 50-tallet var uansett ikke presset på utbygging av barnehager noe å snakke om, selv om det ble flere utover 50-60 tallet var det ikke mer enn et par prosent av barna i Norge som benyttet seg av tilbudet. Dette grunnet at de fleste mødre fremdeles var hjemme, og fokuset var på å få menn ut i jobb. Den økonomiske politikken var formet etter at familien skulle klare seg på en inntekt (Korsvold, 1998).

Også i denne perioden var leken det dominerende innholdet i institusjonene. Motivet for å få flere barn ut i institusjonene var å avlaste mødrene og supplere hjemmets oppdragelse. De antatt svakeste i samfunnet hadde førsteprioritet. Utover 60-tallet ble det også argumentert for at daginstitusjonene skulle kompensere for barnas tapte oppvekstmiljø. Her skulle de utvikle seg i fellesskap med andre og oppleve fri lek. Bakgrunnen for dette var at byene stadig ble mer trafikkerte og lekeplassene var i ferd med å gå tapt (Korsvold, 1998).

På 1970-tallet ble behovet for daginstitusjoner større, siden stadig flere kvinner gikk ut i jobb. Daginstitusjoner ble etter hvert til *førskoler* som ble utbygget for at alle barn skulle ha tilbudet. I 1975 kom den første barnehageloven, og førskolene ble igjen til barnehager. Barnehagen skulle være pedagogisk motivert (Korsvold, 1998).

2.6.3 Heldagsbarnehagene

Småbarnsinstitusjonene fikk altså sin egen lov og ble skilt ut fra barnevernsloven i 1975. Fra å være et tilbud til spesielle grupperinger av barn, skulle barnehagen representere et tilbud for alle. Heldagsbarnehagene kom for fullt, og fra en tidligere åpningstid på 4-6 timer, ble det nå vanlig med 8-10 timer. Barnehagens tilbud skulle tilpasses barnas

behov, og her støttet man seg til utviklingspsykologien. Barnehagene hadde i Norge sitt definitive gjennombrudd på 80-90-tallet, og ble stadig viktigere på grunn av økt likestilling i arbeidsmarkedet (Korsvold, 1998). I 1995 kom en ny barnehagelov, og det ble fastsatt at Barne- og familiedepartementet skulle utforme en rammeplan for barnehagens innhold (R95). Denne Rammeplanen inneholder bl.a. fagområder og pedagogiske mål som barnehagen skal arbeide mot.

2.6.4 Den sosialpedagogiske norske barnehagen

Selv om barnehagen altså ikke fikk sitt definitive gjennombrudd i Norge før 80/90-tallet, og det først på 2000-tallet ble tatt grep som sørget for full barnehagedekning, har den altså sine røtter helt tilbake på 1800-tallet. Fra å være et tilbud for fattige barn, for å unngå at de skulle gå gatelangs, via å være et supplerende leketilbud for bedrestilte til etter hvert å bli underlagt offentlig kontroll og derav flere retningslinjer. Barnehagen har vært både supplerende og kompenserende. Mye har forandret seg, men noe som synes å være gjennomgående er fokuset på lek og omsorg, som har røtter helt tilbake i Frøbels barnehager.

Wagner og Einarsdottir (2006) skriver at noe av det som kjennetegner den nordiske barnehagen, er at det tradisjonelt sett er fokus på at barnehagen ikke skal være skolerettet. I USA benyttes navnet preschool (førskole) om tilbudet for barn under skolepliktig alder, samtidig som man i Norden benytter f.eks. "leikskóli", altså lekeskole, (Island) eller som i Danmark og Norge; barnehage. Videre skriver de at dette speiler en holdning om at barnehagen ikke skal være en skole, og at det heller ikke er skoleforberedende. Også i St.mld. nr.41 kan vi lese at bl.a. UNESCO deler pedagogikken i barnehager rundt i verden i to hovedkategorier, *skoleforberedende* og *sosialpedagogisk*. Den skoleforberedende pedagogikken vektlegger faglige ferdigheter som f.eks. mattekunnskaper, og en mer vitenskapelig tenkemåte. Den sosialpedagogiske representerer et mer sammenhengende syn på omsorg og læring, og barna skal forberedes på livet generelt. Her er også barnas medvirkning satt mer i fokus. Den sosialpedagogiske modellen er mest vanlig i Skandinavia (St.meld. nr.41 (2008-2009)).

Farstad og Stefansen (2007) skriver at overføringen av barnehagen fra Barne- og familiedepartementet til Kunnskapsdepartementet (i 2005), kan ses på som et signal om at barnehagens kunnskapsside har kommet mer i fokus. Rammeplanen som kom i 2006

inneholdt dessuten flere tydelige mål for læring på ulike felt. De viser også til at fokuset på fordelene ved at læringsprosessene har begynt i barnehagen, når barna begynner på skolen også er økende. I Rammeplanen slås det fast at læringsmålene også skal gjelde de yngste barna, og det hele er tuftet på en tanke om at det går en rød tråd fra barnehagens læring og til skolen (Farstad og Stefansen, 2007). Dette kan altså tyde på at skoleforberedende pedagogikk har fått mer innpass i barnehagesektoren etter 2005.

2.7 Kvalitet i norske barnehager

Denne oppgaven har hovedfokus på foreldreperspektiv og foreldres opplevelse av barnehagekvalitet. Jeg går derfor ikke i dybden når det gjelder forskningsresultater og kunnskap om kvalitet i norske barnehager, men ønsker å skape et bilde av tilstanden per dags dato.

2.7.1 Prosesskvalitet

I følge Meld. St. 24 finnes det foreløpig ingen nasjonal oversikt over prosesskvaliteten i norske barnehager, da det kun eksisterer småskalaundersøkelser. Disse undersøkelsene kan si oss noe om hvordan tilstanden er i enkelte barnehager, men gir ikke grunnlag for noen generell oversikt. Det foreligger altså ikke nok empirisk grunnlag for å trekke slutninger for hele barnehagesektoren, men den forskningen som finnes viser at det er ganske store variasjoner i prosesskvaliteten fra barnehage til barnehage (Meld. St. 24 (2012-2013)). Bl.a. vises det i Meld. St. 24 til en studie utført av Bratterud, Sandseter og Seland (2012), som omhandler barns trivsel og medvirkning. Her kommer det frem at de fleste barna føler seg sett og anerkjent av de voksne i barnehagen og at de voksne gir dem oppmerksomhet og er lydhøre for deres meninger. På den andre siden opplever andre barn at de voksne ikke er oppmerksomme og deltar lite i samspill med barna. Det er også påvist store sprik i de voksnes kompetanse når det gjelder små barns medvirkning og samspill (Meld. St. 24 (2012-2013); Bratterud et al., 2012). Det eksisterer også andre undersøkelser som viser at prosesskvaliteten er varierende. Det er uansett behov for mer forskning på området.

2.7.2 Strukturell kvalitet

Kunnskapen om den strukturelle kvaliteten i barnehagene har de siste årene blitt styrket i betydelig grad (Meld. St. 24 (2012-2013)). I Meld. St. 24 vises det bl.a. til IRIS undersøkelsen fra 2011 (Vassenden, Thygesen, Bayer, Alvestad & Abrahamsen, 2011). I

denne undersøkelsen kommer det frem at store barnehager jevnt over har bedre pedagogdekning enn de små, allikevel er det bare 4 av 10 barnehager i Norge som fullt ut etterlever pedagognormen. Sjansen for at denne normen skal bli etterlevd øker i takt med barnehagens størrelse. Samtidig øker antallet barn, og de ansatte i store barnehager må jevnt over forholde seg til flere barn daglig enn ansatte i mindre barnehager. Gjennomsnittlig gruppestørrelse for de yngste barna i dagens norske barnehager er 12,4 barn. Undersøkelsen viser at de ansatte stort sett trives godt i jobbene sine, men det fremheves også at barnehagene har utfordringer med å skape en god hverdag for ansatte og barn. Hvilke typer utfordringer varierer fra en barnehagetype til en annen (Vassenden et al., 2011).

NOVA har gjennomført undersøkelser av strukturell kvalitet i 2002, 2004, 2008 og 2012. Den siste ved Gulbrandsen og Eliassen (2012). Her slås det fast at stabilitet og kompetanse blant personalet i norske barnehager har økt, barnehagene har blitt større, informasjonsutveksling mellom barnehage og foreldre har blitt bedre, og det satses mer på kompetanseutvikling av personalet (Meld. St. 24. (2012-2013)). Denne undersøkelsen er basert på spørreskjema som er sendt ut til et representativt utvalg av styrere i norske barnehager. Det påpekes at de tre siste undersøkelsene har blitt gjennomført samtidig med at store endringer har funnet sted i barnehagesektoren. I 2004 i kjølvannet av barnehageforliket som førte til massiv utbygging, i 2008 samtidig med at denne veksten var på sitt aller høyeste og i 2011 ble det gjort store endringer i finansieringen av barnehagene. Selv om undersøkelsen ikke er designet for å speile disse endringene, er det uansett tydelig at endringene har funnet sted. Stadig flere av de strukturelle rammene er på plass og situasjonen har blitt bedre mellom hver undersøkelse, til tross for stor vekst og store endringer i mellomtiden (Gulbrandsen & Eliassen, 2012).

I Meld. St. 24. slås det fast at regjeringen ønsker å styrke barnehageforskningen ytterligere, og også formidlingen av resultater til barnehagesektoren (Meld. St. 24. (2012-2013)). Slik jeg ser det er dette absolutt nødvendig, med tanke på den enorme utbyggingen vi nettopp har vært igjennom, og delvis fremdeles befinner oss i. Med tanke på at flere barnehager ikke etterlever pedagognormen, og at kvaliteten i barnehagene

varierer, vil økt forskning og formidling av resultater kunne være med på å skape et tydelig bilde på hvor det er behov for økte ressurser.

I dette kapittelet har jeg sett på ulike perspektiver på kvalitet, hva kvalitet for de yngste kan bety, og hva barnehagen skal representere i forhold til barnets hjem. Jeg har også sett litt på den norske barnehagetradisjonen, og litt om hva vi vet om kvaliteten i dagens norske barnehage. Jeg har hovedsakelig skilt mellom to typer faktorer; *strukturelle* og *prosessuelle* kvalitetsfaktorer. Jeg kan slå fast at strukturell kvalitet er den letteste å måle, samtidig som prosessuell kvalitet kanskje er den viktigste for at barnehagen skal være et godt sted å tilbringe hverdagen i.

Videre vil jeg se på noe teori i forhold til småbarn og tidlig barnehagestart.

3. Tidlig barnehagestart

I dette kapittelet vil jeg ta for meg teori rundt synet på barn i dagens samfunn, siden jeg anser dette som relevant i forhold til hvordan de yngste blir møtt i barnehagen. Jeg vil også se på viktige faktorer i forhold til overgangen mellom hjem og barnehage, i form av tilknytningsteori og eventuelle utfordringer ved tidlig barnehagestart. Her vil jeg også se nærmere på eksisterende forskning rundt foreldres opplevelse av oppstart i barnehagen og foreldres forventninger til barnehagen. Tilvenningsperioden og relasjonene som knyttes i barnehagen kan ha stor innvirkning på barnets og foreldrenes opplevelse av kvalitet, og i forhold til min oppgave er det interessant å se nærmere på hva som finnes på feltet fra før.

3.1 Syn på barn

I dag er *subjektsynet* på barn etablert i fagkretser. James, Prout & Jenks (1998) bruker begrepene "*human beings*" og "*human becomings*". Nyere forskning har beveget seg bort fra synet på barn som "*becomings*". Ved å se på barn som "*human beings*", vedgås det at barnet er et subjekt, et fullverdig menneske og et selvstendig individ som kan påvirke sine omgivelser. Dette står i kontrast til det tidligere synet på barn som "*becomings*", hvor fokuset er på barns mangler og at de er noe uferdig som skal formes.

Daniel Stern (2003) skriver at barn er sosiale vesener og aktive i samspill helt fra fødselen av. Stern fremhever *intersubjektivitet* som et viktig begrep. Felleskap og individualitet konstruerer hverandre. Barn forstår andre menneskers følelser og motiver. De ønsker og søker å få dele kunnskap med andre mennesker. Barn kan altså møtes som subjekt helt fra starten av.

Det til enhver tid rådende synet på barn, vil avgjøre hvordan barn blir møtt i barnehagen. Subjektsynet fremhever de små barnas sosiale kompetanse, og derav behovet for å ta dem på alvor. Samtidig er det viktig å huske at små barn er sårbare.

Det er en fare for at vektleggingen av det kompetente, autonome og deltakende barnet i dag overskygger vår evne til å se barns sårbarhet. Et viktig fokus bør være de voksne, og deres kompetanse til, og vilkår for, å gi omsorg og skape kreative lærings- og utviklingsmiljø i barnehagen. (Kjørholt, 2010, s.167)

Det er altså avgjørende at barnehagen, ikke bare har nok voksne, men også voksne med kompetanse som vet hva barn i denne alderen trenger. De ansatte må være i stand til å vurdere når barnet trenger støtte, eller når barnet skal få prøve på egen hånd. For de yngste barna vil da, slik jeg forstår det, god tilknytning til de voksne i barnehagen bli en avgjørende faktor. Sensitive voksne som forstår situasjonen barnet befinner seg i, og voksne som har mulighet og tid til å ta seg av barnet. Her ser vi igjen viktigheten av at de strukturelle kvalitetskravene er møtt.

3.2 Tilknytning

En viktig del av det å ta i mot nye barn i barnehagen, er å skape trygge relasjoner, som gjør at barnet finner seg til rette i barnehagen. Barnet behøver å knytte seg til en eller flere personer i barnehagen. Dette kalles tilknytning, og handler om barns følelsesmessige binding til en eller flere omsorgspersoner. John Bowlby var den første som brukte begrepet *tilknytning* om relasjonen som oppstår mellom foreldre og barn (Smith & Ulvund, 1999). Jeg vil her kort presentere deler av hans teorier.

I følge John Bowlby (1977), er det slik at barn først og fremst føler en sterk tilknytning til sin hoved-omsorgsgiver. Denne personen trenger ikke å være barnets biologiske mor, men dette er mest vanlig. Tilknytningsatferden er vanligvis rettet mot en eller flere personer, og disse personene står i en bestemt rekkefølge ut fra graden av tilknytning. Jo mer et barn er i sosialt samspill med en person, jo større er sjansen for å skape tilknytning mellom barnet og den aktuelle personen. Bowlby skriver videre: "Briefly put, attachment behaviour is conceived as any form of behaviour that results in a person attaining or retaining proximity to some other differentiated and preferred individual, who is usually conceived as stronger and/or wiser." (J. Bowlby, 1977, s.203)

Tilknytningsatferd er altså både atferd som resulterer i og atferd som vedlikeholder nærhet til en annen person.

Hvis barnet skilles fra hoved-omsorgsgiveren, for eksempel ved å bli overlatt til en fremmed person i barnehage eller andre situasjoner, vil barnet kunne oppleve dette som angstfylt og stressende. Bowlby påpeker at når den foretrukne omsorgsgiveren er tilstede, eller barnet vet hvor vedkommende befinner seg, vil barnets tilknytningsatferd forsvinne, og barnet vil utforske miljøet rundt seg (J. Bowlby, 1977). Dette understreker hvor viktig en trygg base kan være for at barn skal finne seg til rette i et nytt miljø.

Bowlby skriver også at tilknytningsatferden er særdeles tydelig i barndommen, men følger oss gjennom hele livet. Med alderen blir denne typen atferd mindre og mindre synlig.

Richard Bowlby (2007) skriver om hvordan små barn kan oppleve mindre stress i overgangen mellom hjem og barnehage hvis de utvikler en trygg relasjon med en person i barnehagen. Bowlby hevder at barn i mellom 6 og 30 mnd, trenger å knytte seg til en omsorgsperson, for å unngå å konstant søke tilknytning. Han fremhever viktigheten av at barn i denne alderen oppnår en såkalt sekundær tilknytning til en omsorgsperson i barnehagen, hvis de skal gå der. Disse sekundære omsorgspersonene er vanligvis personer som far (en ekstra sterk sekundær tilknytning), besteforeldre, søsken, eller andre personer som har vært mye sammen med barnet. For å finne trygghet i barnehagen er altså barnet avhengig av å skape en lignende relasjon til en person i institusjonen (R. Bowlby, 2007). I dagens samfunn må foreldrene finne en balanse mellom det å være sammen med barna sine og å skaffe en inntekt som er tilstrekkelig for familien, derfor er antallet barn i denne alderen som starter i barnehagen økende, og behovet for sekundære omsorgspersoner likeså. Han setter videre fokus på det faktum at forskere og eksperter er bekymret for at mangel på slike relasjoner i barnehagen, kan gå utover barnas utvikling, og gi en uheldig effekt på sikt (R. Bowlby, 2007). Det er altså grunn til å tro at kvaliteten på barnehagetilbudet for de yngre barna avhenger av at barnehagen har ressurser til å stille med en slik omsorgsperson.

Jeg vil også nevne Mary Ainsworth, som på mange måter videreutviklet J. Bowlbys synspunter. Ainsworth legger vekt på *kvaliteten* på relasjonen mellom barn og omsorgsperson, der hvor J. Bowlby la vekt på styrken i tilknytningen (Smith & Ulvund, 1999). Ainsworth utviklet begrepene *trygg* og *utrygg* tilknytning. Kvaliteten på samspillet avgjør hvorvidt tilknytningen mellom omsorgsperson og barnet blir trygg eller utrygg (Drugli, 2011). Ainsworth og hennes medarbeidere utviklet metoden *fremmedsituasjonen* for å registrere individuelle forskjeller i tilknytning. Metoden har hatt stor betydning for fagfeltet, og går ut på at barn i ettårsalderen blir observert i et laboratorium. Metoden går i korte trekk ut på åtte episoder, hvor to av episodene medfører at mor og barn er atskilt i tre minutter. Episodene arrangeres slik at graden av stress for barna blir økt gradvis. Hensikten med metoden er å gi barna mulighet til å vise

forskjellige former for tilknytningsatferd. Ut fra denne metoden deles barna inn i atferdskategorier, og deretter inn i tre hovedgrupper. Ut fra disse gruppene vurderes det hvorvidt tilknytningen er trygg eller utrygg (Smith & Ulvund, 1999).

Sensitive voksne, som er i stand til å tolke barnas følelsesuttrykk, er viktige for å skape trygg tilknytning. Barnets temperament spiller også inn. Hvis omsorgspersonen viser lav grad av sensitivitet, samtidig som barnet opplever høy irritabilitet, oppstår det en risiko for tilknytningsforstyrrelser. Flere studier viser sammenhenger mellom tilknytningsforstyrrelser og atferdsvansker senere i livet (Smith & Ulvund, 1999). Det er altså ikke bare i et "her og nå"-perspektiv at tilknytningen er viktig, da det også kan ha noe å si for barnets utvikling.

3.3 Stress/Kortisol

Som tidligere nevnt, er debatten rundt tidlig barnehagestart til tider opphetet i det offentlige rom. Det er en utbredt bekymring for at ettåringene opplever for mye stress i forbindelse med den første tiden i barnehagen, og målinger av stresshormonet kortisol i internasjonal forskning har vist at stressnivået hos enkelte barn dobler seg ved barnehagestart, og at det holder seg høyt over lengre tid. Dette kan igjen være skadelig⁵. Da dette er et sentralt tema i debatten rundt tidlig barnehagestart, vil jeg her forsøke å gi et noe forenklet innblikk i temaet.

Barns stress er ikke alltid lett å observere ut fra barnas atferd, og at forskere derfor har forsøkt å måle stressnivået gjennom biologiske markører, og da altså stresshormonet kortisol, som er ansett som en pålitelig markør for stress (Eliassen, 2012). Kortisolnivået er normal høyest på morgenen og synker utover dagen. Forskning viser at det hos enkelte barnehagebarn kan være annerledes, ved at kortisolnivået blir høyere utover dagen i barnehagen, i motsetning til lavere når de var hjemme. Økningen i kortisolnivået blir svekket i barnehager av høy kvalitet (Geoffroy, Côte, Parent & Séguin, 2006; Badanes, Dmitrieva & Watamura, 2012). Barnehager med mangel på sensitive omsorgsgivere eller hvor det er få positive relasjoner innad i barnegruppen, eller mellom barn-voksen, kan føre til økt stress hos barna. I motsetning til dette, vil barnehager av høy kvalitet kunne minimere kildene til stress (Geoffroy et al., 2006).

⁵ <http://www.tv2.no/nyheter/vartlilleland/forskere-advarer-ettaaringer-kan-bli-alvorlig-stresset-av-aa-begynne-i-barnehage-3986879.html> hentet 26.02.2013

Ahnert, Gunnar, Lamb og Barthel (2004) viser til en undersøkelse, hvor sytti barn i 15 måneders alder, ble fulgt hjemme før de begynte i barnehagen, under tilvenning (med foreldre), under de 9 første dagene uten mor tilstede (seperasjon) og videre i 5 måneder etter barnehagestart. Under de 9 første dagene uten mor steg kortisolnivået med 75-100% over det som ble målt hjemme, i de 60 første minuttene etter at mor gikk. Badanes et al. (2012) slår også fast at når barn opplever trygg tilknytning til en omsorgsperson i barnehagen, øker sjansene for at kortisolnivået skal synke som normalt utover dagen. Kvaliteten på tilknytningen og relasjonene mellom barn og personale kan altså synes avgjørende for graden av stress.

En av bekymringene ved stress i barnehagen, er at barnas hjerner kan bli vant med et kronisk høyt kortisolnivå, og at dette kan påvirke evnen til å kontrollere følelser og atferd når de vokser opp (R. Bowlby, 2007). Med tanke på det økte antallet barn som begynner i barnehage i tidlig alder, og den tilsynelatende sammenhengen mellom stressnivå og barnehagekvalitet, er dette et felt som er interessant.

3.4 Hva kan livet i barnehagen bety for barn under tre år?

De pedagogiske og strukturelle utfordringene som kommer med økt antall ettåringer i barnehagene, er i seg selv utfordrende. Når forskningen samtidig viser en risiko ved at barna opplever høy grad av stress, vil det nødvendigvis bli stilt spørsmål ved hvorvidt tidlig barnehagestart er å anbefale. Hva vet vi egentlig om virkningene av barnehagedeltagelse i norske barnehager? Rapporten "Hva betyr livet i barnehagen for barn under tre år?" (Bjørnstad & Samuelsson, 2012), gir oss en oversikt over eksisterende forskning på feltet.

I følge Bjørnstad og Samuelsson (2012) eksisterer det få publikasjoner som tar for seg virkningene av barnehagedeltagelse, basert på norske forhold. Samtidig er det verd å merke seg at den voldsomme økningen av antall barnehagebarn i alderen 0-2 år fremdeles ligger kort tilbake i tid, og at det derfor er et felt hvor mye forskning gjenstår. Det meste av forskningen som omhandler barnehagedeltagelse i Norden, har fokus på pedagogiske aspekter ved barnehagen. I internasjonal forskning er det en større andel av forskning gjennomført av psykologer. Noe av grunnen til at det er så stort fokus på pedagogisk forskning i Norden, kan være at det er pedagogene som har kulturkompetansen på barnehagefeltet (Bjørnstad & Samuelsson, 2012).

Samme rapport slår fast at forskningen på livet i barnehagen for barn i alderen 0-3 har blitt styrket de siste fem årene, men at man fremdeles trenger mer langsiktig forskning. Når det gjelder effektene av barnehagedeltagelse for barn i denne aldersgruppen, viser både norsk og internasjonal forskning at barnehagedeltagelse har gjennomgående positive effekter. Da riktignok med forbehold om at barnehagekvaliteten er god. Studiene, både i inn- og utland, fremhever viktigheten av voksne som er både lyttende, sensitive og responsive (Bjørnstad & Samuelsson, 2012). Strukturelle krav, som voksentetthet, kontinuitet, kompetanse og barnegruppens størrelse er også avgjørende for at kvaliteten skal bli god nok. Et personale som kan skape et sensitivt samspill, preget av en dialogisk relasjon, og søker å oppnå maksimalt samspill mellom voksen-barb og barn-barn, kan stimulere til gjensidighet og intersubjektivitet. Dette kan, i følge nyere nevropsykologisk forskning, føre til positiv utvikling av barnas hjerne (Bjørnstad & Samuelsson, 2012).

Når det gjelder stress, vektlegges det i rapporten at barnehagen for de yngste barna bør være fri for såkalt *uheldig stress*. Forskningen skiller mellom stress og uheldig stress (toxic stress). Dette uheldige stresset oppstår i situasjoner hvor barna selv ikke har kontroll, eller hvor de voksne, som skal være omsorgspersoner og signifikante andre, ikke støtter barnet på riktig måte. Dette uheldige stresset oppstår gjerne i barnehager av lav kvalitet. Barnehager av lav kvalitet hindrer utviklingen av sensitiv omsorg (Bjørnstad & Samuelsson, 2012).

Forskningen viser igjen at strukturelle forhold, som gruppestørrelse og voksentetthet bør prioriteres. Én voksen på tre barn under tre år og gruppestørrelse på 6-8 barn, virker å være fordelaktig. Et rolig miljø og minimalt med stress, ser ut til å ha sammenheng med god hjerneutvikling hos barna. At strukturelle forhold ligger til rette, og at personalet består av sensitive voksne, som forstår de yngste barnas behov og væremåte er altså nødvendig (Bjørnstad & Samuelsson, 2012). Det trengs altså mer forskning på feltet, selv om vi vet mer nå enn for bare fem år siden. Mye tyder uansett på at barnehagedeltagelse i tidlig alder kan være positivt for deler av utviklingen, så lenge kvaliteten ivaretas.

3.5 Overgangen hjem-barnehage

Vi vet altså at kvaliteten på tilbudet har mye å si for barnas trivsel, tilknytning og for at de skal kunne få et positivt utbytte av barnehagedeltagelsen. I kap 3.2 slo jeg fast at bl.a. faktorer som lite sensitive voksne kan føre til tilknytningsforstyrrelser. Dette er også interessant med tanke på oppstart i barnehagen, og overgangen mellom hjem og barnehage.

I oppstartsfasen vil viktigheten av sensitive voksne, god voksendekning, lav stressfaktor og derav også at strukturelle forhold osv. er i orden være meget tilstedeværende. For barnet skal kunne knytte seg til sekundære omsorgspersoner må forholdene ligge til rette for dette. Drugli (2011) skriver at barnets livsverden endres på kort tid når en ettåring begynner i barnehagen. Barnet har som regel vært vant med at foreldrene har vært der som en støtte i nær sagt alle situasjoner, og kommer rett fra en beskyttet tilværelse. Barna er vant med at foreldrene forstår kroppsspråket og måten de kommuniserer på, noe de ansatte i barnehagen antagelig vil trenge tid for å få til. R. Bowlby (2007) påpeker at det er viktig at barnet, så raskt som mulig, klarer å skaffe seg en trygg sekundær tilknytningsrelasjon til en eller flere voksne i barnehagen. En av barnehagens hovedoppgaver blir, slik sett, å sørge for at sensitive voksne er tilgjengelig for barnet, og i særlig stor grad i starten av barnehagetilværelsen.

3.5.1 Eksempler på erfaringer med barnehagestart

Siden denne oppgaven omhandler foreldreperspektivet og foreldrenes opplevelse av barnehagen, vil det være interessant å se på eksisterende forskning som har samme perspektiv, også når det gjelder erfaringer med tidlig barnehagestart. Dalli (1999) presenterer en studie hvor hun tar for seg fem mødre og deres erfaringer med barnehagestart for sine barn. Dalli ser på mødrenes intuitive forståelse av hvordan dette oppleves for deres barn, samt deres egen rolle i tilvenningen. Denne studien er ikke av de nyeste, og er foretatt i New Zealand, men slik jeg leser studien oppleves den relevant i forhold til barnehagestart også her til lands.

Når mødrene i starten ble spurt om hva de trodde tilvenningen ville innebære for barna og de selv, var de opptatt av at barna ville måtte takle en del nye erfaringer. Først og fremst måtte barna takle den følelsesmessige utfordringen ved å skilles fra mødrene og

å etablere nye relasjoner til personer i det nye miljøet (Dalli, 1999). Det å utvikle tillit til ansatte i barnehagen, så vel som til foreldrene i den forstand at barna bl.a. stolte på at de kom tilbake for å hente de, sto sentralt i hos noen av mødrene. Samtidig var det også en generell forståelse for at barna måtte venne seg til sitt nye miljø, bli vant med å ha andre voksne og barn rundt seg og å tilvenne seg nye rutiner. Å takle disse utfordringene ble også nevnt i etterkant, som en faktor som gjorde at barnet klarte å venne seg til livet i barnehagen (Dalli, 1999).

Barnets oppførsel ved ankomst og henting viste seg å ha stor betydning for mødrenes oppfatning av i hvor stor grad barna hadde slått seg til ro i barnehagen. En av mødrene opplevde f.eks. barnehagen som "bråkete" og at de var litt mange barn i forhold til voksne. Dette resulterte i at hun ble noe avventende i forhold til å forlate barnet i barnehagen (Dalli, 1999). Faktorer som ble oppfattet som negative i forhold barnas tilvenning, var bl.a. hvis barnet hadde vært syk og derfor var sliten, opphold i tilvenningen pga. sykdom eller ferie eller at barna husket at foreldrene hadde forlatt dem i barnehagen tidligere. Positive faktorer var bl.a. at barna kjente igjen leker eller andre ting som de f.eks. også hadde hjemme, og derav kunne kjenne igjen. En av mødrene fremhevet nettopp kontinuitet mellom hjemmet og barnehagen. Dette kunne også innebære å ha med seg et objekt hjemmefra, f.eks. en bamse, som kunne bidra til trøst om det skulle bli nødvendig (Dalli, 1999).

Videre er følgende signaler noen av de som mødrene tolket som tegn på at barnet begynte å finne seg til rette:

- Barnet gråt ikke når mor gikk
- Barnet tok i mot trøst fra andre voksne enn foreldrene
- Barnet snakket om de voksne i barnehagen
- Barnet sang sanger det har lært i barnehagen
- Barnet brydde seg ikke når mor gikk
- Barnet løp inn døra på barnehagen om morgenen

Mødrene i undersøkelsen mente altså at de ut fra dette kunne se om barnet deres trivdes i barnehagen (Dalli, 1999).

Dette er altså utarbeidet fra en studie som kun omfatter fem forskjellige mødre, men er allikevel interessant i den forstand at de på forhånd hadde gjort seg opp tydelige

formeninger om hva som ville være viktig i forhold til at barna skulle finne seg til rette i barnehagen.

3.6 Foreldreperspektiver på barnehagebarns trivsel og omsorgsbehov

Det å gå fra ettåringen sin i barnehagen kan være en vanskelig opplevelse, særlig hvis man er av den overbevisning at barnehagen egentlig ikke er et egnet sted for denne aldersgruppen. Jeg vil her se på eksisterende kunnskap om norske foreldres holdninger til barnehagen, deres perspektiver på trivsel og omsorgsbehov og deres forventninger til barnehagen.

3.6.1 Holdninger til barnehagen

Farstad og Stefansen (2007) skriver at satsingen for å få til full barnehagedekning, kan tolkes som en bekreftelse på at myndighetene går god for at institusjonell omsorg er et fullverdig alternativ til familiebasert omsorg, også for de minste barna. Videre hevder de at dette også er et syn som i økende grad gjør seg gjeldende hos foreldre. Ellingsæter og Gulbrandsen (2003), viser til at motstanden mot barnehager på generell basis er mer eller mindre forsvunnet i den norske befolkningen. Foreldrenes tillit og tilfredshet er meget høy, og barnehagen er den type barnetilsyn foreldrene foretrekker. Denne rapporten ble riktignok publisert i 2003, og den enorme utbyggingen og debatten i kjølvannet av denne hadde enda ikke funnet sted. I 2003 rangerte barnehager høyest i målinger av tilfredshet med offentlige tjenester (Ellingsæter & Gulbrandsen, 2003). I 2012 kan man ut fra EPSI studien av kundetilfredshet med offentlige tjenester⁶, lese at barnehagene nå er på tredjeplass bak folkehøgskole og tannlege. Barnehagene scorer nå 74 av 100, noe som er en svak nedgang fra tidligere år. Allikevel ligger barnehagene altså høyt oppe på listen over offentlige tjenester, noe som tyder på at det generelt sett fortsatt er positive holdninger til barnehagen blant brukerne. Samtidig er det altså verd å merke seg at tilfredsheten er noe nedadgående, noe jeg også var innom i innledningen, hvor jeg slo fast at antallet klager på barnehagene fra foreldre var doblet på et års tid.

3.6.2 Barns trivsel og omsorgsbehov

Bratterud et al. (2012) har blant annet sett på foreldres perspektiver på barns trivsel, sosiale relasjoner og medvirkning. Mellom 60-70% av de spurte, vurderer det slik at

⁶ http://www.epsi-norway.org/images/stories/reports/Scanning/Presseinformasjon_Offentlige_Tjenester_211112.pdf
hentet 29.04.13

barna deres veldig ofte har det gøy, føler seg trygg eller trives i barnehagen. Kun 5% mener at barna svært sjelden får den omsorgen de trenger, eller lærer noe i barnehagen. Dette betyr altså at en stor overvekt av foreldrene mener at barna deres har det bra i barnehagen. Mange av foreldrene er opptatt av at barna skal føle seg trygge i barnehagen, og at det er avgjørende for trivselen at de skal bli sett og hørt. I dette legger de bl.a. at barna skal bli tatt på alvor, og at de voksne lytter til det de har å si og gir de medbestemmelse. Noen er opptatt av hvordan barna blir møtt av de voksne ved ankomst, og at de voksne tar seg tid til å snakke litt med hver enkelt når de blir hentet (Bratterud et al. 2012). Andre legger igjen mer vekt på barnas muligheter for å leke med venner, at de skal oppleve spennende ting, og at de føler at de er en del av et fellesskap. De voksne bør i følge foreldrene ha tid til å gi barna ekstra oppmerksomhet om de trenger det, og de slår fast at lite stabilitet i personalgruppen, utstrakt bruk av vikarer o.l., er faktorer som kan gi en urolig hverdag (Bratterud et al., 2012).

Farstad og Stefansen (2007) viser til Gulløv (2003), som oppfatter *omsorg* for barn som "en kompleks sosial praksis som innebærer produksjon av, og forhandling om kulturelle verdier" (her i Farstad og Stefansen, 2007, s.30). Forståelsen av hva omsorg er, vil slik sett kunne variere mellom forskjellige grupper av foreldre. Noen foreldre vil ha en forståelse som ligger tettere opp mot rådende omsorgs- og barnehagepolitiske diskurser, enn andre. Farstad og Stefansen slår bl.a. fast at middelklasseforeldre (i dette tilfellet foreldre med høyere utdanning) ser ut til å foretrekke barnehagen som omsorgsløsning for ettåringen, samtidig som arbeiderklasseforeldre (grupper med lavere utdanning) oftere ønsker å utsette barnehagestarten (Farstad og Stefansen, 2007). Dette er ikke noe jeg vil gå i dybden av her, da det er utenfor denne oppgavens rammer, men jeg velger å ta det med som et eksempel på det som kan være ulike oppfatninger av barnehagen og omsorg i forskjellige foreldregrupper. Videre skriver Farstad og Stefansen om det de kaller *omsorgsprosjektet* som foreldrene forsøker å realisere for barna sine. Dette prosjektet oppstår på bakgrunn av foreldrenes forståelse av barnas behov og da sett i forhold til barnas alder. I forhold til valg av omsorgsløsning blir dette relevant, da foreldrenes oppfatninger også vil dreie seg rundt i hvor stor grad de ulike løsningene kan ivareta barnas behov. Det vil alltid eksistere andre oppfatninger av hva som er til barnas beste enn det som finnes i offentlige dokumenter. I sin rapport viser Farstad og Stefansen bl.a. til to forskjellige typer forståelser av ettåringenes behov i

forbindelse med barnehagedeltagelse. På den ene siden foreldre som mener at "Ettåringen trenger utfordringer" og på den andre siden "Ettåringen trenger en rolig start". Grovt sett er førstnevnte en forståelse av ettåringen som et aktivt sosialt individ, og at barnet trenger utfordringer. Sistnevnte legger større vekt på nærheten og tryggheten med omsorgspersoner i hjemmet. Det er ikke dermed sagt at den ene gruppen har mindre tillit til barnehagen enn den andre, men det er ulike oppfatninger av barnas behov i forbindelse med barnehagen (Farstad og Stefansen, 2007).

Jeg vil igjen vise til debatten rundt tidlig barnehagestart, hvor det etter hvert har kommet til flere stemmer som ønsker å bli hørt. Både fagfolk og foreldre har ulike oppfatninger, og ingen kan tilby *ett* riktig svar på hva som best passer for barn i denne aldersgruppen, noe Farstad og Stefansen (2007) også slår fast. Foreldres forståelse av hva et godt omsorgstilbud skal være vil være forskjellige, og derav vil det også være forskjeller på hva de forventer av barnehagen. Det synes uansett at det er en enighet om at voksne som *ser* barna deres, er lyttende og tar barna på alvor er nødvendig.

I dette kapittelet har jeg forsøkt å sette fokus på aspekter ved tidlig barnehagestart som jeg mener er spesielt viktige. Deriblant tilknytningsteori, undersøkelsene av stresshormonet kortisol, og hva eksisterende forskning sier om småbarns barnehagedeltagelse. Videre har jeg sett litt på eksisterende kunnskap om foreldres holdninger til barnehagen og erfaringer med tidlig barnehagestart, og hvilke holdninger de har til barns omsorgsbehov.

4. METODE

Hovedtema i denne oppgaven er, som tidligere nevnt:

Hvordan forstår noen foreldre barnehagekvalitet i forbindelse med tidlig barnehagestart (0-3 år)? Hvilke erfaringer har de gjort seg med barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart?

Jeg er altså ute etter foreldrenes perspektiver og erfaringer. For å få en mest mulig utfyllende besvarelse og å gi foreldrene mulighet til å svare grundig, har jeg valgt å benytte meg av kvalitative forskningsintervju.

I denne delen vil jeg kort beskrive det kvalitative forskningsintervju og begrunne mine valg i forbindelse med bruk av denne metoden. Videre vil jeg se nærmere på forskerrollen i arbeid med denne type intervju, og etiske utfordringer som kan inntreffe.

4.1 Fenomenologisk perspektiv

I denne oppgaven er jeg hovedsakelig opptatt av foreldrenes perspektiver og opplevelse i forhold til tema. På bakgrunn av dette, har jeg latt meg *inspirere* av *Fenomenologi*. Jeg har til gode å finne en vitenskapsteoretisk forankring som har "fanget" meg fullstendig, og velger derfor å si at jeg er inspirert. Dette falt seg naturlig for meg, da jeg også tidligere har arbeidet ut fra et fenomenologisk ståsted i forhold til de yngste barna i barnehagen, og fordi jeg i dette prosjektet har benyttet meg av kvalitative forskningsintervju.

Når det er snakk om kvalitativ forskning, er fenomenologi mer bestemt et begrep som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørens egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den menneskene oppfatter.
(Kvale & Brinkmann, 2010, s.45)

Jeg ønsker altså å forstå hvordan informantene forstår barnehagekvalitet, barnehagens oppgave og hvordan deres opplevelse av tidlig barnehagestart fortoner seg. Som profesjonsutøver har jeg fra før forholdt meg til tematikken i form av forskning og offentlige dokumenter, men mener at en forståelse av foreldrenes opplevelser og perspektiver er nødvendig for å danne et mer helhetlig bilde.

Fenomenologien oppstod på tidlig 1900-tall, og stiller seg kritisk til moderne naturvitenskap, som man mente hadde blitt for abstrakt og for lite basert på menneskelige erfaringer. I fenomenologien vil den subjektive opplevelsen være utgangspunktet for videre tolkning (Alvesson & Sköldberg, 2008). Dette står altså i sterk kontrast til f.eks. positivismen, siden dette bl.a. åpner for subjektive tolkninger, og at funnene man gjør vil kunne variere.

Den moderne fenomenologien blir oftest knyttet til Edmund Husserl, som regnes som dens grunnlegger. Husserl tar utgangspunkt i bevisstheten for å forstå verden, og at verden da blir slik den erfares for mennesket. Han beskriver den verden vi lever i til daglig, den verden vi er fortrolig med og tar for gitt, som «livsverden» (Bengtsson, 2005). Denne «livsverden», forholder vi oss ikke undersøkende, reflekterende eller analytisk til. *Noe* kommer til syne for *noen*. Objektet viser seg for subjektet. Dette ble videreutviklet av Heidegger, som gir livsverden et nytt navn, «være-i-verden».

Forskeren tar ikke bare utgangspunkt i livsverden, men forblir i den. Man er en del av verden (Bengtsson, 2005).

4.2 Kvalitative forskningsintervju

Jeg har valgt å benytte meg av kvalitative forskningsintervju for å samle inn materiale til dette prosjektet. Jeg ønsket å benytte meg av en metode som var hensiktsmessig, både i forhold til å belyse problemstillingen, og i forhold til tidsperspektivet. Dalland (2007) skriver at valgene som tas i forbindelse med valg av metode oftest innebærer overveielser mellom det som er den ideelle fremgangsmåten, og hva som praktisk lar seg gjennomføre. Gjennom denne type intervju, ønsket jeg å danne meg et helhetlig bilde av hvordan informantene tenkte rundt temaet, samtidig som jeg hadde mulighet til å gå mer i dybden der det skulle være ønskelig.

Kvale og Brinkmann (2010) skriver at det kvalitative forskningsintervjuet har som formål å belyse sider ved intervjupersonens daglige liv, slik som intervjupersonen ser det fra sitt perspektiv. Forskningsintervjuet har som mål å produsere kunnskap. Det gir altså intervjupersonene mulighet til å uttrykke sine meninger og forklare hvordan de ser på temaet, med sine egne ord. "Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Å få frem betydningen av folks erfaringer og å avdekke

deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer, er et mål.” (Kvale & Brinkmann, 2010. s.21)

Ved å samtale med hverandre kan vi både diskutere, utveksle erfaringer eller følelser, eller for den del småprate om mindre personlige tema. Kvalitative forskningsintervju er en faglig samtale, men bygger på dagliglivets samtaler. Gjennom en profesjonell samtale konstrueres kunnskap i interaksjon mellom intervjueren og den intervjuede (Kvale & Brinkmann, 2010). Samtidig er det viktig å huske at deltagerne i en slik samtale ikke er likeverdige, da det er forskeren som har ansvar for og definerer konversasjonen.

Eksempelvis har jeg laget en intervjuguide på forhånd som gjør at samtalen begrenser seg til bestemte tema. Også i etterarbeidet, når intervjuet blir transkribert, vil jeg kunne være selektiv og benytte de deler av intervjuet som jeg mener er av interesse.

4.3 Informanter

I utgangspunktet hadde jeg planlagt å intervju ansatte i barnehagen, og eventuelt supplere med intervju gjort med foreldre. Dette forandret seg etter hvert som problemstillingen min ble mer definert, og jeg bestemte meg for å intervju småbarnsforeldre med barn i barnehagen. Bakgrunnen for dette valget var kort og godt at jeg som selv er pedagog, i denne sammenhengen, er mer opptatt av foreldrenes forståelse av barnehagens rolle enn de barnehageansattes. Dette fordi jeg ofte opplever at barnehagens personale, i hvert fall det utdannede personalet, er noe ”forhåndsprogrammert” til å svare på spørsmål som omhandler Rammeplanen og barnehagens drift. Kanskje som en følge av at deler av deres jobb er å begrunne hvorfor barnehagen driftes som den gjør. Mange småbarnsforeldre har sitt første møte med dagens barnehage når deres barn begynner der, og ved å få en forståelse av deres opplevelse håpet jeg å få sett på problemstillingen fra litt andre vinkler.

Jeg ønsket å intervju 5 informanter om deres møte med barnehagen, forståelse av barnehagens rolle og deres forventninger. Informantene vil også bli omtalt som *intervjupersonene*.

4.4 Intervjuerens kvalifikasjoner

Som intervjuer kan det være en fordel å være i besittelse av en del egenskaper. Kvale og Brinkmann (2010), skriver at en dyktig intervjuer både er ekspert på det tema intervjuet dreier seg rundt og på menneskelig interaksjon. Dette fordi intervjueren hele tiden må velge hvilke spørsmål som skal stilles, og hvilke svar som skal vektlegges og tolkes. Dette krever både kunnskap om tema, språklig kunnskap og en evne til å få informanten til å dele sine beste historier og fortellinger (Kvale & Brinkmann, 2010).

For meg handler dette om å være godt forberedt, etablere tillit og å være en god lytter. Jeg har forsøkt å holde spørsmålene passe åpne, og gi rom for også mer uformelle deler av samtalen. Selv om jeg som intervjuer sitter med muligheten til å styre samtalen, benytter jeg meg kun av denne hvis det blir strengt tatt nødvendig. Så lenge samtalen flyter godt, og jeg får informasjonen jeg ønsker, ser jeg ingen problemer med noen avsporinger.

Siden forskningsintervjuet ligger så tett opp til dagliglivets samtaler, er det lett å slutte at det er lett å gjennomføre. Dette er en illusjon. At det tilsynelatende er så enkelt å gjøre et intervju, har nok bidratt til forskningsintervjuets popularitet. Det er alt for lett å begynne å intervju noen, uten noen form for forberedelse eller refleksjon. (Kvale & Brinkmann, 2010, s.34)

Det er altså lett å tro at "alle" kan gjennomføre et godt intervju. Kvale og Brinkmann påpeker også at intervjuer utført av mindre erfarne intervjuere kan gi verdifulle resultater, men som nevnt er det en hel del som skal fungere før man klarer å skaffe flere gode intervju over tid.

4.5 Planlegging av intervju

Jeg valgte som nevnt å intervju fem personer, og å benytte meg av en intervjuguide. Intervjuguiden ble utarbeidet etter at jeg hadde bestemt meg hvilke tema jeg gjennom undersøkelsen ønsket å se nærmere på. Jeg ville vite hvordan noen småbarnsforeldre forsto barnehagens rolle som kompletterende miljø, og begrepet kvalitet i barnehagesammenheng. I forbindelse med dette mente jeg det var naturlig å dra inn tema som tidlig barnehagestart, overgangen hjem barnehage, tilvenning og medias fokus på tidlig barnehagestart. Dette er i tråd med Kvale og Brinkmann (2010) og det de

presenterer som *intervjuundersøkelsens syv stadier*, hvor man først skal tematisere og formulere formålet med undersøkelsen. Etter at jeg hadde laget intervjuguiden tok jeg kontakt med veileder og leverte så meldeskjema til NSD for å undersøke om jeg trengte konsesjon for å gjennomføre prosjektet. Siden jeg valgte å anonymisere intervjupersonene, trengtes ikke dette. Jeg var av oppfatning at jeg ikke trengte de personlige opplysningene, og valgte derfor å prioritere det Kvale og Brinkmann (2010) kaller konfidensialitet. Intervjupersonene ble gjort kjent med dette på forhånd gjennom et samtykkeskjema, hvor jeg også redegjorde for undersøkelsens mål. Private data ville ikke bli avslørt. Med dette som utgangspunkt var jeg fri til å kontakte potensielle intervjupersoner, og til å gjøre avtaler. Her beveget jeg meg altså over i neste stadium, som er *planlegging*. Siden jeg var relativt fersk i forhold til å gjøre forskningsintervju, gikk mye av denne tiden med på å tenke igjennom min rolle i intervjuet. Forskerrollen i slike intervju blir i mine øyne ekstra viktig, siden man står ansikt til ansikt med intervjupersonen, noe som står i sterk kontrast til å f.eks. levere ut et spørsmålsskjema via mail.

4.6 Forskerrollen, makt og etiske overveielser

Fog (2004) skriver at selvransakelse, og det å avdekke sine egne følelser rundt tema på forhånd er viktig. Ved å få sine interesser, fordommer og følelser rundt selve intervjusituasjonen frem i lyset, unngår forskeren at dette ligger i skjult i bakgrunnen og påvirker undersøkelsen. Et forskningsintervju trenger med andre ord ikke være så uskyldig som det kan gi inntrykk av.

Kvale (2005) tar i sin artikkel "The dominance of dialogical interview research – a critical view" et oppgjør med bruken av begrepet "dialog" for å beskrive kvalitative forskningsintervju.

The qualitative research interview is sometimes called a dialogue. Dialogue may be referred to as a conversation between egalitarian partners. A dialogue is a joint endeavour where both parts are searching for true understanding and knowledge. In an interview it is the one part, who seeks understanding and the other part serves as a means in the interviewer's search for knowledge. To term interviews as dialogues is then a misnomer, as it gives an appearance of mutual interests in a conversation which takes place for the purposes of one part – the interviewer. (Kvale, 2005, s.90)

Som jeg selv har beskrevet tidligere, har jeg i liten grad benyttet meg av muligheten til å styre samtalen utover å benytte intervjuguiden, siden samtalene stort sett holdt seg innenfor tema. Som forsker i denne situasjonen, er intervjuet et verktøy jeg benytter i min søken etter informasjon, og således ingen egalitær samtale der begge parter deltar på likefot. Kvale beskriver videre maktfordelingen under en intervjusituasjon. Her påpekes det at intervjueren er den som definerer intervjuet, tar initiativ til intervjuet og styrer samtalen. Det er intervjuerens agenda som stort sett ligger til grunn for hvilken retning intervjuet tar. Intervjuet er en "*enveis-dialog*" (Kvale, 2005, s.93), hvor det hovedsakelig er intervjueren som stiller spørsmål og intervjupersonen som besvarer disse. Det er altså ingen vanlig åpen konversasjon som finner sted. Som nevnt er intervjuet i bunn og grunn ikke en prosess hvor man forsøker å skape felles kunnskap, men i det store og hele et verktøy intervjueren bruker for å skaffe seg et materiale som senere blir analysert eller fortolket av intervjueren. Intervjueren kan ved hjelp av diverse grep også manipulere intervjupersonen. Til syvende og sist så er det altså som regel intervjueren som sitter med siste ord, da vedkommende ofte har det Kvale beskriver som *monopol på tolkningen*. Samtidig må det også tas hensyn til at intervjupersonen kan benytte seg av sin makt, som ligger i det at det er mulig å unngå å svare, eller å svare det den tror intervjueren vil høre, fremfor å svare sant (Kvale, 2005).

Makten som ligger hos intervjuer (og i enkelte tilfeller hos intervjupersonen), gjør igjen at forskningsintervjuet blir "gjennomsyret av etiske problemer" (Kvale & Brinkmann, 2010). Kunnskapen som kommer frem er avhengig av relasjonen mellom intervjuer og intervjupersonen. Klarer man å skape trygghet og rom for åpenhet, vil det kanskje være større sjanse for å få ærlige og nyttige svar. Hvis intervjupersonen blir usikker, kan vedkommende som nevnt tilpasse svarene, eller ikke svare i det hele tatt. Intervjueren må finne en gunstig balanse mellom ønsket om å få ut mest mulig kunnskap gjennom intervjuet, og respekten for intervjupersonen (Kvale & Brinkmann, 2010).

Schibbye (2009, s.33) nevner forskjellen på to forskjellige syn som hun kaller "subjekt-objekt-syn" og "objekt-objekt-syn". Hun peker på at mennesket er både subjekt og objekt, men at man ofte (her som terapeut) kan oppleve at subjekt-objekt synet, sniker seg inn. Dette vil si at man legger lite vekt på klientens faktiske opplevelse, og fokuserer

mer på det ytre. Videre skriver hun at måten man ordlegger seg på, overfor klienten kan være avgjørende. Forsøker man å styre vedkommende, er "subjekt-objekt-syn" det som dominerer (Schibbye, 2009). Ved å se på andre som objekter, definerer man dem og deres indre opplevelse. Hun vektlegger at individet har sine egne fortolkninger, og at man ved å overse individets indre opplevelser, krenker vedkommende. Dette er noe jeg mener er overførbart til en slik intervjusituasjon. Slik jeg ser det, bør man ikke bare tenke igjennom sin egen agenda og sine forutsetninger rundt tema før man setter i gang, men også hvordan man behandler intervjupersonen i denne sammenhengen.

4.7 Gjennomføring av Intervju

Dalland (2007) skriver at et intervju er et møte mellom mennesker. Han vektlegger forventningene som begge parter gjerne har før de møtes og at det er viktig for forskeren å gjøre et godt inntrykk. Jeg hadde ikke hatt noen grundig dialog med informantene på forhånd, og det ble derfor viktig for meg å sette av noe tid til å presentere prosjektet mitt, utover det de hadde fått i skriftlig form. Jeg tilbød kaffe eller te og forsøkte å etablere en trygg og god atmosfære. Jeg valgte også å fortelle at jeg selv har barn som går i barnehage på en småbarnsavdeling. Dette fordi jeg fant det naturlig å trekke inn egne erfaringer i eventuelle diskusjoner som kunne oppstå.

Intervjuguiden min inneholdt en del spørsmål, men først og fremst var disse ment som en pekepinn i forhold til hvilke tema vi skulle innom. Jeg var innstilt på å la samtalen leve litt sitt eget liv, samtidig som jeg ville ha en intervjuguide å falle tilbake på, for å sikre at jeg fikk svar på det var ute etter. Dette ligger tett opp mot det Kvale og Brinkmann (2010) kaller et *semistrukturert* intervju, også kalt halvstrukturert intervju. Denne typen intervju ligner på en samtale fra dagliglivet, men har et profesjonelt formål. Intervjuet kan ligne på en vanlig dialog, men jeg har lagt klare føringer og benytter meg bevisst av teknikker for å skaffe informasjon. På denne måten kan jeg på samme spørsmål få svært varierte svar og fange opp individuelle ytringer. Her har intervjupersonene muligheten til å utdype sine svar, noe jeg mener at de gjorde. Jeg hadde på forhånd forespeilet hver enkelt at vi i høyden ville bruke 60 minutter, og vi holdt oss innenfor denne tidsrammen på samtlige intervju.

4.8 Transkripsjon

Jeg benyttet meg av en diktafon under intervjuene. Dette for å bedre kunne fokusere på selve samtalen, og for å få med meg mest mulig av hva som ble sagt. Diktafonen gjorde også at jeg lettere kunne lese kroppsspråk og ha en helt annen kommunikasjon enn hva jeg ville fått til hvis jeg hadde skrevet ned svarene underveis. I etterkant transkriberte jeg intervjuene, noe som gir gode muligheter til å gå dypere inn i samtalen, og det som faktisk ble sagt. Kvale og Brinkmann (2010) peker også på at materialet blir mer strukturert når det kommer i tekstform, og således blir mer velegnet for analyse. Samtidig er det viktig å huske at det man til slutt får ned på papiret ikke er en fullgod gjengivelse av hva som skjedde i intervjusituasjonen. Fog (2004) beskriver utskriften som "en stivnet udgave av en førhen levende proces, hvori to personer har sendt en mengde budskaper til hinanden med krop og ord." (Fog, 2004, s.109). Talespråket er, som Fog skriver, flyktig, og lever i øyeblikket. En skrevet tekst eller et opptak, kan man vende tilbake til gjentatte ganger, for eksempel å analysere eller tolke innholdet.

4.9 Validitet

Kvale og Brinkmann (2010, s.250) skriver om *reliabilitet* og *validitet* i intervjuforskningen. Reliabilitet omhandler bl.a. hvorvidt resultatene i undersøkelsen vil kunne la seg rekonstruere av en annen forsker. Etter å ha gjennomført mine intervju, er jeg av den oppfatning at en annen person antagelig ikke ville ha stilt akkurat de samme spørsmålene og fått akkurat de samme svarene. Så lenge samme intervjuguide hadde blitt brukt, ville nok det mest grunnleggende innholdet i intervjuene vært noe likt, men jeg opplever uansett ikke dette som en problemstilling som er veldig aktuell i forhold til min undersøkelse.

I følge Fog (2004) handler validitet om gyldighet, det vil si om vi kan stole på det som presenteres som vitenskapelige funn eller tror på det vi har undersøkt. Kvale og Brinkmann (2010) skriver at validitet har "å gjøre med i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke" (s.251). I denne undersøkelsen har jeg intervjuet, transkribert, analysert og drøftet/tolket innholdet i intervjuene. Analysen er først og fremst av det deskriptive slaget, og det er derfor ikke før i siste del at jeg i noen særlig grad lar mine egne meninger og tolkninger slippe til. Slik sett vil jeg påstå at metoden i aller høyeste grad undersøker det som den er ment å undersøke. Jeg mener å

ha brukt et solid teoretisk fundament for tematiseringen i min undersøkelse, jeg har planlagt grundig, og har inntrykk av at jeg lyktes i å få ærlige svar fra informantene. Det vil alltid være en risiko for en viss grad av feiltolkning eller for den del misinformasjon i en slik undersøkelse, men i den grad en intervjuundersøkelse av denne typen kan være pålitelig, mener jeg at denne er det.

4.10 Min undersøkelse

I denne undersøkelsen har jeg altså benyttet en intervjuguide, og gjennomført 5 kvalitative intervju. Informantene er fem småbarnsforeldre som har barna sine i barnehager i Oslo-området. Felles for informantene er at de alle har gjennomført barnehagestart da barnet var mellom 10-15 måneder gammelt. Alle informantene har barna sine i tradisjonelle avdelingsbarnehager med gruppestørrelser fra 8-12 barn. Tre av informantene er menn, og to er kvinner. Jeg oppdaget i denne studien ingen voldsomme forskjeller basert på kjønn, men dette er noe jeg uansett vil kommentere, da det kunne vært interessant å se på dette i en større skala.

Jeg har i dette kapittelet begrunnet mine valg i forhold til metode, og gjort rede for hvordan en slik undersøkelse gjennomføres. Jeg har reflektert over forskerrollen og etikk, og gjennomføringen av intervjuene. Jeg har også beskrevet prosjektets omfang nærmere. I neste kapittel vil jeg presentere utdrag fra intervjuene, og sette disse opp mot relevant teori.

5. Presentasjon og analyse av intervju

I dette kapittelet vil jeg presentere noen av mine funn. Siden oppgaven omhandler foreldreperspektiver på barnehagekvalitet for de yngste og tidlig barnehagestart, presenteres her både foreldrenes forventninger, begrepsforståelse og erfaringer i forbindelse med dette. Eksempelvis har jeg snakket med informantene både om forståelsen av begrepet *barnehagekvalitet* og hva de mener er en god barnehage, samtidig som jeg har fått innblikk i deres erfaringer og opplevelser av barnehagen.

Selv om denne studien hovedsakelig omhandler barnehagekvalitet, velger jeg å dele analysen opp under to hovedpunkter. ***Den gode barnehagen: Foreldrenes perspektiver på kvalitet*** og ***Tidlig barnehagestart***. Dette gjøres for å strukturere framstillingen bedre, og betyr derfor ikke at dette skal ses som to separate tema. *Den gode barnehagen*, omhandler en mer generell forståelse av barnehagekvalitet og barnehagens oppgaver/rolle overfor småbarn og deres hjem, mens *Tidlig barnehagestart* går mer spesifikt inn på overgangen hjem-barnehage og holdninger til tidlig barnehagestart. Her vil også den offentlige debatten og medias innvirkning på foreldrene bli berørt.

5.1 Den gode barnehagen: Foreldrenes perspektiver på kvalitet

I løpet av intervjuene var vi innom flere tema som er relevante i forhold til hva som kan gjøre at en barnehage blir bra eller dårlig. Jeg vil her prøve å sammenfatte dette, for å finne det jeg forstår som essensen i mine data. For å skape et bredere bilde av hva god eller dårlig barnehagekvalitet kan være, har jeg stilt spørsmål ikke bare rundt kvalitetsbegrepet direkte, men også hva barnehagens rolle overfor hjemmet består i, hva foreldrene tenker om det pedagogiske innholdet for de yngste barna og forventninger og erfaringer med foreldresamarbeid.

5.1.1 Hva er barnehagekvalitet for små barn, slik noen foreldre ser det?

Begrepet kvalitet er hyppig nevnt, både når barnehagen omtales i media, og i politiske sammenhenger (jf. St.meld. nr.41 (2008-2009)). Som jeg tidligere har vært inne på, er det ikke helt enkelt å få tak på innholdet i dette begrepet, og jeg syntes derfor det var interessant å spørre informantene om deres tanker rundt hva barnehagekvalitet kunne være. Her vil jeg først ta for meg hvordan de forstår begrepet *kvalitet* i barnehagesammenheng.

Informantene hadde på forhånd ikke fått noen detaljert informasjon om prosjektets tema, annet enn at begreper som kvalitet og kompletterende miljø var nevnt i skrivet de fikk utlevert. Derfor var det ikke gitt hvilken type kvalitet vi skulle snakke om. Jeg spurte rett ut om de hadde gjort seg noen tanker rundt hva kvalitet i barnehagesammenheng kunne være, og da med særlig tanke på den aktuelle aldersgruppen. Den første informanten hevdet at han ikke hadde tenkt så mye på det, men besvarte spørsmålet ut fra det han mente var viktig for barna:

"Nei, det kan jeg ikke si at jeg har tenkt så mye på. Det eneste jeg kan si, er at det skal være personell her som tar vare på barna, og at det ikke er for mange barn og for få ansatte"

Denne informanten går rett inn i kjernen av det han mener er avgjørende for å oppnå god barnehagekvalitet. Det er interessant å merke seg at han ikke sier noe som helst om barnehagens størrelse, materielle forutsetninger eller pedagogiske innhold. Personell som *tar vare på barna* og nok ansatte i forhold til antall barn. Dette kan ses både i sammenheng med det Rao og Li (2009) omtaler som *strukturell* kvalitet (barn-voksen-ratio) og *prosessuell* kvalitet (bl.a. kvaliteten på relasjonene mellom barn-voksen). Dette svaret satte egentlig en slags standard for de kommende intervjuene. Riktignok var det variasjoner i hvor mye informantene hadde tenkt rundt temaet barnehagekvalitet på forhånd, men likt for alle er et fokus på at barna skal bli tatt vare på og *sett*. At det skal være nok voksne, og gode voksne, slik dette sitatet speiler. Voksne som er i stand til å ta vare på eller vise omsorg for de yngste barna. Personalets kompetanse, og da spesielt formell kompetanse, altså pedagoger er også tema i flere av intervjuene. En annen informant viser dessuten til rådende norm for barn-voksen-ratio i norske barnehager:

"Det er uansett passelig synes jeg med 1 voksen på 3 barn. Slik er det jo her. Og så er det viktig at det er folk med utdanning og erfaring, det har nok masse å si for kvaliteten."

Informanten forklarer at hun trodde denne barn-voksen-ratioen var lovpålagt, og blir overrasket når jeg forklarer at dette ikke er tilfellet. I Meld. St. 24 (2012-2013) slås det riktignok fast at regjeringen vil innføre et krav om at dette blir grunnbemanningen i

norske barnehager innen 2020 (Én voksen per tre småbarnsplasser og én voksen per seks storbarnsplasser). de Schipper et al. (2006) viser også til forskning som bekrefter at kvaliteten på samspillet mellom barn og voksen jevnt over blir høyere når forholdet er 3:1 enn 5:1. Denne informanten har også inntrykk av at utdannet personale har mye å si, selv om hun utdyper at også erfarne assistenter er verdifulle med tanke på kvalitetsnivået i barnehagen. Hun sier at hun fikk mer tillit til barnehagen etter at hun fant ut at de var flinke til å sende assistentene sine på kurs med jevne mellomrom. Faglig sterke ansatte, som forstår barn er en forutsetning for et godt tilbud, hevder informanten.

Dalli et al. (2011), skriver at omsorgspersoner med ansvar for færre barn ofte mer sensitive i sitt samspill med barna, og dette gir også bedre grunnlag for utvikling. Å se på antall barn opp mot antall voksne, er altså et poeng. Ceglowski og Bacigalupa (2002) påpeker at små grupper med barn og god voksendekning som regel blir forbundet med høy kvalitet. Det er også større sannsynlighet for at *utdannet* personale vil se barnas behov og tilby en barnehagehverdag av god kvalitet.

Foreldrene synes å ha gjort seg opp en formening om hvor mange barn det bør være fordelt på voksne, og utdanning/erfaring vektlegges som en forutsetning for god kvalitet. To av foreldrene utdyper dessuten dette med at det er en fordel om det stort sett er de samme personene som er på jobb, og at personalgruppa er noenlunde stabil. Siden det her er snakk om små barn, er det fokus på at barna blir *sett*. I det siste intervjuet jeg gjennomførte, dukket dessuten dette utsagnet opp:

"Jeg tenker først på de som faktisk jobber der. Vilkår for de ansatte.. Hvor godt de trives. Det snakker vi jo om på min jobb også. De som har det bra, da blir det bedre stemning og mindre gjennomtrekk. De som er fornøyde, og kjenner barna veldig godt. Barna er mye tryggere hos en 50 år gammel person som har jobbet der lenge, enn hos en 20-åring som bare er innom."

Dette mener jeg er en interessant uttalelse, siden intervjupersonen her ser problemstillingen fra mer enn en side. Ikke bare besvares spørsmålet rundt hva

barnehagen skal levere for at kvaliteten skal kunne defineres som god, men her går informanten også inn på hva som skal til for at personalet yter i nødvendig grad. Dette kan ses i sammenheng med Phillipsen, et al. (1997), som viser til at bl.a. at personalets lønn er en særdeles viktig faktor med tanke på kvalitet i barnehagen. Her nevnes også stabilitet og erfaring i personalgruppen. Bjørnstad og Samuelsson (2012) fremhever kontinuitet og kompetanse som avgjørende for god kvalitet. Det er også interessant at informanten nevner forskjellen på en 50 år gammel erfaren ansatt og en "20-åring som bare er innom". Selv om det vanskelig kan sies å være noen absolutt sannhet i dette, da det avhenger mange faktorer, sier dette noe om informantens opplevelse av personalet. Informantene i denne undersøkelsen er i 30-årene, og det er ikke utenkelig at det har noe å si for hvordan man oppfatter personalet forskjellig ut fra alder osv. Den ene informanten illustrerer at terskelen hos henne er noe høyere for å føle seg trygg på ufaglært personale.

"..og.. antall utdannet personale, i hvert fall inntil man kjenner assistentene godt. Når man kjenner de og føler seg mer trygg så.."

Hun påpeker altså behovet for å gjøre seg kjent med assistentene, noe som igjen understreker at også samtaler mellom personale og voksne, og god kommunikasjon er avgjørende for å opparbeide seg tillit til at barna er i gode hender. Uttalelsen gir også inntrykk av at det er lettere å stole på personer med relevant utdanning. En annen informant viser til stabil bemanning og kontinuitet i personalgruppen.

"Hvis jeg skulle anbefalt en barnehage, så ville hovedgreiene vært, altså, faste ansatte; at man ser de samme voksne igjen og igjen. Hvis ikke hadde jeg blitt usikker, utover det så tenker jeg tilrettelagte lokaler, også utemiljø. Men alt det andre blir veldig under det der."

At personalet er stabilt og at de samme voksne er å treffe på daglig basis, kan også ses i sammenheng med å bli kjent med personalet. Informanten sier at det kan være tungt å forlate barnet i barnehagen, hvis det er åpenbart at de har mange vikarer på jobb, og når det er voksne de ikke kjenner som tar i mot barna. Dette blir også nevnt av to av de andre informantene, selv om den ene sier at hun har stor forståelse for at det i barnehagen kan oppstå mye slitasje og sykdom, og at det derfor ikke er unaturlig med en del utskiftninger. Allikevel er det generelt sett enighet om at dette kan være

avgjørende for kvaliteten. Dette er i tråd med bl.a. Phillipsen et al. (1997), som påpeker at forskningen viser en sammenheng mellom strukturell og prosessuell kvalitet. Noe annet som er interessant ved det siste sitatet, er at informanten nevner *lokaler og utemiljø*. Det er stor enighet blant informantene om at personalet, kontinuitet, kompetanse, antall og deres evne til å vise omsorg er de mest avgjørende faktorene for barnehagekvalitet, men etter at samtalen har pågått en stund, berører vi også andre faktorer. Et eksempel finnes i følgende sitat:

"...selve barnehagen, så har man jo det med sikkerhet, både brannsikkerhet og slikt. Men det må ikke være for mye fokus heller. Det bør jo være trær å klatre i og sånn.. Det skal jo ikke være... barn slår seg jo litt.. jeg tenker at et godt uteområde, og variasjon inne, som for eksempel gymsal og slikt. At man ikke bare er på samme rom hele tiden.."

Når det gjelder sikkerhet, så blir dette omtalt av flere, men i likhet med denne informanten, er det ingen som legger stor vekt på dette i intervjuet. Det snakkes om tilrettelagt ute og innemiljø, brannsikkerhet og hygiene, men det er også enighet om at barnehagen ikke må være overdrevent opptatt av bl.a. at barn ikke skal slå seg. Informanten bak sitatet over, svarer på oppfølgingsspørsmål, at barna må få noen utfordringer, og at det er viktigere at det er voksne rundt som skaper trygghet, enn at alle aspekter ved f.eks. uteområdet er sikret.

At personalet blir tildelt mye oppmerksomhet av informantene, er i tråd med Bratterud, Sandseter og Seland (2012), som påpeker at foreldre generelt er opptatt av at barna skal føle seg trygge i barnehagen, og at voksne som er lydhøre og tar barna på alvor er en viktig faktor for at dette skal skje. I deres forskning blir også bruk av vikarer og lite stabilitet fremhevet blant faktorer som kan gi en urolig hverdag.

5.1.2 Erfaringer og opplevelse av kvalitet i barnehagen

Da temaet barnehagekvalitet ble tatt opp, fikk jeg først innblikk i forventningene knyttet til begrepet. Videre i samtalen ble også informantenes opplevelse av deres daværende barnehage tilbud og kvaliteten på dette et tema. Barnehagens størrelse er et tema som går igjen i samtlige intervju. Alle informantene har barna sine i avdelingsbarnehager, hvor gruppestørrelsen varierer fra 8-12 barn. Informantene har fått med seg barnehagedebatten i mediene, og har også fått forståelse for at det eksisterer

basebarnehager, og barnehager som er større enn det de selv er vant med. At størrelsen på barnehagen blir fremhevet som et viktig tema er derfor kanskje ikke så overraskende. Den ene informanten er veldig tydelig på at hun tror de har det best der de er akkurat nå, men legger også til at hun ikke har erfaring med andre typer barnehager, og derfor ikke kan være 100% sikker:

"Det hadde vært annerledes hvis det hadde vært en stor barnehage, basebarnehage. Kan godt hende at vi hadde likt det og, men det har jeg jo aldri prøvd, og har derfor ingen erfaringer med det. Men jeg synes at en slik liten avdeling med 8 barn og 3 voksne, og da, da kan det liksom ikke bli så mye bedre"

Denne informantens barn går altså på en liten avdeling med en voksentetthet som er høyere enn normen. Hun opplever dette som veldig trygt, og kan ikke se for seg at en større barnehage/gruppe ville fungert like bra. Her trekkes *basebarnehagen* spesielt frem som eksempel på en større barnehage. Allikevel legger hun til at det godt kunne fungert det også. Gjennom media og andre voksne har de allikevel fått med seg at flere av de nye barnehagene er av denne typen, og derfor blir de nevnt i denne sammenhengen. Bjørnstad og Samuelsson (2012) viser til forskning som viser at en gruppestørrelse på 6-8 barn virker fordelaktig for denne aldersgruppen. Videre slår de også fast at et rolig miljø med lite stress virker å ha sammenheng med god utvikling av bl.a. barnas hjerne. To av informantene er fullstendig overbevist om at deres barn har det best under rådende forhold, samtidig som de tre andre *tror* dagens situasjon er å foretrekke, uten at de utelukker at det kunne fungert med en større barnehage. Oversikt og voksentetthet blir nevnt som fordeler ved avdelingsbarnehagen. Dessuten påpeker tre av informantene at de opplever at de små forholdene gjør at de får god tid og mulighet til å kommunisere med personalet.

Når det gjelder kvaliteten, slik den oppleves for deres egne barn, pekes det på barnas trivsel. Alle er enige om at barnets trivsel er en god indikator på barnehagens kvalitet. Hvis barnet for eksempel over lengre tid ikke vil i barnehagen, vil de spørre seg om det er noe ved den daglige driften som er skyld i dette. Utfordringene ved å tolke hvorvidt et barn, som ikke nødvendigvis har et utviklet verbalspråk, trives eller ikke er et tilbakevevende tema. Dette er i tråd med Winsvold og Gulbrandsen (2009), som

påpeker at *prosessuell* kvalitet vanskelig lar seg måle. Den ene informanten mener at hun kan lese barnets kroppsspråk for å avgjøre om barnet har det bra:

"Det blir jo litt sånn, jeg jobber jo med dyr, og de kan ikke snakke. Det er jo mange parametere for å lese av om dyr har det bra. Jeg kan faktisk sammenligne med en bikkje, eller en valp, for det er faktisk ganske likt. Han begynner å synge i vogna på tur opp til barnehagen, for da gleder han seg. Du ser det på hvordan han oppfører seg i garderoben og sånn. Sånn har det vært siden vi begynte."

Denne informanten mener altså at det, ved å se på kroppsspråk, er mulig å avgjøre om barnet trives i barnehagen. Winsvold og Gulbrandsen (2009) skriver også at foreldre generelt, ser ut til å slå seg til ro med det barna kan formidle. Det at barnet *vil* i barnehagen er en indikasjon på trivsel som flere av informantene mener kan si mye om kvaliteten:

"Jeg skal innrømme at så lenge jeg kan levere et barn i barnehagen som ser ut som hun vil dit og hente en fornøyd jente etterpå, så er det liksom kvalitetssikring nok for meg."

Denne informanten sier videre at han ikke er totalt ukritisk til barnehagens innhold osv., men at det tross alt er viktigst å se at barnet trives. Han understreker riktignok at behovet for innblikk i barnehagehverdagen ville vært større om barnet hadde vist tegn til at hun ikke hadde trivdes i barnehagen. Også flere informanter gir uttrykk for at de stoler på at barnehagen er god, så lenge barna ser ut til å ha det godt. At personalet er tilstede når de leverer og henter, og at de ser ut til å ha kontroll og ikke er "overlesset med gråtende barn" er også eksempler informantene viser til.

Uteområder og teknisk stand på bygg og lignende nevnes i tre av intervjuene, men ingen av informantene setter dette i første rekke. Eksempelvis sier den ene, som har prøvd to forskjellige barnehager, at: *"Den forrige barnehagen var faktisk kanskje bedre på fasiliteter og slikt, enn der vi er nå.. men der er det andre ting som veier opp. Den er bra drevet og organisert, for eksempel"*. Det synes å være enighet om at personalet og arbeidet de utfører, veier tyngre enn materielle forhold. Det samme kan sies om planer og pedagogiske opplegg, hvor samtlige er enige om at det, for barn på denne alderen, er viktigere med trygge og gode voksne, enn hva som står på en eventuell ukeplan. Slik

oppleves også at foreldrene stiller større krav til omsorg enn til evt. læring og planlagte aktiviteter og innhold.

"Jeg har vært borti barnehager som er veldig lite egnet, dårlig uteområde.. Det må være på stell, men det er nok ikke det viktigste. God tilgang på ting å leke med er jo ganske viktig."

Den ene informanten har altså hatt opplevelser med barnehager, som vedkommende opplever som lite egnet. Her var det bl.a. et dårlig uteområde og som forelder hadde informanten opplevd barnehagen som dårlig sikret f.eks. i forhold til brann. Sikkerhet er noe alle nevner, men bare den ene nevner denne typen eksempel. Ellers virker det å være enighet om at sikkerheten kommer som en konsekvens av at personalet gjør en god jobb, og har muligheten til å ha god oversikt. Det er ikke så farlig med et hull i gjerdet over en periode, så lenge de voksne har kontroll og vet at ingen forsvinner ut igjennom det hullet.

Kort oppsummert, er det altså barnehagen og barnegruppas størrelse, personalets kompetanse og arbeidsforhold, barn-voksen-ratio samt trygghet og omsorg som nevnes hyppigst når foreldrene blir spurt om kvalitet i barnehagen for de yngste barna. Samtlige informanter uttrykker tilfredshet med deres nåværende barnehagetilbud. Dette stemmer godt overens med Kvistad og Søbstad (2011), som i sitt prosjekt kom fram til at foreldre generelt er fornøyd med barnehagen i Norge.

Foreldrene er mindre opptatt av barnehagens bygningsmasse, pedagogiske opplegg og læring. Det er enighet om at personalets kompetanse og utførelse av jobben er det viktigste. Kontos et al. (2002) beskriver *Global kvalitet*, som består av faktorer som interaksjon mellom voksne og barn, innredning, fokus på foreldre og ansattes behov, om planer er tilpasset aldersgruppen og hva som er tilgjengelig av materiale for barna. Slik jeg opplever informantene, er de opptatt av både Strukturelle, prosessuelle og globale forhold. Allikevel er det de strukturelle forholdene som får mest fokus. Gulbrandsen og Eliassen (2012) slår fast at stabilitet og kompetanse blant personalet i norske barnehager er økende, og at det satses mer på kompetanseutvikling av personalet. De påpeker også at stadig flere strukturelle rammer er på plass i norske barnehager. Dette samsvarer godt med mine informanternes opplevelse av barnehagen.

5.1.3 Barnehagens rolle i forhold til barnets hjem: kompletterende miljø

I følge Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2011), skal barnehagen i forhold til samarbeid med barnets hjem, representere et kompletterende miljø til hjemmet. Jeg forventer ikke at foreldre skal sette seg inn i Rammeplanen, da dette er et dokument som først og fremst er myntet på de som arbeider i barnehagen, men siden dette er et begrep jeg selv opplever som noe uklart, er jeg interessert i foreldrenes forståelse av dette. Hva er barnehagens rolle i forhold til barnas hjem, og hva skal en god barnehage tilby?

Noen informanter kommer med et kontraspørsmål når jeg spør om dette.

"Kompletterende?", "Altså..? Hva barnehagen skal tilby?". Selv om begrepet er nevnt i informasjonsskrivet de var tildelt på forhånd, virker det som om det kommer litt brått på.

"Det som popper inn i hodet mitt, er at hun kommer hjem og kan ting som jeg ikke har lært henne. Det hadde jeg ikke forventet i utgangspunktet, at barnehagen skulle liksom ha et, jeg forventet at det skulle være et pedagogisk opplegg, men ikke at hun skulle på en måte lære seg nye ting.. Som for eksempel, hun kom hjem og så sa hun "stopp", når man gjør ting som hun ikke vil at vi skal gjøre. Det var litt sånn "oj", hvor kom det fra?"

Det denne informanten sier, dukker også opp i de fire andre intervjuene. Foreldrene opplever at barna lærer ting andre steder enn hjemme. Samtlige informanter nevner bl.a. at barna lærer seg sanger i barnehagen, og da gjerne sanger som de selv kjenner fra sin egen barndom. Noen av informantene har også selv begynt å synge disse sangene sammen med barna. Samtalen tar i alle tilfellene en dreining mot ting som barna lærer eller plukker opp i barnehagen. Informanten i sitatet over hadde egentlig ingen forventninger til at barn i denne alderen skulle lære så mye nytt i barnehagen, og er derfor overrasket. Her kan det stilles spørsmål ved om foreldrenes forventninger (eller fravær av forventninger), kan skyldes synet på barn i denne alderen. Selv om jeg opplever at foreldrene tidvis er meget bevisste på å se barna sine som det som James et al. (1998) omtaler som "human beings", altså at barna er subjekter og fullverdige mennesker som kan påvirke sine omgivelser, gir denne typen utsagn kanskje et inntrykk av at de ikke har samme tiltro til barnet som kompetent og autonomt? Altså mer i tråd

med "human becoming"-synet, hvor barnet anses som uferdig og mangelfullt, og derfor ikke enda er modent nok til å tilegne seg ny lærdom i barnehagen.

En annen del av temaet er tiden barna tilbringer i barnehagen. Informantene vedkjenner seg at barna tilbringer mesteparten av sin våkne tid i barnehagen. Derfor mener de det er naturlig at barnehagen tar over en del oppgaver som før tilhørte hjemmet. Denne informanten er opptatt av at oppdragelsesarbeidet blir videreført i barnehagen:

"Kompletterende? At de skal utfylle heimen, på en måte. Siden mesteparten av våkentiden faktisk er i barnehagen i løpet av hverdagene, så vil det jo bli naturlig at barnehagen kjører en del sånn.. takt og tone.. oppdragelse. Det hadde jo vært litt snodig om det hadde vært fri flyt rundt matbordet og.."

Hun sier videre at hovedansvaret for barnas oppdragelse selvsagt ligger hos foreldrene, men at barnehagens oppgave med å ivareta dette ikke er til å unngå, siden barna er i barnehagen så mange timer hver uke. Å plassere ansvar er en ting, men fakta er at barna til tider er mer i barnehagen enn hjemme, i hvert fall i våken tilstand. At barnehagen skal *utfylle* heimen, er i tråd med det som står om kompletterende miljø i Rammeplanen fra 1995 (R95). Her står det at barnehagen skal være en arena der barnet får videreutvikle det som er grunnlagt hjemme. Bruken av begrep som *utfylle* sender også tankene tilbake til begrep som *bistå* og *supplerende*, som har figurert i Rammeplanens tidligere utgaver. En annen informant tar dette enda lenger, og mener at begrepet "kompletterende" rett og slett bagatelliserer barnehagens rolle.

"Skulle kanskje tro at... selvfølgelig har foreldrene hovedansvaret, men som du leser det opp, så er det nesten så en bagatelliserer barnehagen sin rolle. For sannheten er vel egentlig at barnehagen har en ganske stor rolle i oppdragelse av barnet."

Informanten blir litt provosert av formuleringen i Rammeplanen, siden hun opplever at barnehagen utgjør mye mer enn en kompletterende del av hennes og barnets hverdagsliv. Akkurat dette med begrep og formuleringer oppfattes noe ulikt blant informantene. Det blir stilt spørsmål rundt hva barnehagen skal "tilby" i forhold til hjemmet, og der en informant mener barnehagen skal være "støttende" i forhold til hjemmet, mener en annen at barnehagen har en "utfyllende" rolle, eller en "forlengelse i forhold til hjemmet". At informanten opplever beskrivelsen *kompletterende* som

bagatelliserende, kan ses i sammenheng med det jeg tidligere har skrevet i kapittel 2.5, hvor jeg beskriver hvordan jeg opplever at dagens Rammeplan (Kunnskapsdepartementet, 2011) har mer fokus på at barnehagen i dag er en større del av barnas hverdagsliv. Barnehagen skal ikke bare være supplerende eller videreutvikle det som er på begynt hjemme, men også ha sin egenverdi i forbindelse med barnas oppvekst

"Jeg føler ikke at barnehagen har mer ansvar enn det vi har hjemme, men at, at det liksom skal fortsette med grensesetting og slikt. At vi begynner hjemme, og at det fortsetter i barnehagen. "

Her er vi igjen inne på ansvar, og hvordan fordelingen skal fungere. Denne informanten utdyper også at det ikke står at barnehagen *ikke* har ansvar, men at foreldrene har *hovedansvaret*. At barnehagen skal forholde seg til de føringer hjemmet legger, virker det uansett å være enighet om. En av informantene kommer med et rent praktisk eksempel på hvordan dette kan fungere:

"Jeg nevnte det for.. i starten på barnehagen, at vi satser på å slutte med smokk i løpet av året, for eksempel. Da sier hun "det er deres jobb", og ja, selvfølgelig; det er det. Bestemme når det skal gjøres osv., så de konkrete valgene tas hjemme, men gjennomføres i praksis i barnehagen."

Som informanten her sier, vil ting som det å slutte med bleie, smokk og lignende, være prosesser som begynner i hjemmet, men som barnehagen også er nødt til å forholde seg til. Barnehagen får slik et ansvar for å følge opp dette, noe som er helt nødvendig for at det skal bli gjennomførbart. Som tidligere nevnt har den gjeldende Rammeplanen fokus på et nært samarbeid med barnehagens hjem. Drugli (2011) fremhever viktigheten av kommunikasjon angående barnets hverdag, som et utgangspunkt for samarbeid. I Rammeplanen står det at samarbeidet må bygges på åpenhet og tillit, og at personalet må finne en balanse mellom å respektere foreldrenes prioriteringer og å ivareta barnas rettigheter, og barnehagens grunnleggende fellesverdier (Kunnskapsdepartementet, 2011). Foreldrene skal altså bli hørt i slike sammenhenger. Det er foreldrenes valg at barnet skal slutte med smokk, og barnehagens ansvar å gjennomføre dette etter foreldrenes ønske.

Selv om informantene sier det på forskjellige vis, er dette ganske beskrivende for deres opplevelse av ansvarsfordelingen. Samtlige har en opplevelse av at barnehagen nødvendigvis må ta stor del i slike sammenhenger, selv om det er foreldrene som tar valgene. Det er enighet om at barna tilbringer såpass mye tid i barnehagen at dette er nødvendig. En annen side ved barnehagens rolle, er den veiledende rollen enkelte av informantene opplever at barnehagen kan ha.

"Vi bruker jo egentlig barnehagen også som et hjelpemiddel i hvordan vi oppdrar han også da. Ved å se årsplaner og slikt som blir gitt ut. Det er faktisk ganske viktig, det er ikke bare.. jeg.jeg synes barnehagen ikke nødvendigvis har ansvaret, men for vår del har den en veiledende rolle, også. Jeg har lært masse av det."

Denne informanten har satt seg inn i årsplaner og andre skriv som barnehagene har delt ut. Hun uttrykker at hun har lært mye av å lese disse, og å prate med personalet for å få råd. Dette er et eksempel på hva Rammeplanen sier at barnehagen skal kunne tilby. Barnehagen skal kunne veilede foreldrene i enkelte oppdragelsesspørsmål (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Når det gjelder veiledning og hvorvidt barnehagen har en veiledende rolle i deres hverdag overfor de som foreldre, er meningene delte. Informanten over opplever det som lærerikt å se i planer og lignende, samtidig som en annen informant ikke mener at de har opplevd barnehagen som spesielt veiledende. Riktignok nevner informanten at de har lært en del angående påkledning av barnet osv. av barnehagen, men mener da i så fall at dette er mer indirekte veiledning. Det er større enighet om barnehagens pedagogiske kompetanse, og den rollen de spiller overfor barna. Selv om ikke alle vil si at barnehagen direkte har hatt noen veiledende rolle for dem som foreldre, er alle enige om at de i teorien kunne spurt i barnehagen om de lurte på noe. Dette tyder på at foreldrene har en opplevelse av at samarbeidet med barnehagen fungerer godt nok til at de kan spørre om slike ting. Noe som igjen kan være et eksempel på et samarbeid tuftet på tillit. Bratterud et al. (2012) skriver at det er viktig for foreldrene at de har mulighet til å snakke med de ansatte om barnets utvikling og trivsel. Foreldrene i deres undersøkelse var fornøyde med måten de ble møtt på av personalet i barnehagen. Dette ser også ut til å være tilfellet her.

Siden det er småbarn det her er snakk om, er språkstimulering en gjenganger. Informantene deler en opplevelse av at barnehagen har positiv innvirkning på barnas språklige utvikling. Dette begrunner de bl.a. med utdannet personale og interaksjon med andre barn. Barnehagen som sosial arena blir nevnt.

"Ja! Hele tiden. Mye med språk og gjøre for eksempel. Takk og vær så god og slike ting, og synging og sånt. Det hadde ikke vi gjort så mye hjemme før, men nå har vi også begynt.."

Denne informanten har en opplevelse av at barnet lærer mer språk i barnehagen enn hjemme, og har også merket seg at barnet har plukket opp høflighetsfraser. Dette ses igjen i sammenheng med oppdragelse. De har dessuten begynt både å synge mange av de samme sangene hjemme, noe som barnehagen har æren for.

En annen informant bruker begrepet å "forme" barnet, som en av barnehagens oppgaver. Her nevnes også det å lære språk.

"Javisst, men jeg mener jo at de skal være med å forme ham, å lære han å snakke å alt det der. Barnehagen er jo kjempeviktig der."

Barnehagens viktighet blir anerkjent, og informanten mener barnehagen kan tilby mye sosialt, som de ikke kan gjøre hjemme. Det at barnet lærer mye av å være ute blant "andre" folk, er en faktor. Dette er i tråd med Rammeplanens fokus på *danning*, som er et begrep som bl.a. rommer sosialisering (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Danning er et begrep som utelukkende dukker opp i det siste intervjuet jeg foretok. Informanten kan fortelle at de selv, i utgangspunktet, ikke har hatt noen ambisjon om å *danne* barna sine. Det har gått mer på rutiner og slikt. Der har de følt at barnehagen har bidratt, bl.a. med å få inn leggerutiner. Allikevel opplever de at barnet utvikler sosial samhandling og at det har lært seg høflighetsfraser osv. Barnas oppdragende virkning på hverandre er også et tema som noen av informantene er innom. Oppdragelse og danning er begge begreper som er omtalt i Rammeplanen. Riktignok har Danning erstattet oppdragelse i formålsparagrafen, men danning skal også romme oppdragelse, i følge Rammeplanens definisjon. Foreldrene benytter stort sett begrepet oppdragelse, men disse siste sitatene speiler et noe mer helhetlig syn. Sataøen (2011) og Steinsholt

(2011) har, som omtalt i kapittel 2.5.1, kritisert bruken av dannelsbegrepet, og etterlyst en presisering av hva det egentlig betyr. At informanten som bruker dannelsbegrepet, bruker det i en sammenheng hvor andre brukte oppdragelse, kan også tyde på at forståelsen av disse to begrepene går noe inn i hverandre.

"Tja, jeg tenker vel mer på slike konkrete ting, i forhold til dannelse, det er jo der de lærer seg interaksjon.. De er jo like mye i den barnehagen som vi er på jobb, og vi er jo mest på jobb."

Her kommer igjen tidsaspektet inn, og det faktum at barna er mer i barnehagen enn hjemme i ukedagene. Det å lære seg å være sammen med andre mennesker, er altså noe som denne informanten mener skjer i barnehagen. En annen informant mener at det kompletterende miljøet kan bestå like mye i å bevare tryggheten fra hjemmet best mulig.

"OK, vi kan ikke være hjemme til hun er 2-3 år, og det viktigste er jo at hun er trygg og har en god hverdag, at hun ikke føler det som en traume, eller noe negativt å være i barnehagen, kontra det å være hjemme. Og gjerne det at hun gleder seg til å dra dit."

Her er det ikke så mye fokus på *hva* som skal foregå, læres eller videreføres. Bare at barnet har en god hverdag, som ikke står tilbake for den hun ville fått hjemme. Dette siste utsagnet kom litt ut i et av intervjuene, og etter at vi hadde diskutert temaet en stund. Dette speiler en annen opplevelse av barnehagens rolle, som det også var enighet om. Fire av informantene mener at det å dekke primærbehov blir en viktig del av det å representere et kompletterende miljø i forhold til hjemmet, for denne aldersgruppen. Trygghet, lek, mat og søvn er blant det som blir nevnt. At barna blir sett og får oppfølging. Dette sammenfaller med noe av det som ble omtalt i forbindelse med opplevelsen av barnehagens kvalitet. Et eksempel til på denne holdningen kommer fra en annen informant:

"Nei, altså for en ettåring, så kjenner jeg at det er viktig at de føler seg trygge. At man har personer rundt seg som man kjenner seg trygg på, ja at de kjenner seg trygg og.. at de får det litt som det er hjemme. At det er personer som de stoler på og sånn. Som viser støtte og.."

Relasjoner til personalet, trygghet og støtte, som gjør at det blir "litt som hjemme". Det er altså en enighet om at barnehagen for de yngste skal representere mye av det som tidligere var hjemmets oppgaver. Dette er i tråd med R. Bowlby (2007) og hvordan han beskriver at barn kan oppleve mindre stress i forbindelse med barnehagen, om de oppretter trygge relasjoner med omsorgspersoner i barnehagen. Behovet for slike relasjoner er i følge Bowlby økende, i takt med at stadig flere barn i denne alderen starter i barnehagen. Samtidig kan vi her se et syn på barnehagen som strekker seg helt tilbake til Frøbels barnehager, hvor omsorg og stell for at barna skulle utvikle seg best mulig. Her var også fokus på omsorg og lek, fremfor undervisning (Korsvold, 1998).

Barnehagens rolle oppfattes altså som støttende, til tider veiledende, utfyllende og som en viktig medspiller i oppdragelsen av barna. En slags forlengelse av hjemmet, hvor de også lærer ting som ikke læres hjemme. Sosialisering blir også trukket frem, og også danning. Til syvende og sist er det enighet om at barnehagen bør tilby en trygg hverdag, som gjør at tilbudet i barnehagen ikke står tilbake for det de ville fått ved å gå hjemme. Barnehagen oppfattes både som et tilbud som skal gi barna noe de ikke får hjemme, samtidig som det skal ivareta hjemmets interesser. Å *komplettere* betyr, som tidligere nevnt, å utfylle/gjøre fullstendig. Hvis jeg ser på informantenes svar, virker deres oppfatning å være i tråd med dette.

5.1.4 Barnehagens pedagogiske innhold

Informantene har tydelige meninger om hva som må ligge til rette for å skape en god og trygg barnehage for de yngste barna, og hvordan barnehagen kan utfylle hjemmet. Det meste av fokuset er på omsorg og trygghet i hverdagen. Derfor var jeg interessert i hvorvidt barnehagens pedagogiske innhold, i form av planlagte aktiviteter o.l., var noe foreldrene var opptatt av.

Samtlige informanter er vant med å få årsplaner og ukeplaner eller månedsplaner som supplerer disse. Samtidig er de klar over at barnehagen arbeider ut fra pedagogiske mål som bl.a. er basert på fagområdene i Rammeplanen. Allikevel melder ingen av informantene at de ser på dette som en absolutt nødvendighet for denne aldersgruppen.

Den ene informanten gir uttrykk for at hun ikke ser negative følger av planlagte aktiviteter, men samtidig er hun usikker på om det egentlig er nødvendig.

"Har vel kanskje litt problemer med å se at det er viktig å legge opp et slikt spesifikt regime, ha slike faste planer. Men det er i hvert fall ikke negativt at det gjøres. Jeg synes det er kjempeartig at de har språkgrupper og dansegrupper og.. det er så pedagogisk da, det som ligger bak. Det kan jo ikke skade"

Planene og aktivitetene som blir omtalt oppleves mer som et artig innslag i hverdagen, enn en absolutt nødvendighet. Det oppleves altså som positivt, og ingen av informantene har noe negativt å si om denne typen innhold. Av andre uttalelser kan det tyde på at dette oppleves mer som en bonus. Så lenge grunnleggende ting som kompetente voksne, trygghet og omsorg er tilstede, er dette et tilskudd de opplever oppfriskende. En annen uttalelse fra et annet intervju understreker dette:

"Ikke noe annet enn at jeg synes det er veldig gøy med ukeplanene, og å se hvordan det blir lagt opp. Samtidig så tenker jeg litt at de er så små, og det er gøy at de får et ordentlig opplegg, men de hadde sikkert hatt det gøy bare ved å ha lekedager dag ut og dag inn også."

Denne informanten er altså av den oppfatningen at barna like gjerne kunne hatt rene *lekedager*. Informantene er jevnt over enige om at lek og sosialt samspill har sin egen pedagogiske verdi, men at dette ikke er den samme pedagogikken som blir vist frem i planer o.l. Det skilles altså mellom forskjellige typer pedagogikk, noe en annen informant illustrerer på følgende måte:

"Den derre generelle barnehagepedagogikken tror jeg ofte er litt usynlig for oss foreldre. Jeg tviler ikke på at den er der, men det er ikke den pedagogikken vi får presentert, liksom, som er det viktigste for de små.."

Denne informanten sier videre at barnehagen er god på å vise frem de planlagte, fagrelaterte aktivitetene sine, men at dette ikke viser det som han oppfatter som viktigst for barna. Samtidig føler han seg trygg på at denne pedagogikken er tilstede, selv om den ikke vises like tydelig. Dette begrunner han med det opplever bl.a. ved at barnet utvikler seg sosialt, og at barnet trives i barnehagen. Dette stemmer godt overens med Wagner og Einarsdottir (2006) og det de beskriver som kjennetegn på den nordiske barnehagen. Tradisjonelt sett har nordiske barnehager hatt fokus på at barnehagen ikke er en skole, og ikke er skoleforberedende. Barnehagene i Norden er gjennomgående mer *sosialpedagogisk* forankret, noe som i St. Mld. Nr.41 (2008-2009) blir beskrevet som en

pedagogikk hvor man har et mer sammenhengende syn på omsorg og læring. Noe som i Norge, historisk sett, har røtter helt tilbake til de Fröbelinspirerte barnehagene på slutten av 1800-tallet (Korsvold, 1998).

Hva som er pedagogikk for denne aldersgruppen er vanskelig å sette fingeren på, synes en av informantene. Hun sier det slik:

"Mhm.. egentlig så er jo det meste pedagogisk, da for en ettåring. Hva er ikke pedagogisk liksom?"

Hun mener at barn i denne alderen lærer noe nesten hele tiden, og at det meste av barnehagehverdagen kan ses i sammenheng med pedagogikk. Noe som også kommer frem av de andre intervjuene. Dette er også i tråd med den tidligere nevnte sosialpedagogiske modellen, og kan også ses opp mot Rammeplanens bruk av dannelsesbegrepet. Danningen finner sted i barnets samspill med sine omgivelser, og skal være noe mer enn både læring og utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Informantene er altså mer opptatt av den pedagogikken som foregår i hverdagen generelt enn ukeplaner og måloppnåelse. En av informantene sier at planer og pedagogiske opplegg kanskje fungerer best som dokumentasjon, og at det kan være viktig for de som jobber i barnehagen med tanke på å evaluere driften. Samtidig er det enighet blant alle informantene om at de antagelig vil følge de planlagte pedagogiske aktivitetene nærmere når barnet blir eldre. Som Farstad og Stefansen (2007) skriver, har det etter at barnehagen ble overført fra Barne- og familiedepartementet til Kunnskapsdepartementet, vært mer fokus på kunnskapssiden av barnehagen generelt. Læringsmålene som har kommet til i Rammeplanen skal også gjelde de yngste barna, og barnehagen anses i enkelte kretser mer skoleforberedende enn før. Mine informanter gir inntrykk av at fagområder og planlagte pedagogiske opplegg ikke er så viktig for dem, og er således mer i tråd med det tradisjonelle synet på barnehagen i Norge.

5.1.5 Forventninger og erfaringer i forbindelse med foreldresamarbeid

På spørsmål om forventninger og opplevelser rundt foreldresamarbeid, går samtlige informanter inn på tilbakemeldinger fra personalet, og informasjonsflyt begge veier. Siden barna ikke snakker så mye selv, er de avhengig av at de ansatte i barnehagen forteller dem hvordan hverdagen er. En av informantene opplevde at dette ikke fungerte i starten, og tok dette opp med personalet:

"Vi forventer tydelige tilbakemeldinger på hva som går bra eller dårlig. I starten fikk vi ikke vite så mye, altså, på slutten av dagen for eksempel, men etter at vi snakket med personalet og sa at vi ønsket litt mer, så, så endret det seg med en gang.."

Informanten meddeler at dette gikk fra å være en litt dårlig opplevelse, til å bli en god opplevelse, da deres behov ble anerkjent av personalet. De vil gjerne vite så mye som mulig om hvordan barnet deres har det i barnehagen, og informanten ble tatt på alvor. Etter samtalen med personalet hadde de vært veldig fornøyde, siden de nå fikk et lite referat fra dagen når de hentet barnet i barnehagen. Her ser vi et eksempel på det Kvistad og Søbstad (2011) skriver om hvordan samarbeidet mellom barnehagen og foreldrene har betydning for foreldrenes opplevelse av tilbudet. Foreldrene føler her at de både blir hørt og at de nå får tilstrekkelig innblikk i barnets hverdag.

En informant fremhever igjen barnehagens størrelse som en positiv faktor for foreldresamarbeid.

"Vi føler jo at denne barnehagen er kjempefin på det viset... at den er ganske liten, liksom, og.. og at man får pratet ordentlig med personalet og slikt når man kommer hit. At man får sitte å prate i fem minutter, og.. hva det har gjort i løpet av dagen og slikt.."

Også her må det tas med i betraktningen at informanten ikke har opplevd hvordan kommunikasjonen er i en større barnehage. Vi kan bare slå fast at vedkommende opplever at det fungerer fint under rådende forhold. I denne barnehagen er det små forhold, og det er som regel en voksen ledig som de kan snakke med, noe som gjør at de har mulighet til å følge opp på en god måte. Her ser vi hvordan *strukturelle* kvalitetsforhold (Rao & Li, 2009), kan innvirke på opplevelsen av barnehagen.

Uavhengig av størrelsen på barnehagen, kan vi her slå fast at foreldrene opplever at det er nok personale til at god kommunikasjon er mulig.

Det å kunne snakke med personalet når barna blir levert om morgenen, og når de blir hentet på ettermiddagen, er noe samtlige informanter ønsker. Den ene informanten bruker begrepet *"småsamtaler"*, og sier at disse samtalene gjør at de som foreldre føler seg mer trygge i forhold til barnehagen.

"Den gode kommunikasjonen vi har, gjør at jeg føler meg mye... mye mer trygg, altså. Jeg vet jo at det ikke er sånn i alle barnehager, med lister og småsamtaler. Her føler man at man, liksom, er inkludert, og en del av det.. Det er kjempeviktig med god kommunikasjon."

Disse småsamtalene er eksempler på den daglige uformelle kontakten bl.a. omtalt av Drugli (2011), og hvordan denne kan være viktig for et godt samarbeid.

Listene som informanten nevner, er lister hvor personalet fører opp hvor mye barna har sovet i løpet av dagen, hvor mange bleieskift som er foretatt og, hos noen, også hvor mye barna har spist. Når det gjelder disse listene er informantene noe splittet i synet. To av informantene mener at slike lister er viktige med tanke på resten av dagen. De mener det er greit å vite hvor mye de har spist, sovet om de har bæsjet o.l., slik at de vet litt hva de kan forvente utover ettermiddagen. To andre informanter hevder at disse listene ikke har noen som helst funksjon for dem, all den tid de uansett må ta ettermiddag og kveld slik den kommer. Den siste informanten har ingen sterke meninger fra eller til på dette punktet.

Noe god kommunikasjon kan føre med seg, er innblikk i barnehagens drift, og hva som foregår der. Tidligere har jeg vist til at foreldrene ikke opplever planer osv. som et absolutt behov, og derfor er det interessant å høre hva de evt. vet om hva som foregår i barnehagen. En av informantene sier at hun ikke har tenkt så mye på det, slik.

"Ja.. men nå som du spør, så tenker jeg at "vet jeg egentlig det?". Heheh. Jeg vet jo det at de spiser to ganger om dagen, ca når de spiser og ca når de sover. Jeg vet at de prøver å være ute et par ganger om dagen, og så ser jeg jo at de tegner og leker med plastelina, det ser jeg jo når jeg henter.. Det er veldig fint at du kan se de gjennom vinduene når du henter. Det gir litt følelsen av kontroll. For da kan du

smugtitte litt. Ja, også vet jeg at de går tur av og til. Om de gjør noe mer enn det, vet jeg ikke."

Bortsett fra det hun ser ved levering og henting, og av mer eller mindre faste gjøremål, er hun altså usikker. Det at hun kan se gjennom vinduene før hun henter, gjør at hun uansett har en slags følelse av å få med seg noe mer. Som Bratterud et al. (2012) viser til, mener et flertall av foreldre som har barna sine i barnehage, at barna har det bra i barnehagen. Denne informanten har inntrykk av dette, og dette kan kanskje være noe av grunnen til at hun har en relativt avslappet holdning til hvor mye hun egentlig vet.

En annen informant er såpass ærlig i forhold til sitt innblikk i hverdagen for øvrig:

"Ja, det er ikke så farlig. Samboeren min er mer opptatt av det enn meg."

Vedkommende sier at hva som skjer i løpet av dagen egentlig ikke er så farlig, så lenge barna har det bra. Informanten ser ingen grunn til å spørre de ansatte om detaljer, så lenge alt har gått greit. Informanten opplever dessuten at mye informasjon kommer av seg selv, og at de slik sett får vite nok. Om det skulle skje noe spesielt, får de vite det uansett.

Mange barnehager skriver på tavler eller deler ut månedsbrev der det står hva som har skjedd i barnehagen den siste tiden, for å oppdatere foreldrene. Informantene i min undersøkelse synes dette er greit, men foretrekker å få muntlig tilbakemelding, da de opplever dette som mye mer personlig. Den ene informanten sier det slik:

"Ja, og når de forteller meg hva hun har gjort og viser at de har sett henne, så er det mer verd enn hva de skriver på et papir.. Da vet jeg at de bryr seg om henne. Er de blide og fornøyde, så er det vel greit. Og slik at de tar henne med på tur, fordi de vet at hun liker det godt. Da har de sett hennes behov.. Så kommer de og sier at hun ikke trenger så mye klær, fordi hun er varm. Det vet jeg jo, men det er jo kjempebra at de også har funnet det ut.."

Dette sitatet er også interessant, fordi det viser hvordan informanten opplever at personalet kjenner barnet hennes, og skjønner dets behov. Hun liker å få personlig tilbakemelding, og blir glad for at personalet tydelig viser at de bryr seg om barnet hennes. Dette kan være et eksempel på at kommunikasjonen mellom foreldre og barnehage er god, og at det Rammeplanen omtaler som gjensidig forståelse er tilstede (Kunnskapsdepartementet, 2011). Samtidig tyder dette utspillet på at de voksne er i

stand til å se barnas behov, noe som er avgjørende for barnas trivsel. Noe Bratterud et al. (2012) skriver at mange foreldre er opptatt av.

Ingen av informantene er veldig opptatt av sin egen medvirkning under samtalen. Dette kan skyldes både måten spørsmålene ble stilt på, og muligens at behovet for slik medvirkning kanskje ikke er like stort når opplevelsen av barnehage tilbudet er at de er fornøyd.

5.2 Tidlig barnehagestart

Siden informantene jeg har snakket med alle har gjennomført barnehagestart med barn mellom 10-15 måneder, ville jeg forhøre meg om de hadde gjort seg noen tanker rundt dette på forhånd. Jeg ville også vite litt om hvordan dette opplevdes, og om holdningene til tidlig barnehagestart var de samme i etterkant. Dette er også relevant i forhold til opplevelsen av kvalitet og barnehagens rolle, da mye av debatten rundt barnehagen i dag omhandler nettopp at alderen på nye barnehagebarn er gjennomsnittlig lavere enn før, og hvorvidt barnehagen har klart å tilpasse seg dette.

5.2.1 Foreldrenes holdninger til tidlig barnehagestart

Her fikk informantene bl.a. spørsmål om sine tanker rundt tidlig barnehagestart, om det var noe de mente var *for* tidlig og om de begynte så tidlig fordi de var nødt eller om det var etter eget valg.

Den ene informanten sendte sitt barn i barnehagen da det var ett år. Informanten er fornøyd med det valget, og opplevde at dette gikk bra:

"Jeg hadde nok vært skeptisk til så veldig mye tidligere enn ett år. 10 mnd. hadde nok helt sikkert gått greit, men 1 år var liksom helt perfekt. For oss var det fint i hvert fall."

Noe som er verd å merke seg, er at denne informanten, i likhet med de andre mener at tidspunktet for oppstart fungerte nær sagt perfekt. Dette selv om ikke alle startet med barn i samme alder. Informanten er også av den oppfatning at 10 måneders alder ved oppstart kunne gått greit, noe som ligner på andre utsagn fra andre informanter. En annen informant var veldig usikker i forhold til barnehagestarten, og valgte derfor å drøye det så lenge som det lot seg gjøre:

"Vi begynte når hun var ett år og tre måneder, sånn circus.. Vi tok 80% permisjon og slikt for å prøve å drøye det lengst mulig."

Vedkommende sa at de i utgangspunktet kunne tenkt seg å vente enda lenger, men at det ikke lot seg gjøre. I ettertid var de uansett fornøyde med at oppstarten foregikk da den foregikk. Det virker som de kviet seg på forhånd, men at barnehagen opplevdes overraskende positivt. Dette med dårlig samvittighet og skepsis på forhånd er en gjenganger, og illustreres godt av denne informanten:

"det strider jo i mot morsinstinktet, sånn i utgangspunktet.. man tenker jo på det som, i utgangspunktet... forferdelig, at man skal gjøre det. Og så.. jeg hadde egentlig tenkt at jeg skulle prøve å få det til, sånn at jeg kunne vente noen måneder til, men så var det en venninne av meg som sa at; "vet du hva!?, det vil du ikke!". Når dere kommer til ett år, og den ungen du har, har det energinivået og.. så er det litt deilig å begynne med barnehage, så får du heller begynne med litt korte tider. Men i utgangspunktet så var det jo ikke...det var skummelt. Skikkelig. Litt dårlig samvittighet, og så leser man i avisa om at de blir så stressa og at det er så fælt å.. ja. Så; negativt innstilt i utgangspunktet, men positiv erfaring."

Denne informanten hadde muligheten til å utsette barnehagestarten mer om hun ville, og derfor hadde hun i følge seg selv, ekstra dårlig samvittighet i starten. Farstad og Stefansen (2007) skriver om foreldres *omsorgsprosjekter* og hvordan foreldrenes forståelse av behov i forhold til barnas alder, preger valgene de tar. De viser til to forskjellige forståelser av barnehagestart for ettåringer. For de av informantene som i utgangspunktet var mer skeptiske, virker deres forståelse å være i tråd med "ettåringen trenger en rolig start (Farstad & Stefansen, 2007) . Hun hadde dessuten lest i avisa om kortisol (se kapittel 3.3) og stressnivået hos barn som startet i barnehagen, og var derfor enda mer usikker. Det verste var, sier hun, uansett at hun ikke var tvunget til å sende barnet i barnehagen, men at hun gjorde det allikevel. I ettertid så viste det seg at erfaringen var god, og at barnehagestarten gikk relativt smertefritt, noe som etter hvert gjorde at den dårlige samvittigheten slapp taket.

En annen informant opplevde ikke at barnehagestarten var noe valg i det hele tatt:

"Egentlig ikke. Jeg hadde mer tenkt at det var uunngåelig med tanke på jobb og økonomi og sånn."

Informanten hadde ingen problemer med å sende barnet i barnehagen, da det, for det første, var nødvendig og, for det andre, var det som var vanlig. Informanten sier videre at det neppe hadde vært vanlig med barnehager for de yngste barna hvis det var skadelig. To andre informanter sier også noe lignende, og sier de stoler på at forskningen hadde avdekket det om det var het forferdelig å sende barn i barnehage i tidlig alder. Dette er i tråd med det Farstad og Stefansen (2007) skriver om at myndighetene og i økende grad foreldre, ser på institusjonell omsorg som fullverdig alternativ til omsorgen barna får i hjemmet. Også Ellingsæter og Gulbrandsen (2003) viser til at motstanden mot barnehager i befolkningen er så godt som forsvunnet. Selv om enkelte er skeptiske, er det en overvekt av positive holdninger i mine intervju.

En annen faktor som var viktig for en av informantene var barnets motoriske og språklige utvikling. Han mente det var viktig å kunne gjøre seg litt forstått, og å kunne gå før man begynte i barnehagen:

"Altså, vi ville jo helst at han skulle kunne gå litt og snakke litt. Slik at han kunne komme seg rundt for å leke med de andre, og gjøre seg forstått, og sånn.."

Det kommer også fram i intervjuet at informanten hadde sett andre barn i barnehage som ikke kunne gå, og fikk opplevelsen av at disse "forsvant" litt nede på gulvet til tider. Informanten var derfor opptatt av at denne utviklingen i det minste skulle komme et stykke på vei før de begynte.

I to av intervjuene kommer det frem at foreldrene også hadde sett litt fram mot å sende barnet sitt i barnehagen. Den ene fordi de fikk inntrykk av at barnet kjedet seg litt hjemme, og at det til tider var litt mye jobb å ha han hjemme.

"Han var veldig sånn.. veldig sånn aktiv type, som fort gikk lei når han bare var hjemme med oss. Det måtte skje noe hele tida. Jeg ser jo at han har hatt godt av å begynne i barnehagen."

Her er opplevelsen at barnet har hatt godt av å begynne i barnehagen. De hadde på forhånd en formening om at barnehagen ville være positiv for barnet, og ettertid er de ikke i tvil. Her vil jeg igjen ta opp Farstad og Stefansen (2007) og omsorgsprosjekter. Her kommer den andre forståelsen av barnehagestart inn, "Ettåringen trenger utfordringer".

En annen informant kunne fortelle en lignende historie, og at de også hadde opplevd det som positivt for seg selv. Barnet hadde det godt i barnehagen, og de fikk tilbake litt av sine egne liv ved siden av. De to forståelsene "Ettåringen trenger en rolig start" og "Ettåringen trenger utfordringer" (Farstad & Stefansen, 2007), legger forskjellige grunnlag for hvordan barnehagestarten kan oppleves. Det er ingen tvil ut fra mine intervjuer om at de som er av sistnevnte oppfatning var mer avslappet i forhold til å sende barnet sitt i barnehagen.

En av informantene legger vekt på at barnet startet i en liten gruppe, og at dette var noe som gjorde opplevelsen mindre stressende både for barn og foreldre.

"Jeg synes det gikk greit, men vi har vel snakket om at vi syntes det var greit at hun begynte akkurat der hun begynte, fordi det var en liten gruppe. De var bare en sånn 8-10 stykker"

Informanten er i tvil om det hadde vært like greit i en større barnehage, med en større barnegruppe. Også to andre informanter snakker om størrelsen på barnehagen, og hvordan de på forhånd ble noe beroliget da det så at det var små forhold. Her kommer altså barnehagens strukturelle forhold inn igjen.

Et fellestrekk hos samtlige informanter, er at de er av den opplevelse at deres barnehagestart fungerte godt, og at noe særlig tidligere antagelig ikke hadde vært noen god idé. Samtidig sier noen at de tror at dette også kunne fungert. Tre av informantene var skeptiske på forhånd, men har hatt positive erfaringer, samtidig som de to andre hadde sett frem til barnehagestart. De to siste fikk sine positive inntrykk av barnehagen bekreftet. Det er altså igjen samsvar med Bratterud et al. (2012) som påpeker at et flertall av foreldrene er fornøyd med barnehagen. Som jeg nevnte i kapittel 3.6.1, er foreldrenes generelle tilfredshet med barnehagen noe nedadgående, men fremdeles er den forholdsvis høy i forhold til andre offentlige tjenester.

Når det gjelder medias rolle, som allerede har blitt nevnt i forbindelse med informanten som hadde lest om økt stress hos barnehagebarn, har informantene jevnt over et rolig forhold til dette.

"Det kommer an på hva slags medium det er snakk om. Jeg har etter hvert så lite respekt for løssalgsaviser som Dagbladet og VG, som bare vinkler for å selge aviser på alt de melder.. Dette er slike saker de bare har liggende for å selge til småbarnsforeldre.. Så akkurat de virker litt mot sin hensikt for meg. Men debatten generelt er litt vanskelig. Den er egnet til å gi dårlig samvittighet, men bære også ofte preg av at de har gravd frem en fyr som mener noe, liksom.."

Informanten viser til et syn på dekningen av debatten som skinner igjennom hos flere. Løssalgsavisene har ofte advarsler om flått på framsiden av avisen den ene dagen, for så å advare mot tidlig barnehagestart den neste. Informantene føler at avisene forsøker å utnytte en, i utgangspunktet viktig, debatt for å selge aviser. Samtidig er det ikke alltid så enkelt å la være å kjøpe og lese avisa. Generelt stoler informantene mer på sin egen opplevelse av barnehagen, enn det som står i avisen.

5.2.2 Tilvenning og overgangen hjem/barnehage

Tilvenning og oppstart i barnehagen gjennomføres ofte noe forskjellig fra barnehage til barnehage, men felles for mine informanter, er at barnet har hatt en bestemt voksen å primært forholde seg til de første dagene. Noen kaller dette en primærkontakt, hos andre har de ikke noe navn på ordningen.

I det ene intervjuet kommer det frem at det var informantens samboer som fulgte barnet i barnehagen de første dagene. Han har uansett fått vite hvordan det hele foregikk.

"Jeg, altså, kan bare fortelle hva hun sa, og det var at han var veldig klengete den første uken, liksom. Han ville sitte hele tiden hos hun, på kneet og ville liksom ikke gå å leke med de andre barna, og sånn. Han var veldig sky. Og så vet jeg at hun syntes at det gikk litt for fort. Allerede tredje dagen, så vill de at hun skulle forlate barnehagen og være borte i noen timer. Altså, hun gjorde jo det, men hun syntes det var litt tidlig.."

Her kommer det altså flere ting fram. Barnet var klengete i starten, og hadde åpenbart ikke forlate mors fang. Noe som kan ses i forbindelse med J. Bowlby (1977) og det han kaller tilknytningsatferd. Barnet opplevde åpenbart at det var tryggest å holde seg til sin hovedomsorgsgiver (i dette tilfellet mor), og viste tydelig dette. Dette hadde tydeligvis ikke avtatt innen de ansatte foreslo at hun skulle forlate barnet i barnehagen. Dette opplevdes ikke helt greit, da hun hadde dårlig samvittighet, og ikke følte at barnet var klar for det enda. Ser vi på hva R. Bowlby (2007) skriver om sekundær tilknytning, kan

dette tyde på at barnet ikke hadde opparbeidet seg en slik tilknytning før mor fikk beskjed om å gå. Allikevel tok det ikke lang tid før det gikk bedre, og bortsett fra at de var litt uenige i akkurat når mor skulle gå, fikk de positive opplevelser:

"Ja, jeg fikk en følelse av at, jeg syntes, jeg vet ikke.. det føles som en liten og intim barnehage. Så jeg fikk følelsen av at han ble tatt vare på. At det ikke er tre andre barn som står og griner samtidig som også må dele på oppmerksomheten"

Informanten sier at de etter hvert så at barnet stadig fant seg mer til rette, og at de følte at de ansatte hadde god tid til å bli kjent med han. Den voksne som skulle ta seg av han var stort sett tilgjengelig, og han ble fort kjent med de andre på avdelingen. At det ikke var for mange barn i forhold til ansatte var noe av nøkkelen til dette, mener informanten, og at de voksne var i stand til å ta seg av barna. Etter hvert ser det altså ut til at barnet klarte å finne en sekundær tilknytning i barnehagen. de Schipper et al. (2006) viser også til studier som hevder at det er en sammenheng mellom barn-voksen-ratio og barnas trivsel, noe denne episoden også kan være et eksempel på. Geoffroy et al. (2006) og Badanes et al. (2012) viser også til at graden av stress er mindre i barnehager av høy kvalitet, og hvor det er sensitive omsorgsgivere.

Informantene sier forskjellige ting om barnas gråt. Gråten er det som gjør at det å forlate barnet i barnehagen kan være ekstra vanskelig, og særlig i starten av barnehagetilværelsen. Den ene informanten skiller riktignok mellom forskjellige typer gråt:

"Ja jeg synes jo, eller; ehm. Hvis det bare er krokodilletårer, litt sånn drama i det man leverer, så hører man etterpå at det tok 5 min så var han fin. Da hadde jeg ikke synes at det hadde vært så problematisk. Men hadde det vært ordentlig krise...men da hadde jeg regnet med at tilvenningsperioden hadde tatt lenger tid også da. At han hadde fått gjort det enda mer gradvis."

Informanten går ut fra at hun kjenner sitt barn såpass godt, at hun er i stand til å skille mellom gråt som betyr at barnet har det fælt, eller om det bare er en protest, eller et forsøk på å få oppmerksomhet. Hadde barnet grått mye og vært tydelig preget, hadde hun vurdert å forlenge tilvenningen. Hun sier at bl.a. SMS fra de ansatte, hvor de meldte fra om at gråten hadde gått fort over hjalp mye den første tiden. Hvis vi ser på Dalli (1999) og studien hvor fem mødre har blitt fulgt i forbindelse med barnehagestart, går

denne forståelsen av gråt igjen. At barna ikke gråter tas som et tegn på at barnet har funnet seg til rette i barnehagen.

En av de andre informantene sier også at mye gråt ville gjort barnehagestarten vanskeligere. Hun valgte uansett å benytte seg av muligheten til å gi barnet kortere dager i starten.

"Ja.. Hvis hun hadde vært sånn som hadde stått i barnehagen og grått hver morgen, så hadde det nok vært forferdelig, men det var hun ikke. Hun syntes dette her var rasende festlig. De sa jo det også, at de omtrent aldri hadde hatt en så grei innkjøring. Så det var liksom å vinke, ha det og løpe av gåre. Sånn at det hjalp jo noe veldig. Og så hadde jeg jo muligheten, siden jeg da jobber turnus, til å få levert sent og henta litt tidlig. I de første ukene, slik at det ble en litt mild start."

Her hjalp både barnets iver etter å komme seg i barnehagen og de ansattes tilbakemeldinger informanten å slå seg til ro med barnehagen. Barnet hadde i dette tilfellet gått rett inn i leken med de andre barna, og så ut til å kose seg i barnehagen, noe informanten ikke hadde forventet.

I et annet intervju kommer det frem at informanten selv fikk velge hvor stor del av tilvenningen han ville ta del i. Barnehagen satte ingen grense på antall dager, og informanten opplevde oppstarten som positiv, og lite stressende.

"Ja, den var positiv. Jeg var i permisjon fortsatt, så jeg kunne være der så lenge jeg ville. Jeg var der sannsynligvis 4-5 dager. Så den var veldig grei. Jeg satt der stort sett på gulvet og litt unna etter hvert."

Informanten sier at dette ga ham mulighet til å se an situasjonen, og ikke trekke seg unna før han følte at barnet var klar for det. Personalet i barnehagen kom ikke med noen føringer i forhold til hvor lenge han skulle bli, og informanten var fornøyd med at det ikke ble noe "mas" rundt dette. På dette viset fikk han trukket seg gradvis mer og mer tilbake, samtidig som barnet fant seg til rette. Her ser vi både hvor viktig det kan være med godt samarbeid mellom personalet og foreldrene, som jeg tidligere har omtalt, og at foreldrene selv får medvirke. J. Bowlby (1977) hevder at barnet lettere vil kunne utforske omgivelsene hvis den foretrukne omsorgspersonen er i nærheten. Her fikk informanten opptre som en trygg base så lenge det var behov.

En annen positiv historie får jeg fra den ene av informantene, som var veldig fornøyd med at barnet ikke fikk så mange voksne å forholde seg til med en gang.

"Jeg satte veldig pris på, at.. det var de samme personene som var der hver dag. I starten, altså. At hun ble kjent med noen få til å begynne med. Det var veldig fint."

At det var de samme personene som var stabilt på jobb, og at barnet hadde faste personer å forholde seg til mener informanten var nøkkelen til en vellykket overgang mellom hjem og barnehage. Barnet ble i løpet av kort tid kjent med de voksne, og fant sin plass i barnegruppa, i følge informanten. Dette er helt i tråd med R. Bowlby (2007) og utviklingen av sekundære tilknytningsrelasjoner. Barnet fikk tid til å bli kjent med noen få personer til å begynne med, og utviklet relasjonene derfra.

Jeg har i dette kapittelet sett på deler av intervjuene, ut fra de tema som jeg mente var mest relevante for min studie. Slik sett, blir ikke hele samtalen presentert, men det jeg oppfatter som essensen i intervjuet. Dette har jeg igjen forsøkt å se i lys av teori. I det kommende kapittelet vil jeg drøfte mine funn opp mot det teoretiske rammeverket.

6. Drøfting

I denne delen vil jeg se nærmere på hvilke funn jeg har gjort i analysedelen, og med utgangspunkt i disse gjøre meg noen refleksjoner. Jeg vil se på hva informantene opplever som viktig i forbindelse med barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart, og se dette i sammenheng med det teoretiske rammeverket i studien. Jeg vil også se på mulig videre forskning på feltet.

6.1 Hvordan skape en barnehage av høy kvalitet for de yngste barna?

Barnehagekvalitet er et mye omtalt og omdiskutert tema. Å skulle definere hva som avgjør om kvaliteten er god eller dårlig er ikke nødvendigvis noen lett oppgave, da opplevelsen og forståelsen av kvalitet kan variere i forhold til forskjellige oppfatninger av hva en god barnehage skal være. I denne oppgaven har jeg sett både på eksisterende forskning, den offentlige debatten rundt barnehagekvalitet og fem forskjellige informanternes perspektiver. Mitt hovedfokus er informantenes, altså foreldrenes, forståelse og erfaringer, og hvordan dette stiller seg i forhold til hva som beveger seg på fagfeltet. Som jeg tidligere har slått fast, har utbyggingen av den norske barnehagesektoren ført med seg et økende antall barn i alderen 0-3 år i barnehagen, og på bakgrunn av dette har det oppstått en debatt om hvorvidt barnehagen er en tilfredsstillende omsorgsløsning for de yngste barna og om barnehagen er klar for å tilby denne aldersgruppen et kvalitetsmessig godt tilbud. Ved å se nærmere på noen foreldres perspektiver på barnehagekvalitet, og å se dette opp mot eksisterende forskning, forsøker jeg å komme nærmere en forståelse av hvordan det best mulig kan legges til rette for å imøtekomme foreldrenes primære prioriteringer.

I litteraturen og forskningen ses kvalitet som regel i det som Katz (1993) kaller et *Top-down*-perspektiv. Dette er kvalitet sett fra et voksenperspektiv, og omhandler stort sett strukturelle kvalitetsfaktorer som voksentetthet, antall utdannet personale, kvaliteten på materiell, fysisk miljø, sikkerhet osv. Foreldrenes perspektiv vil ofte kunne karakteriseres som et *outside-inside*-perspektiv, som bl.a. dreier seg om forholdet mellom personalet og foreldrene. Her kommer også foreldrenes forståelse av de ansattes arbeidshverdag og kompleksiteten av denne inn (Katz, 1993). Hva som blir oppfattet fra utsiden, mener jeg er interessant i forhold til barnehagekvalitet, og da

spesielt hvilke aspekter av barnehagens drift foreldrene prioriterer når spørsmålet om god eller dårlig kvalitet kommer opp.

Når det gjelder foreldrene i min undersøkelse, er de tydelige i tilbakemeldingen hva spørsmålet om barnehagekvalitet angår. Samtlige fem foreldre fremhever antall barn i forhold til antall voksne, antall utdannet personale, personalets erfaring, barnehagens og barnegruppens størrelse som de viktigste faktorene. De er opptatt av at personalet ikke skal ha for mange barn å forholde seg til eller, kanskje enda viktigere, at barna deres ikke skal ha for få voksne å forholde seg til. At de voksne har kompetanse i forhold til arbeid med de yngste barna ser de som en forutsetning for at barnehagen skal være et godt sted å være. De legger heller ikke skjul på at utdannet personale gjør at de føler seg tryggere på at barnehagen er god.

Hovedsakelig er foreldrene altså opptatt av det som blir omtalt som *strukturell* kvalitet (Rao og Li, 2009). Med tanke på medias fokus på barnehagekvalitet, og debatten rundt tema, er det kanskje ikke overraskende at foreldre har meninger om nettopp slike faktorer, men samtidig mener jeg det er oppsiktsvekkende at foreldrene er såpass tydelige i forhold til dette. Jeg hadde kanskje forventet et større fokus på hver enkelts barns trivsel, og ikke et fullt så helhetlig bilde. Ceglowski og Bacigalupa (2002) viser til at strukturelle mål som nettopp voksentetthet og pedagogtetthet er gjengangere i kvalitetsforskningen, noe som også støttes av Katz (1993) og tidligere omtalte top-down perspektiv. Foreldrenes primære prioritering av slike strukturelle faktorer er altså helt i tråd med kvalitetsforskningens vanligste fokus. Foreldrene omtaler rådende pedagognorm som er en voksen per tre barn (1:3) for de yngste barna som ønskelig. Dette er også forenlig med forskning på feltet. Bl.a. slår Dalli et al. (2011) fast at forholdet mellom voksne og barn (i alderen 0-2) ikke bør overskride 1:3. I kjølvannet av debatten rundt barnehagekvalitet for de yngste, har også regjeringen ytret at de vil innføre krav om at dette skal være påkrevd grunnbemanning innen år 2020 (Meld. St. 24 (2012-2013)).

Foreldrene er altså i takt med rådende forskning når det gjelder temaet voksentetthet. Når det gjelder utdannet personale, nevner ikke foreldrene noe ønsket antall, men inntrykket jeg sitter igjen med er at de ønsker så mange som mulig. Ceglowski og

Bacigalupa (2002) skriver at det er større sannsynlighet for at utdannet personale vil kunne se barnas behov, og at sjansene for god kvalitet derav øker. Dette er et syn som foreldrene deler, og tilliten deres er generelt høyere til fagfolk enn til ufaglærte. I NOU 2012:1 understrekes det at gjeldende forskrift for pedagogisk bemanning for denne aldersgruppen er én pedagogisk leder per 7-9 barn. Her vises det også til Vassenden et al. (2011) og undersøkelsen som viser at kun 4 av 10 barnehager oppfyller pedagognormen. På bakgrunn av dette synes jeg det er betimelig å spørre seg om regjeringen ikke også burde innføre tydeligere krav til pedagogisk bemanning. Økt grunnbemanning er vel og bra, men både forskning og foreldrene i min undersøkelse setter personalets utdanning høyt. Så lenge bare 4 av 10 barnehager i dag oppfyller rådende krav til pedagoger, som etter min mening ikke er alt for høyt, må det være lov å spørre seg om ikke dette er et enda viktigere satsningsområde. Drugli (2011) slår fast at det offentlige har et stort ansvar for å sette rammevilkår som ivaretar de yngste barnas behov. Inkonsekvent omsorg fra en eller flere voksne er en av faktorene Dalli et al. (2011) hevder at kan stå i veien for god barnehagekvalitet. Sjansen for sensitive og omsorgsfulle voksne øker når antallet barn i forhold til voksne går ned (de Schipper et al., 2006). Samtidig er det avgjørende at den voksne forstår barnas behov, og slik kan møte barnet på en best mulig måte. Skulle en voksen f.eks. utøve det James et al. (1998) beskriver som et syn på barn som "human becomings", og derav ikke ta barnets meninger og ytringer seriøst, vil dette kunne være negativt. Ansatte som er innforstått med rådende syn på barn som fullverdige mennesker (human beings), og samtidig har kompetanse til å tolke og forstå barnets behov er, etter min mening, avgjørende. På bakgrunn av dette vil jeg hevde at det for fremtiden, er minst like viktig å se på *hvilke voksne* som tar vare på barn i barnehagen, som hvor mange. I Meld. St. 24 (2012-2013), står det at regjeringen vil vurdere å øke kravene til pedagogisk bemanning på sikt, når barnehagene har bedre tilgang på kvalifisert personale. Dette opplever jeg som noe vagt, selv om jeg har forståelse for at det ikke er gjort over natten å skaffe et så stort antall pedagoger.

De ansattes vilkår blir også tema i et av intervjuene, og da i forhold til trivsel. Dette kan ses på som et eksempel på outside-inside-perspektiv (Katz, 1993), hvor informanten har satt seg inn i de ansattes hverdag. Som tidligere nevnt, viser Phillipsen et al. (1997) til at bl.a. personalets lønn kan være en avgjørende faktor for barnehagekvalitet. AT

personalet føler seg verdsatt og trives i jobben kan føre til at de blir lengre i jobben, noe som igjen fører til bedre kontinuitet. Flere av foreldrene mener at en stabil personalgruppe gjør at både de og barna føler seg tryggere. Ser vi dette opp mot R. Bowlby (2007) som beskriver viktigheten av å opprette trygge relasjoner med en person i barnehagen, kan vi slå fast at dette er et poeng. For at barn i denne alderen skal oppleve trygghet til å utforske sine omgivelser og deretter finne sin plass i barnehagen, er det viktig at de opplever situasjonen i barnehagen som stabil. Et av de store spørsmålstegnene i debatten rundt små barn i barnehagen omhandler stress, og funn som er gjort i forbindelse med dette. Målinger av stresshormonet kortisol har vist at enkelte små barn som begynner i barnehage har en økning av dette, og at kortisolnivået ikke stabiliserer seg slik det vanligvis gjør utover dagen. Økningen av dette stresshormonet er påvist lavere hos barn som går i barnehager som holder høy kvalitet (Geoffroy et al., 2006; Badanes et al., 2012). Bjørnstad og Samuelsson (2012), skriver om toxic stress eller *uheldig stress*, som oppstår i situasjoner hvor barna ikke har kontroll, eller hvor de voksne i barnehagen ikke lykkes i å gi barna den nødvendige støtten. Barnehager av lav kvalitet, med ustabile og uegnede voksne vil stå i fare for å tilby manglende sensitiv omsorg. I følge R. Bowlby (2007) kan dette igjen ha negativ effekt på barnas utvikling. Ved store utskiftninger og hyppig vikarbruk vil det, etter min mening, bli veldig vanskelig å opprettholde den kvaliteten som er nødvendig i arbeid med så små barn. Personalets trivsel er ofte en forutsetning for å oppnå kontinuitet, og derav muligheten for god kvalitet.

Gruppestørrelse er også en faktor som foreldrene viser til. De har ikke selv erfaringer med annet enn den gruppen deres eget barn går i, men felles for informantene er små forhold, og derav en positiv opplevelse. Gruppestørrelse på åtte barn er hverdagen for to av informantene, og dette er i tråd med Bjørnstad og Samuelsson (2012) som viser til forskning hvor en gruppestørrelse på 6-8 barn er å anbefale for denne aldersgruppen. Vassenden et al. (2011) slår fast at gjennomsnittlig gruppestørrelse i norske barnehager i dag er 12,4 barn for de yngste. Heller ikke når det gjelder gruppestørrelse har regjeringen tatt noe tydelig standpunkt, ut fra min lesning av Meld. St. 24 (2012-2013). Her står det at regjeringen vil "vurdere å innføre en bestemmelse i barnehageloven om at barnegruppens størrelse skal være forsvarlig" (s.55). Jeg mener at dette er særdeles betenkelig, med tanke på at det allerede eksisterer forskning som viser at

gruppestørrelsen ikke bør overskride 8 barn. Hva som er "forsvarlig" kan oppleves forskjellig, og en slik formulering åpner for stor variasjon i gruppestørrelse.

Når det gjelder *prosessuell* kvalitet, som består av kvalitet på bl.a. relasjonene og samspillet mellom personalet og barna, og barnas erfaringer i barnehagen (Drugli, 2011), har jeg tidligere påpekt både at denne vanskelig lar seg måle, og at det ikke finnes noen nasjonal oversikt over denne typen kvalitet i Norge. Forskningen som finnes er gjort i liten skala, men viser uansett at prosesskvaliteten i norske barnehager varierer fra barnehage til barnehage (Meld. St. 24 (2012-2013)). Foreldrene i min undersøkelse har inntrykk av at deres barn har en god hverdag i barnehagen, og stoler på sin evne til å bl.a. tolke barnas kroppsspråk. At barna tilsynelatende trives og vil i barnehagen er kvalitetssikring nok, hevder de. I Meld. St. 24, fastslås det at det trengs mer forskning på området, noe som også støttes av de Schipper et al. (2006). Prosessuell kvalitet er den kvaliteten som er av høyst betydning for barnets utvikling, og da ikke minst kvaliteten på samspillet mellom barn og voksen (de Schipper et al., 2006). Foreldrene i min undersøkelse viser til positive erfaringer med personalet i sine barnehager. Som jeg tidligere har vært inne på, er strukturelle faktorer avgjørende for den prosessuelle kvaliteten. Bl.a. er gunstig barn-voksen-ratio sett i sammenheng med barns trivsel og oppførsel.

Sikkerhet, barnehagebygningens befatning, uteområde, økonomiske ressurser osv. er også omtalt i mine intervju, men samtlige informanter understreker at dette kommer i andre rekke. De er av den oppfatning at et kompetent personale vil sørge for at barna er i trygghet, og at det også er viktigere enn for eksempel hvor mange lekeapparater de har tilgjengelig. Ser vi til Bratterud et al. (2012), går det også frem fra deres undersøkelse at foreldre er opptatt av at barna skal føle seg trygge, bli sett og hørt og tatt på alvor. Her er også stabilitet i personalgruppen nevnt som en viktig forutsetning.

Jeg kan altså slå fast at foreldrene i denne undersøkelsen er i takt med både nasjonal og internasjonal forskning hva barnehagekvalitet gjelder. Jeg er overrasket over at likhetene er så gjennomgående, og mener det er positivt at foreldrene har holdninger til tema som samsvarer med omfattende forskning. Det er derimot, etter min mening, bekymringsverdig at forskningen og foreldrenes ønsker ikke blir tatt til følge, ved å innføre krav til barnehagen utover det som grunnbemanning angår. Forskningen taler

tydelig og klart for større andel utdannet personale, større kontinuitet blant personalet og mindre barnegrupper for de yngste. At hver enkelt barnehage skal kunne vurdere hva som er en "forsvarlig" størrelse på en barnegruppe, mener jeg blir for vagt. Jeg har ikke tatt stilling til debatten rundt avdelingsbarnehager og basebarnehager i denne oppgaven, og vil heller ikke si at det ene nødvendigvis er bedre enn det andre. Det som uansett fremstår som klart for min del, er at inndeling av barnegrupper og tilstedeværelse av gode voksne bør prioriteres når en ny barnehage skal starte. Forskningen peker mot at små forhold er gunstige for de yngste, noe mine informanters erfaringer også tyder på.

6.2 Hva er et kompletterende miljø, og hvordan samarbeide om barnas hverdag?

Økningen av antall små barn i barnehagen fører ikke bare til forandringer i barnehagen, men også i hjemmet. Jeg er klar over at mange barn også tidligere var hos dagmamma eller i andre omsorgsløsninger, og at den kraftige økningen av barnehagebarn ikke betyr at barna tidligere nødvendigvis var hjemme frem til de var tre år. Allikevel er det sannsynlig at det å ha et barnehagebarn oppleves litt forskjellig fra å ha barnet sitt hos en dagmamma eller lignende, da særlig med tanke på hva som kan forventes av barnehagen. Dette siden barnehagen er en profesjonell omsorgsløsning, og forventes å ha kunnskap og kompetanse som gjør den til et godt alternativ til hjemmet.

I min undersøkelse har jeg spurt foreldrene om hvordan de ser barnehagens rolle i forhold til hjemmet, hvordan de forstår Rammeplanens bruk av begrepet kompletterende miljø, og hvilke forventninger og erfaringer de har i forbindelse med foreldresamarbeid. Dette er også tema som like gjerne kunne vært omtalt i forbindelse med barnehagens kvalitet, men jeg mener at jeg ved å stille denne type spørsmål fikk svar som i større grad berørte barnehagens innholdsside. Hvilken rolle og hvilket ansvar mener foreldrene at institusjonen, hvor barna deres tilbringer store deler av sin våkne tid, har?

Først vil jeg se tilbake på hva Rammeplanen sier om samarbeid med barnets hjem. Rammeplanen slår fast at foreldrene har ansvaret for danning og oppdragelse, og at barnehagen representerer et kompletterende miljø i forhold til hjemmet (Kunnskapsdepartementet, 2011). På bakgrunn av dette valgte jeg å spørre foreldrene

om hvordan de forstod dette utsagnet. I kapittel 2.5 har jeg sett nærmere på bruken av dette begrepet, og hvordan det har blitt presentert på forskjellige vis i tidligere utgaver av Rammeplanen. Jeg opplever begrepet som noe uklart, og var derfor nysgjerrig på hvordan informantene ville forholde seg til det.

Foreldrene uttrykte at de opplevde at begrepet både var utydelig og vanskelig å definere da de ble presentert med det som står i dagens Rammeplan. At barnehagen skal *utfylle* hjemmet blir brukt som eksempel i et intervju. Dette er i tråd med ordbokdefinisjonen av komplettere, som jeg viser til i kapittel 2.5. Det er generell forståelse blant informantene om at hjemmet har hovedansvaret for oppdragelse og danning, men samtidig slås det fast at barna tilbringer såpass mye tid i barnehagen at barnehagens rolle blir viktig. En av informantene mener at begrepet bagatelliserer barnehagens rolle i forhold til hjemmet. Dette er en oppfatning jeg kan forstå, siden begrepet også for min del gir assosiasjoner til at barnehagen skal ha en *utfyllende* funksjon. Jeg har tidligere vist til hvordan barnehagens rolle i forhold til hjemmet bl.a. ble definert som *supplerende* i den første Rammeplanen fra 1995 (R95), og at det i Barnehagelovens §2 tidligere sto å lese at barnehagens rolle i omsorgs- og oppdrageroppgaver var å *bistå* hjemmet. Både *supplerende* og *bistå* har blitt redigert ut fra henholdsvis Rammeplan og Barnehagelov. Antagelig fordi begrepene ikke lenger anses å romme det som er barnehagens oppgave. Slik jeg leser begrepet *kompletterende* oppleves dette begrepet litt på samme måte. I den første Rammeplanen ble barnehagen som kompletterende miljø bl.a. forklart med at i barnehagen "skal barnet få prøve og videreutvikle det som er grunnlagt hjemme" (R95 s.17). Samtidig skal perspektiver utvides, nye relasjoner utvikles og barna skal få opplevelser og erfaringer de ikke kan få hjemme. I dagens Rammeplan gis ingen videre forklaring på hva et kompletterende miljø skal bestå i. På den ene siden gir dette hver enkelt en mulighet til å tolke begrepet, på den andre siden kan forskjellige tolkninger føre til svært forskjellig praksis.

I Rammeplanens kapittel 1.6 "Samarbeid med barnas hjem" vises det til formålsparagrafen hvor det står at "Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barns behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling" (Barnehageloven §1 Formål, 1. ledd). Det påpekes i Rammeplanen at begrepene *forståelse og samarbeid*, "dekker ulike sider ved kontakten

mellom barnehagen og foreldrene" (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.18). Forståelse speiler behovet for respekt og anerkjennelse mellom barnehage og hjem, for det ansvaret og de oppgavene de har overfor barnet. Det vektlegges at barnehagen må finne en balanse mellom å respektere foreldrenes prioriteringer, og å ivareta barnas rettigheter, samtidig som de skal ivareta barnehagens verdier. Jeg tolker dette dithen, at barnehagen fremdeles skal ta hensyn til det som er "påbegynt hjemme", men at det også er viktig at barnehagen tilfører noe eget. Tidligere har jeg, i forbindelse med foreldres holdninger til tidlig barnehagestart, skrevet om det Farstad og Stefansen (2007) kaller for foreldrenes *omsorgsprosjekter*, og hvordan omsorg er et begrep som kan forstås forskjellig av forskjellige grupper foreldre. Dette mener jeg også kan være relevant for forståelsen av barnehagen som kompletterende miljø i forhold til hjemmet.

Omsorgsprosjektet er forankret i foreldrenes forståelse av barnas behov i forhold til alderen de er i (Farstad & Stefansen, 2007). Respekt og anerkjennelse mellom barnehage og hjem vil bl.a. innebære at barnehagen forstår foreldrenes omsorgsprosjekt, og hva foreldrene forventer av barnehagen. Samtidig er barnehagen forpliktet til å ta hensyn til sine grunnverdier, enkeltbarn og barnegruppen som helhet. Hvordan foreldre forstår barns behov i forhold til alder, gjelder ikke bare omsorg, men også andre forventninger. Slik sett kan bruken av et begrep som *kompletterende* kanskje også være en fordel, da det ikke legger for kraftige føringer for innholdet i barnehagen. Det åpner muligens flere dører enn det lukker.

Noen av foreldrene i min undersøkelse sier bl.a. at de ikke hadde forventet at barna skulle lære så mye nytt i barnehagen, og at de egentlig ikke hadde sett for seg at det første året i barnehagen skulle handle om så mye mer enn omsorg og trygghet. De opplever at barna har lært sanger, at de sier "takkt for maten" og at språket har utviklet seg mye. Dette betyr ikke, slik jeg tolker det, at foreldrene ikke *ønsket* at barnet skulle lære slike ting, men heller at de ikke trodde at så små barn lærte slike ting så fort. Foreldrene har jevnt over hovedfokus på omsorg, nærhet og at primærbehov blir ivarettatt. Foreldrene er opptatt av at barna opplever grensesetting og at de blir sosialisert med andre barn. Lek, omsorg og trygghet blir trukket frem som viktige ting som barnehagen kan bidra med i hverdagen. Som jeg tidligere har vært inne på, går slike oppfatninger av barnehagen helt tilbake til 1800-tallet og barnehagene som var basert på den tyske filosofen og pedagogen Friedrich Fröbels pedagogikk (Korsvold, 1998).

Gjennom historien har den norske barnehagepedagogikken hatt fokus på omsorg og lek fremfor undervisning og faglig læring. Den sosialpedagogiske grunntanken som har kjennetegnet nordiske barnehager, hvor det er fokus på barnehagen ikke er skolerettet og skoleforberedende, men heller et mer helhetlig syn hvor man forbereder barna på livet generelt (Wagner & Einarsdottir, 2006), har helt frem til i dag vært rådende. Siden dette går så langt tilbake i tid, vil jeg anta at denne forståelsen av hva en barnehage skal være er utbredt i samfunnet, og mine informanter virker å være påvirket av dette. Dette legger igjen føringer for hva de forventer av barnehagen, kanskje spesielt når barna er såpass små. Ved å gå litt grundigere inn i historien kan jeg også se at det lenger tilbake i tid var institusjonenes funksjon å være avlastende for husmødre, og å supplere hjemmets oppdragelse og å kompensere for bl.a. tapte lekemiljø i byene hvor gatene etter hvert ble trafikkerte. Etter hvert skulle også barnehagene tilpasses barnas behov, og med Rammeplanen i 1995 kom et økt fokus på pedagogiske mål (Korsvold, 1998). Barnehagen har vært under konstant utvikling, og stadig flere barn har etter hvert begynt i barnehage. Allikevel har grunntankene fra Frøbels tid gjort seg gjeldende hele veien. Slik jeg opplever foreldrenes utsagn i intervjuene, er det slettes ikke helt utenkelig at tanken om barnehagen som *kompenserende* fremdeles gjør seg gjeldende. Siden barna nå går i barnehagen, gjerne 7-9 timer hver dag fra de er 10-15 mnd., kan vi kanskje igjen snakke om noe som oppleves som et "tapt" oppvekstmiljø? En tilværelse i hjemmet, eller hos en dagmamma vil, slik jeg ser det, være noe ganske annet enn en barnehage. Slik jeg tolker foreldrene, er noe av det de forventer av barnehagen, at den så langt det lar seg gjøre skal tilby omsorg, nærhet og voksenkontakt som på best mulig måte ivaretar det de ville fått hjemme. Dette kan også forklare noe av fokuset på små forhold og "flere fang å sitte i", som foreldrene viser i intervjuene.

Samtidig er det enighet om at barnehagen skal tilby noe mer. Her vil jeg se tilbake til Rammeplanen fra 1995, som påpeker at barna ikke bare skal videreutvikle det som er grunnlagt hjemme, men også få utvidete perspektiver, bygge nye relasjoner og oppleve ting de ikke kan få hjemme (R95). Setter jeg dette opp mot det gjeldende Rammeplan, og bruken av begrepet *danning*, som i formålsparagrafen erstatter tidligere brukte oppdragelse, mener jeg å se en sammenheng. Danning anses som et videre begrep som rommer mer enn oppdragelse, og innebærer det som skjer med barnet i samspill med sine omgivelser (Kunnskapsdepartementet, 2011). Slik jeg tolker det, vil dette begrepet

romme alt som står om kompletterende miljø i R95. En av foreldrene benytter seg også av danningsbegrepet, og nevner bl.a. interaksjon og sosialisering. De andre informantene benytter begrepet oppdragelse, men jeg får inntrykk av at de tillegger oppdragelse mange av de samme egenskapene som danning. Som jeg har påpekt har bruken av danningsbegrepet i Rammeplanen fått en del kritikk bl.a. ved Sataøen (2011) og Steinsholt (2011). Opplevelsen av at dette begrepet er noe uklart, kan sammenlignes med den opplevelsen jeg har av begrepet *kompletterende*. Også her vil jeg hevde at mulighetene for tolkning åpner for både negative og positive følger. Ved å benytte disse åpne begrepene, blir ikke forståelsen låst til en bestemt betydning. I dagens barnehage går det barn fra 10 måneders alder og opp til 6 år. For barnehagene ligger det en utfordring i det å møte hele dette aldersspennet på en måte som er tilpasset deres behov. Hverdagen for en ettåring og en seksåring er til dels meget forskjellige. Så lenge det opereres med en felles Rammeplan og et felles lovverk for hele barnehagen, vil det slik jeg ser det, være vanskelig å legge mer konkrete føringer for barnehagens drift. Det må i formuleringen ligge en åpning for å tilpasse seg enkeltbarnet og de ulike barnegruppene. Spørsmålet blir hvorvidt det er fordelaktig å ha én felles Rammeplan, eller om det burde vurderes å lage flere ulike rammeverk tilpasset de ulike alderstrinnene.

Når det gjelder samarbeidet mellom barnehage og hjem, forventer foreldrene i min undersøkelse å motta tydelige tilbakemeldinger angående barnets hverdag, og at barnehagen skal følge opp eventuelle ønsker fra hjemmet. Et eksempel er informanten som ønsket at barnet skulle slutte med smokk. Her var pedagogisk leder tydelig på at slike avgjørelser var hjemmets ansvar, samtidig er det slik at barnehagen må ivareta dette når barnet er i barnehagen. Foreldrene ønsker å bli hørt av personalet, og at barnehagen skal ta de seriøst når de kommer med innspill. Dette er helt i tråd med Rammeplanens fokus på regelmessig kontakt og utveksling av informasjon. Her vektlegges tillit og gjensidig forståelse (Kunnskapsdepartementet, 2011). Foreldrene har også her forskjellige forventninger og ønsker. Noen av informantene mener også at de kan lære mye av barnehagen, og at den slik sett har en veiledende funksjon. Noe som også Rammeplanen bekrefter at den skal kunne ha. Barnehagen skal kunne bidra hvis foreldrene har oppdragelsesspørsmål (Kunnskapsdepartementet, 2011). Når det gjelder oppdragelse, sier ikke informantene så mye om akkurat hva de forventer rundt dette,

annet enn at barnehagen også må ta sin del av dette arbeidet. Her får jeg en opplevelse av at foreldrene stoler på at barnehagens ansatte er av noenlunde samme forståelse som de selv hva oppdragelse angår, noe som understrekes av at noen også omtaler det som "takt og tone".

Drugli (2011) legger vekt på at den daglige uformelle kontakten mellom foreldre og barnehage kan være meget viktig for et godt samarbeid, noe mine informanter også hevder. Også her peker informantene på de små forholdene, og at de ansatte har tid til å prate med dem, som avgjørende for kvaliteten på samarbeidet. Foreldrene føler seg trygge på at de har innblikk i de sider av barnehagens drift de anser som viktige, og at de har god oversikt.

6.2.1 Barnehagens pedagogiske innhold og læring

Selv om barnehagen i Norge altså har en sosialpedagogisk tradisjon, er det ikke dermed sagt at alt dreier seg om lek og omsorg. I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver er det i kapittel 3 satt av plass til sju forskjellige "fagområder". Disse fagområdene dekker vide læringsfelt, som sier noe om hva barnehagens fagpedagogiske arbeid skal bestå i. Disse gjelder også for de yngste barna, og det er derfor vanlig med planlagte pedagogiske aktiviteter, hvor det arbeides i forhold til forhåndsbestemte mål.

Foreldrene i denne studien setter pris på at barnehagen tydeliggjør noen av disse aktivitetene gjennom planer og dokumentasjon, men ser mer på det som et morsomt innslag enn en nødvendighet. Et par av informantene går langt i å si at de like gjerne kunne hatt hele "lekedager", uten at de hadde reagert på dette. Oppfatningen av at trygghet og omsorg er det viktigste, gjør at dette kommer i andre rekke. Samtidig åpner samtlige informanter for at de antagelig vil bli mer opptatt av det faglige innholdet i barnehagen etter hvert som barnet blir eldre.

En informant sier at den "generelle barnehagepedagogikken" oppleves som litt skjult for foreldrene. Informanten har full tiltro til at den er der, men mener at barnehagens fokus ikke ligger på å presentere denne. Med dette mener informanten pedagogikk som ligger utenfor planer som beskriver innhold, arbeidsmåte og mål. Dette tror jeg kan skyldes både at denne type pedagogikk er vanskeligere å dokumentere, og at foreldrene kanskje ikke alltid oppfatter det som pedagogikk når den blir presentert. En annen informant

sier at hun tror det meste er pedagogisk for barn i denne alderen. Dette er et poeng, da læringen som foregår utenfor planlagte aktiviteter nok tar en vel så stor del av barnas hverdag som ulike pedagogiske opplegg i denne alderen. Foreldrene forteller også selv om ting barna har lært i barnehagen, som de blir overrasket over, og med Rammeplanens forståelse av danning, som er "mer enn utvikling, mer enn læring, mer enn omsorg, mer enn oppdragelse og mer enn sosialisering" (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.15), vil jeg si at det sosialpedagogiske synet, der et mer helhetlig fokus på å forberede barnet på livet generelt er tilstedeværende. Denne typen pedagogikk synes kanskje ikke like godt som målrettede aktiviteter, som f.eks. å lære barna å telle til ti, men foreldrenes tilbakemeldinger viser uansett at de opplever at barna tilegner seg nye erfaringer og lærdom. Foreldrene jeg har snakket med er uansett fornøyd med denne fordelingen, og deres oppfatning av hva som er viktig for denne aldersgruppen er i tråd med den sosialpedagogiske tradisjonen.

Farstad og Stefansen (2007) skriver at barnehagen etter overføringen til Kunnskapsdepartementet har opplevd et økt fokus på kunnskapssiden av driften. Læringsmålene i rammeplanen gjør at barnehagen *kan* oppfattes som mer skolerettet enn før. På grunnlag av mine intervju, kan jeg si at mine informanter ikke er av den oppfatning at dette er en del av barnehagens innhold som er alt for relevant for deres barn, og at de foretrekker at fokuset ligger på å tilby trygge relasjoner, sosialisering og omsorg. Det at barnehagen da, muligens, er på vei mot et mer skoleforberedende fokus, samtidig som den tar i mot flere av de yngste barna, kan i mine øyne være et blindspor. Foreldrene åpner riktignok for at de kan bli mer opptatt av det faglige innholdet når barna blir større, men her vil jeg igjen stille spørsmålet om det vil være nyttig å se på muligheten for å revurdere hvorvidt én og samme Rammeplan skal gjelde for alle. Et økt fokus på barnehagen som læringsarena er ikke nødvendigvis i overenstemmelse med foreldrenes fokus på omsorg, voksenkontakt og lek.

6.3 Tidlig barnehagestart

I denne undersøkelsen har jeg både snakket med foreldrene om deres tanker og holdninger til tidlig barnehagestart, og om deres erfaringer med bl.a. tilvenningen og oppstart i barnehagen. Farstad og Stefansen (2007) påpeker at også foreldre i økende

grad ser på institusjonell omsorg som et fullverdig alternativ til hjemmeomsorg, noe jeg også får inntrykk av ut fra mine intervju.

6.3.1 Holdninger til tidlig barnehagestart

På grunn av full barnehagedekning og debatt rundt tidlig barnehagestart og kvalitet i barnehagen, mener jeg at foreldreperspektivet er særdeles interessant. Det er altså få publikasjoner som tar for seg virkningene a barnehagedeltagelse i forbindelse med norske forhold. Økningen av antall barnehagebarn i alderen 0-2 er en relativt fersk utvikling, og derfor gjenstår det også mye forskning på området. Forskningen som eksisterer peker i retning av at barnehagen jevnt over har en positiv effekt på barna, så lenge barnehagen er av god kvalitet (Bjørnstad & Samuelsson, 2012). Allikevel er debatten rundt barnehagestart for ettåringer høyst levende, og foreldrene opplever at det kommer motstridende meldinger først og fremst gjennom media. Dette gjør at oppstart i barnehagen kanskje kan føles ekstra belastende for foreldrene, særlig hvis de i utgangspunktet er skeptiske. Av egen erfaring, kan jeg også si at det å sende en ettåring i barnehagen, ikke trenger å være noen lett avgjørelse, selv for en person som selv jobber i barnehage. Så lenge det fremdeles finnes noen som hevder at barnehagen ikke er et velegnet sted for en ettåring, vil det alltid være et lite snev av tvil om hvorvidt det er den riktige omsorgsløsningen.

Det kommer også tydelig frem i noen av intervjuene mine, at foreldrene i utgangspunktet *var* skeptiske til å sende barnet sitt i barnehagen. Den ene sier at det strider mot morsinstinktet, og at hun på forhånd tenkte på det som forferdelig. Det skinner igjennom at enkelte av informantene hadde dårlig samvittighet. Samtidig var det også et par informanter som gledet seg til barnet skulle begynne i barnehagen, og mente at barnet hadde behov for å begynne. Hvis vi igjen ser på det Farstad og Stefansen (2007) kaller foreldres omsorgsprosjekter, er dette et godt eksempel på det. Noen av foreldrene forsto barnets behov dithen at det egentlig burde vært lengre tid hjemme, og i hvert fall trengte en rolig start i barnehagen, samtidig som andre mente at barnet hadde godt av utfordringene barnehagen kunne tilby. Dette er to ganske forskjellige forståelser av barnets omsorgsbehov, men det er ikke dermed sagt at foreldrene har et grunnleggende forskjellig syn på småbarns behov. Her kan også enkeltbarnets personlighet o.l. spille inn. Noen barn fremstår langt mer trygge og mindre skeptiske i nye omgivelser enn andre. Hvis opplevelsen for eksempel er at ettåringen kjeder seg

med å gå hjemme hver eneste dag, og trives godt blant andre mennesker, er kanskje veien til å akseptere barnehagestarten noe kortere. Et annet eksempel er informanten som sier at de ville vente til barnet hadde lært seg å gå og snakke litt. Dette tyder på at forskjellige steg i utviklingen også har noe å si for når foreldrene synes det er greit å sende barnet i barnehagen.

6.3.2 Erfaringer med tidlig barnehagestart

Når det gjelder erfaringer med tidlig barnehagestart, er selve oppstarten og tilvenningen noe samtlige har friskt i minne. Barnehagestart er ikke bare en stor omveltning i barnas liv, men ofte også for foreldrene. Det er variasjoner mellom hvordan barnehager praktiserer selve oppstarten. Noen kjører et fastlagt regime med tre dagers tilvenning sammen med mor eller far, hvor barnet er gradvis lenger i barnehagen samtidig som foreldrene trekker seg mer og mer ut, samtidig som andre barnehager har en litt løsere struktur.

Jeg har selv arbeidet i flere barnehager som har hatt en relativt fast struktur på tilvenningen, hvor foreldrene får beskjed om å forlate barnet i barnehagen etter tre dager. I mange tilfeller går dette veldig greit, mens det i andre tilfeller oppleves veldig tungt, både for barn og foreldre. Gjennom mine samtaler med foreldrene var det to tilvenninger som skilte seg ut. Hos den ene informanten hadde mor fått beskjed om å forlate barnet i barnehagen på dag tre, selv om hun ikke følte at verken hun eller barnet var klar for dette. Barnet hadde vært sjenert og klengete på mor under hele tilvenningen, og allikevel fikk hun beskjed om at hun burde gå. Dette hadde opplevdes som veldig tøft, og etter dette tok det fremdeles noen uker før barnet fant seg helt til rette med den nye hverdagen. I den andre tilvenningen jeg ønsker å fremheve, fikk informanten være i barnehagen så lenge som han ville. Han valgte å være der i 4-5 dager, og gikk først når barnet så ut til å være klar. Ser jeg disse to tilfellene i et tilknytningsperspektiv, er jeg ikke i tvil om hvilken variant jeg mener er å foretrekke. J. Bowlby (1977) hevder at så lenge den foretrukne omsorgspersonen er til stede, vil barnets tilknytningsatferd etter hver forsvinne, og barnet vil utforske omgivelsene. Hvis hoved-omsorgsgiveren forlater barnet, vil dette kunne oppleves angstfylt og stressende. En trygg base er altså viktig i starten. R. Bowlby (2007) skriver at det er viktig å utvikle en trygg relasjon med en person i barnehagen, en sekundær tilknytningsperson, for å finne trygghet i barnehagen. Det sier seg selv at det ikke er slik at alle barn klarer å

knytte en trygg nok relasjon i løpet av tre dager. Å ha en fastlagt mal på hvor lang en tilvenningsperiode skal være, kan slik jeg ser det ikke være tilrådelig. Enkelte barn trenger lenger tid enn andre. Jeg har forståelse for at grensen må settes et sted, og at foreldrene ikke kan befinne seg i barnehagen på ukesvis, men jeg er av den oppfatning at det bør være mulig å vise skjønn i forhold til tilfeller hvor barnet tydelig ikke er klar for å bli igjen alene i barnehagen. Jeg er klar over at tre dager er det foreldre har rett på i forhold til fri fra jobb, men mange legger uansett tilvenningen til slutten av permisjonen. Samtidig vil jeg stille spørsmålstegn ved om normen med tre dager holder vann, nå som barna som begynner i barnehagen gjennomsnittlig er yngre. Kan dette være et av områdene hvor barnehagen må tilpasse seg den nye brukergruppen? Dette er også et spørsmål som angår foreldrenes medbestemmelse og medvirkning. Så tidlig i oppstarten, er det ikke sikkert at foreldrene føler seg trygge nok til å ta opp slike ting, og jeg vil derfor ta til orde for at personalet bør være ekstra våkne og forsikre seg om at foreldrene er enige.

Rent bortsett fra denne episoden, hadde samtlige informanter positive erfaringer med tidlig barnehagestart. Informantene la også her vekt på små forhold, god voksendekning og sensitive voksne. De som var skeptiske i starten var i ettertid glade for at de begynte da de begynte, og de som var positivt innstilt fra starten av fikk sine forventninger innfridd. Noe samtlige mener at skyldes et kompetent personale og ikke minst *nok* personale.

I dette kapittelet ser jeg at informantenes holdninger, forventninger og erfaringer ofte er i takt med internasjonal forskning, men ikke nødvendigvis med barnehagesektorens utvikling. I det neste kapittelet vil jeg se på de funn som er gjort, og den evt. veien videre.

7. Mine funn og veien videre

Hva kan jeg så si om foreldrene i denne undersøkelsen, og deres forventninger, holdninger og erfaringer?

Noe som er tydelig i mine intervju, er foreldrenes fokus på at barna skal føle seg trygge og bli sett i løpet av dagen. Foreldrene forventer at personalet er engasjerte og tilgjengelige i kontakt med barna deres, og delvis også i kontakt med foreldrene..

Utdanning og kompetanse blant personalet er også ansett som en forutsetning for god kvalitet. Foreldrene er tydelig på at barn i denne alderen må følges ekstra tett opp, siden de bl.a. ikke alltid klarer å uttrykke seg fullgodt med verbalspråk.

For at trygghet og omsorg skal kunne bli ivaretatt, er det høy grad av enighet om at barnehagens strukturelle kvalitet (se kapittel 2.3) må være god. Dette handler om bl.a. voksentegethet, stabilitet i personalet, antall barn, gruppestørrelse osv. Foreldrene er opptatt av at det er nok "fang å sitte i", og at personalet i barnehagen har god tid til hvert enkelt barn. De forventer også å få tilstrekkelige tilbakemeldinger fra barnehagen, slik at de får et godt innblikk i barnets hverdag. Foreldrene har barna sine i relativt små avdelingsbarnehager, og er av den oppfatning at små gruppestørrelser er fordelaktig.

Foreldrene forventer at barnehagen skal ta del i barnets oppdragelse, og at barna skal kunne gjøre seg erfaringer med sosialt samspill og lek med andre barn. Foreldrene forventer bl.a. at barnehagen fortsetter arbeidet med ting som er startet hjemme, som bl.a. smokkestopp. Foreldrene er ellers opptatt av den uformelle læringen som skjer i barnehagen, som at barna lærer seg sanger og at de får nye spennende opplevelser. Den mer skoleforberedende læringen er de mindre opptatt av. Foreldrene er generelt mer opptatt av omsorg og lek enn fagrelatert læring.

Både i forhold til barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart, er altså foreldrenes omsorgs- og trygghetsfokus meget tilstedeværende. Barnas primærbehov og behov for omsorg og trygghet settes i første rekke. Foreldrene bryr seg mindre om fasiliteter og planlagte pedagogiske opplegg. De stoler på egen evne til å forstå om barnet er fornøyd eller ikke, og anser barnets tilfredshet med barnehagetilbudet som en god kvalitetssikring. Samtlige foreldre i denne undersøkelsen viser en positiv holdning til

barnehagen, og de er fornøyde med nåværende tilbud. De som i utgangspunktet var skeptiske til barnehagen, sier at de hadde negative forventninger men positive erfaringer.

Foreldrenes prioritering av omsorg, voksenkontakt (voksentegethet), små gruppestørrelser og kompetent/utdannet personale er i tråd med forskningen på området. Barnehager av høy kvalitet viser seg å kunne ha en positiv effekt på barns utvikling (Bjørnstad & Samuelsson, 2012), og i arbeid med de yngste barna er det viktig at det, ikke bare er nok voksne i barnehagen, men også gode og sensitive voksne. Personale som er i stand til å lese en ettårings behov, og som kan støtte og følge opp barna. Foreldrenes syn på læring og pedagogisk innhold er i tråd med den sosialpedagogiske tradisjonen som har vært rådende i nordiske barnehager, omtalt av Wagner og Einarsdottir (2006).

Den voldsomme utbyggingen av barnehagesektoren har ført med seg en mengde utfordringer. Samtidig som antallet ettåringer har økt, har det også blitt bygget større barnehager og behovet for kvalifisert personale har i enkelte deler av landet blitt så høyt at det er vanskelig å se for seg hvordan det skal bli dekt. Økt fokus på barnehagen som læringsarena, etter overføringen til Kunnskapsdepartementet i 2005, er bl.a. ikke i tråd med foreldrenes fokus på omsorg og lek fremfor skoleforberedende læring. Barnehager med større forhold og gruppestørrelser står i motsetning til foreldrenes meninger og forskningen på feltet. Det blir i Norge i dag tatt politiske beslutninger i forhold til antall barn per voksen, hvor det innen 2020 skal være krav om én voksen per tre barn i alderen 0-3. Både forskningen og foreldrenes tilbakemeldinger, tyder på at det også kunne vært fordelaktig med tydelige krav til pedagogtetthet og gruppestørrelse. Det er stor forskjell på en ettåring og en femåring, og barnehagens tilbud bør speile dette. På bakgrunn av mine funn vil jeg ta til orde for økt fokus på voksentegethet, pedagogtetthet, økt stabilitet i personalet og små forhold for de yngste barna.

Slik jeg ser det, bør økt rekruttering til barnehagelærerutdanningen og satsning på feltet for å heve stabilitet og kontinuitet prioriteres. Samtidig som økt forskning på barnehagens prosessuelle kvalitet og kvalitet generelt er ønskelig, vil jeg også ta til orde for å anskaffe mer kunnskap rundt årsakene til manglende kvalifisert arbeidskraft og

mulige løsninger på dette. De yngste barna kommer ikke til å forsvinne fra barnehagen, og det er absolutt nødvendig at tiltak for å styrke både kunnskap og kvalitet blir satt i gang.

Når det gjelder videre arbeid, er det flere tema som fremstår som interessante. de Schipper et al. (2006) slår fast at den *prosessuelle* kvalitets betydning for barnas hverdag, gjør at mer forskning på dette området er nødvendig. Det samme slås fast i Meld. St. 24 (2012-2013), da det i Norge kun finnes småskalaundersøkelser. Denne studien må også kunne sies å være en småskalaundersøkelse, og jeg kunne tenkt meg å ta del i et større forskningsprosjekt rundt barnehagekvalitet for de yngste barna. Som Katz (1993) påpeker, er det meste av forskning som finnes i forbindelse med barnehagekvalitet sett fra et voksenperspektiv, og med fokus på strukturelle faktorer. En undersøkelse i større skala, med mer fokus på barnas opplevelse og perspektiver, i forbindelse med bl.a. tidlig barnehagestart ville vært interessant.

Etter arbeidet med dette prosjektet, sitter jeg først og fremst igjen med et inntrykk av at det er behov for en avklaring rundt barnehagens rolle overfor hjem og barn i denne alderen. Ikke dermed sagt at alle barnehager skal bli like, men med det økende antallet små barn i barnehagen, må barnehagene også utvikle seg. Ved å se nærmere på prosessuell kvalitet, små barns behov, tilknytning og overgangen hjem-barnehage, er det kanskje mulig å finne frem til en barnehage som er bedre rustet til å ta imot de yngste. Her ser jeg også for meg utvidet kunnskap om kvalitet i relasjoner mellom voksne og barn som et mulig tema.

Jeg også interessert i å følge opp arbeidet med å se på foreldreperspektivet. Kanskje kan en kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode være veien å gå? Ved å nå et større utvalg av foreldre, og gjennomføre intervju med en del av de, er det kanskje mulig å skape en mer dekkende oversikt. Det Farstad og Stefansen (2007) omtaler som foreldrenes *omsorgsprosjekter* er noe som spesielt har fanget min interesse. Jeg har inntrykk av at det i dag legges mer vet på at det skal skje noe spesielt i den tiden man har sammen med barna sine, enn før. At det å ha barn nærmest blir til en hobby for enkelte, hvor man overgår hverandre i å være kreative og aktive. Dette er noe jeg kunne tenkt meg å se nærmere på i forhold til barnas hverdagsliv. Hvis foreldre stiller større

krav til innholdet i tiden barnet har hjemme, gjør de det kanskje også til barnehagen?
Hvordan forandrer barndommen seg?

Denne studien er nå avsluttet, og hvorvidt jeg får fulgt den opp gjenstår å se. I det siste kapitlet vil jeg gjøre meg noen avsluttende refleksjoner rundt arbeidet med denne oppgaven.

8. Avsluttende refleksjoner

Jeg har altså forholdt meg til problemstillingen: *Hvordan forstår noen foreldre barnehagekvalitet i forbindelse med tidlig barnehagestart (0-3 år)? Hvilke erfaringer har de gjort seg med barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart?* Bruken av ordet *noen* i problemstillingen speiler at dette er en kvalitativ undersøkelse, hvor forståelsene som blir presentert tilhører et mindre antall informanter. Jeg vil her reflektere over noen av valgene som ble tatt i forbindelse med denne undersøkelsen.

Først og fremst er jeg veldig fornøyd med valg av kvalitative forskningsintervju som metode. Jeg var også inne på tanken om å bruke fokusgruppeintervju, men sett i ettertid er jeg ikke i tvil om at valget om å intervju én og én var riktig. Kvale og Brinkmann (2010) påpeker at det kreves kunnskap om tema, språklig kunnskap og en evne til å få informanten til å dele sine beste historier og fortellinger for å skaffe gode intervju. Jeg opplevde at min bakgrunn som førskolelærer og småbarnsfar, gjorde at jeg kunne dele av meg selv på en måte som gjorde at informantene også åpnet seg. Jeg har vært opptatt av å forstå virkeligheten slik den oppfattes av informantene, og valgte derfor å la meg inspirere av fenomenologi. Derfor har jeg gjennom analysen stort sett forholdt meg deskriptiv, noe jeg syntes fungerte godt, da informantene delte mye av sine egne erfaringer og holdninger.

Det har vært lærerikt å se på eksisterende forskning og teori, både i forhold til barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart. Som ansatt i barnehage ble mine tanker og holdninger i gjennom arbeidet med denne oppgaven utfordret. Et eksempel på dette er å se tilvenningen i barnehagen i lys av J. Bowlby (1977) og hans tilknytningsteori. Tidligere aksepterte jeg at tilvenningsperioden i barnehagen varte i tre dager, uten at jeg tenkte mer over det. Jeg registrerte riktignok at enkelte barn brukte lengre tid på å finne seg til rette enn andre, men tenkte at "alle finner seg jo til rette til slutt". Etter å ha sett på krav til god barnehagekvalitet, tilknytningsteori og samarbeid mellom barnehage og barnets hjem, er jeg ikke i tvil om at dette er et område hvor mye kan forbedres. Samtidig har jeg gjennom lesning av bl.a. Meld. St. 24 (2012-2013), i etterkant av arbeidet med intervju og teori til denne oppgaven vært i stand til å se en del av de politiske beslutningene fra flere perspektiver. Tidligere ville jeg kanskje slått meg til ro med at regjeringen går inn

for å legge ned krav om økt bemanning. Nå spør jeg meg *hvilken* bemanning det er snakk om.

Proessen har vært krevende, og oppgaven har stort sett blitt formet etter hvert som de ulike brikkene i puslespillet har falt på plass. Det er utfordrende å dekke et såpass stort felt i et begrenset prosjekt som en masteroppgave tross alt er, og det er absolutt nødvendig å være selektiv i forhold til hva som blir med. I utgangspunktet hadde jeg også en idé om å snakke med noen barnehageansatte, noe som kunne gitt prosjektet enda en dimensjon. Det er viktig å få inn så mange perspektiv som mulig i debatten rundt barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart.

Funnene mine viser at foreldrene i denne studien stort sett er enig med nasjonal og internasjonal forskning, og at ting kan tyde på at dette kan være i utakt med utviklingen i barnehagesektoren. Medias dekning av debatten kan til tider oppleves som svært tabloid, men like fullt er det med på å holde debatten i live. Så lenge det trengs mer forskning og kunnskap på området er dette viktig. Jeg vil understreke viktigheten av å sørge for at de yngste barna får et barnehage tilbud av høy kvalitet, som er tilpasset deres behov. Dette kan bare oppnås dersom vi fortsetter å søke ny kunnskap rundt kvalitet og små barn.

Litteraturliste:

- Ahnert, L., Gunnar, M. R., Lamb, M. E., & Barthel, M. (2004). Transition to Child Care: Associations With Infant-Mother Attachment, Infant Negative Emotion, and Cortisol Elevations. *Child Development*, 75(3), 639-650.
- Alvesson, M., & Sköldbberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion, vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (2.utg.) Lund: Studentlitteratur.
- Badanes, L.S., Dmitrieva, J., Watamura, S. E. (2012) Understanding cortisol reactivity across the day at child care: The potential buffering role of secure attachments to caregivers, *Early Childhood Research Quarterly*, Volume 27, Issue 1, 1st Quarter 2012, 156-165.
- Barnehageloven*. (LOV-2005-06-17-64). (2013). Hentet fra <http://www.lovdato.no/all/nl-20050617-064.html>
- Barne- og familiedepartementet (1995) *Rammeplan for barnehagen : Q-0903B*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Bengtsson, J. (red.) (2005). *Med livsvärlden som grund* (2.utg.) Lund: Studentlitteratur.
- Bjørnstad, E. & Pramling Samuleson, I. (red) (2012) *Hva betyr livet i barnehagen for barn under 3 år? En forskningsoversikt*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus, rapport 2012, nr.9.
- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds. I. Aetiology and psychopathology in light of attachment theory. *The British Journal of Psychiatry*, 130, 201-210.
- Bowlby, R. (2007). Babies and toddlers in nonparental daycare can avoid stress and anxiety if they develop a lasting secondary attachment bond with one carer who is consistently accessible to them. *Attachment and Human Development*, 9, 307-319.
- Bratterud, Å., Sandseter, E.B.H. og Seland, M. (2012). *Barns trivsel og medvirkning i barnehagen. Barn, foreldre og ansattes perspektiver*. Rapport 21/2012 Skriftserien fra Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge, NTNU og DMMH.
- Ceglowski, D., & Bacigalupa, C. (2002). Four Perspectives on Child Care Quality. *Early Childhood Education Journal* 30(2), 87-92.

- Dahlberg, G. Moss, P. & Pence, A. (2002). *Från kvalitet till meningsskapande-Postmoderna Perspektiv-exemplet förskolan*. Stockholm: HLS Förlag.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dalli, C. (1999). Learning to be in childcare: mothers stories of their child's "settling-in". *European Early Childhood Research journal*, Vol.7(2), 53-66.
- Dalli, C., et al (2011). *Quality in early childhood education for under.two-year-olds: What should it look like. A literature review*. New Zealand: Ministry of Education.
- Drugli, M. B. (2011). *Liten i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Eliassen, E. (2012). *Does childcare make children more stressed? A meta-analysis of the effects of childcare on children's cortisol levels*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Ellingsæter, A.L. & Gulbrandsen, L. (2003). *Barnehagen – fra selektivt til universelt velferdsgode*. NOVA – rapport 24/03, NOVA.
- Engelsen, B.U. (2008): *Kunnskapsløftet: Sentrale styringssignaler og lokale strategidokumenter*. Rapport nr.1. Oslo: Pedagogisk forskningsinstitutt. Universitetet i Oslo.
- Farstad, G.R. & Stefansen, K. (2007) Ett år og klar for barnehagen? Foreldres forståelser av små barns omsorgsbehov. *Barn*, 25(2), 29- 47.
- Fog, J. (2004) *Med samtalen som utgangspunkt: Det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk Forlag A/S.
- Geoffroy, M.C., Côte, S.M., Parent, S. og Séguin, J.R. (2006). Daycare attendance, stress, and Mental Health. *Canadian Journal of Psychiatry*, 51, 607-615.
- Gulbrandsen, L. & Eliassen, E. (2013). *Kvalitet i barnehager*. Oslo: NOVA-Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- James, A., Prout, A. & Jenks, C. (1998). *Theorizing Childhood*, Oxford: Polity Press.
- Katz, L. G. (1993). Multiple perspectives on the quality of early childhood programmes. *European Early Childhood Education*. Vol. 1, Iss. 2, 1993, 5-9.
- Kjørholt, A.T (2010) (red.). *Barn som samfunnsborgere: til barnets beste?*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Kontos, S., Burchinal, M., Howes, C., Wisseh, S., & Galinsky, E. (2002). An Eco-Behavioral Approach to Examining the Contextual Effects of Early Childhood Classrooms. *Early Childhood Research Quarterly*, 17(2), 239-258.
- Korsvold, T. (1998). *For alle barn!: barnehagens framvekst i velferdsstaten*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver*. (revidert utgave av 2006). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet, (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kvale, S. (2005). The dominance of dialogical interview research. A critical view. *Barn*, 3, 89-105.
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2010). *Det kvalitative forskningsintervju*, 2. utgave . Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvistad, K. & Søbstad, F. (2011). *Kvalitetsarbeid i barnehagen*. (5. Opplag) Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Meld. St. 24 (2012-2013). *Fremtidens barnehage* Hentet fra <http://www.regjeringen.no/pages/38272872/PDFS/STM201220130024000DDDPDFS.pdf>
- NICHD (2006). *Findings for children up to age 4,5 years*. National Institute of Child Health and Human Development, NIH pub. 05-4318
- NOU 2012:1 *Til barnas beste* Kunnskapsdepartementet Oslo: Universitetsforlaget.
- NTB (2013, 23. januar) Flere foreldre klager på barnehager. *Dagens næringsliv* hentet fra <http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article2547839.ece>
- Phillipsen, L.C., Burchinal, M.R., Howes, C. og Cryer, D. (1997). The prediction of processquality from structural features of child care. *Early Childhood Research Quarterly*, 12, 281-309.
- Rao, N., & Li, H. (2009). Quality matters: Early childhood education policy in Hong Kong. *Early Child Development and Care*, 179(3), 233-245.

- Sataøen, S. (2011). *Ny revidert rammeplan for barnehagen – forvirrende lesing*. Hentet fra <http://www.sebu.no/blad/artnov11.htm>
- Schibbye, A.-L. L. (2009). *Relasjoner: et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi*, Oslo: Universitetsforlaget.
- de Schipper, J.C., Riksen-Walraven, M. Og Geurts, S.A. (2006). Effects of child caregivers ratio on the interactions between caregivers and children in child-care centers: An experimental study. *Child development*, 77, 861-874.
- Smith, L & Ulvund, S, E (1999). *Spedbarnsalderen* (2. Rev. og utv.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Steinsholt (2011). Humpty Dumpty danning – hvem er sjefen i andedammen? *Første Steg*. nr 3, 2011, 14-15.
- Stern, D.N. (2003). *Spedbarnets interpersonlige verden*, Oslo: Gyldendal.
- Stortingsmelding nr.41 (2008 - 2009). *Kvalitet i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Søbstad, F. (2002). *Jaktstart på kjennetegn ved den gode barnehagen. Første rapport fra prosjektet "Den norske barnehagekvaliteten."* Trondheim: DMMHs publikasjonsserie nr. 2/2002.
- Vassenden, A., Thygesen, J., Bayer, S.B., Alvestad, M. og Abrahamsen, G. (2011). *Barnehagens organisering og strukturelle faktorerers betydning for kvalitet*, IRIS-rapport 2011/029.
- Wagner, J .T. & Einarsdottir, J. (2006). Nordic Ideals as Reflected in Nordic Childhoods and Early Education. In Einarsdottir, J. & Wagner, J. T.(eds) *Nordic Childhoods and Early Education* Greenwich, Information Age Publishing, 1-12.
- Winsvold, A. & Gulbrandsen, L. (2009). *Kvalitet og kvantitet: Kvalitet i en barnehagesektor i sterk vekst*. Oslo: NOVA-Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Vedlegg:

Vedlegg nr.1: Samtykkebrev, forespørsel om deltagelse i intervju

Vedlegg nr.2: Intervjuguide

VEDLEGG nr. 1

Til foreldre

Forespørsel om deltagelse i intervju i forbindelse med mitt arbeid med min masteroppgave "barnehagen som kompletterende miljø".

I forbindelse med arbeidet med min masteroppgave i barnehagepedagogikk, ønsker jeg å samtale med noen foreldre som nylig har hatt barnehagestart med barn i aldersgruppen 0-2 år. Jeg ønsker å se på hvordan foreldre opplever ansvarsfordelingen mellom hjem og barnehage. Tema som kvalitet i barnehagen og foreldresamarbeid vil også bli en del av samtalen. Jeg er opptatt av foreldrenes opplevelse av barnas hverdag og innholdet i denne.

Siden jeg selv er førskolelærer og daglig omgir meg med andre barnehageansatte, er jeg av den oppfatning at det å samtale med foreldre kan gi meg andre innfallsvinkler til og vise flere sider ved tidlig barnehagestart og evt. utfordringer som følger. Hvordan opplever foreldrene barnehagens rolle, og hva kan en god barnehage være?

Min masteroppgave skal etter planen leveres i mai 2013, og jeg ønsker derfor å gjøre disse intervjuene før jul. Samtalene vil foregå _____

Under intervjuet vil jeg benytte en diktafon. Innholdet på denne blir slettet så fort jeg har transkribert det.

Du står som informant fritt til når som helst, å trekke deg fra prosjektet. Alt materiale vil bli anonymisert, og vil ikke kunne spores tilbake til enkeltpersoner eller barnehager. Ansvarlig institusjon for prosjektet er Høgskolen i Oslo og Akershus. Min veileder er Nina Winger, og hun kan kontaktes på telefon XXXXXXXX, dersom det skulle være noen spørsmål.

På forhånd takk for at du stiller opp i forbindelse med mitt prosjekt.

Mvh

Jørgen Brønseth

Tlf: XX XX XX XX

VEDLEGG nr.1

e-mail: bronseth@gmail.com

Jeg samtykker med dette i at opplysninger gitt i intervju med Jørgen Brønseth kan benyttes i arbeidet med hans masteroppgave. Opplysninger jeg oppgir skal ikke kunne spores tilbake til meg som enkeltperson eller barnehagen mitt barn går i.

Dato/Sted Underskrift

VEDLEGG nr. 2

Intervjuguide/momententer

Tema: I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, står det at barnehagen representerer et "kompletterende miljø" til hjemmet. Foreldre/foresatte har hovedansvaret for barnets oppdragelse og danning, samtidig som barnehagen skal bidra i samarbeid med hjemmet. Flertallet av barn i aldersgruppen 0-3 som går i barnehage tilbringer mesteparten av sin tid, i våken tilstand, i barnehage. Hvordan forstår foreldrene barnehagens rolle i barnas hverdag, og hva tenker de rundt begrepet *kvalitet* i barnehagesammenheng?

1. Tidlig barnehagestart

- Tanker rundt tidlig barnehagestart (0-2 år)?
- Hvordan opplevdes tilvenningsperioden og den første tiden med barnet i barnehagen?

2. Barnehagen som "kompletterende miljø" i hverdagen

- I Rammeplanen står det at foreldre har hovedansvaret for oppdragelse og danning og at barnehagen skal tilby et "kompletterende miljø". Hvordan forstår du dette?
- Tanker rundt tiden barn tilbringer i barnehage?
- Godt innblikk barnehagehverdagen?

3. Kvalitet i barnehagen

- Hva er dine tanker rundt begrepet "kvalitet" i barnehagesammenheng?
- Hverdagskvalitet? Hva kan det være?
- Hva legger du i begrepet *omsorg*?
- Hvorfor valgte dere akkurat denne barnehagen/ hadde dere noe valg?

4. Foreldresamarbeid

- Forventninger til foreldresamarbeid?
- Informasjon begge veier?
- Hvordan oppleves samarbeidet?

5. Mediefokus

- Hvordan oppleves medias fokus på tidlig barnehagestart?